

NART

İKİ AYLIK KÜLTÜR VE DÜŞÜN DERGİSİ

ISSN: 1302-2539

... İşte giyinmişler yine en güzel giysilerini sürgün
çocukları.

ya paimenin asırlık vatan ezgileriyle
ölümüne dansedecek,

ya da
savaşmaya gidecekler belbelle ...

Yedic Mehmet Uzun:

**“Yüzünüz
hep
anavatana
dönük
olsun...”**

**Çerkesler
Kayseri’de
buluştu**

**Düzce
Festivali
umut verdi**

**2. Sakarya
Kurultayı’nda
ek kararlar alındı**

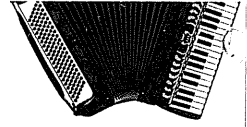

Flow
first in waterjet

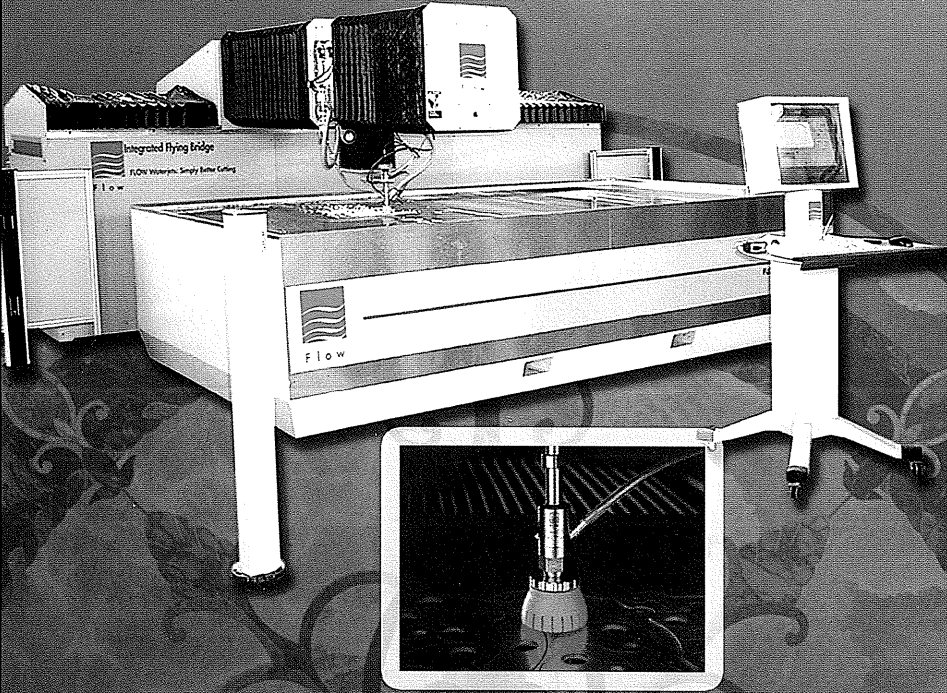
Ankara
fabrikamızda
hizmetinizdedir

GRANİT & MERMER

W
A
T
E
R
J
E
T

Kusursuzluk Ayrıntıda Gizlenir!

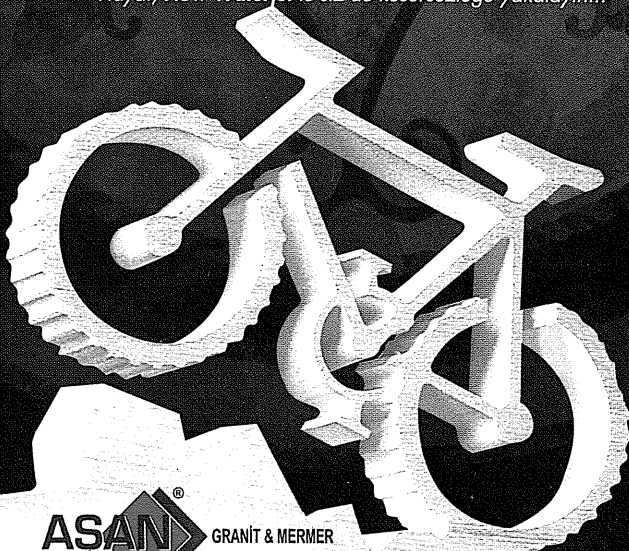
Siz de kusursuzluğun ayrıntıda gizlendiğini düşünüyorsanız çok iyi bir dost kazandınız demektir...
Flow Waterjet; mermer, granit ve her türlü malzeme üstüne işlemek istediğiniz en karmaşık desenleri bile kusursuzca kesip şekillendirebilir.

Mermer ve granit döşemeler, tezgahlar, desenli seramikler, metal üzerine işlemler, eviye ve musluk deliklerinin yanı sıra **Flow Waterjet** ile mimarlıktaki en karmaşık desenleri bile taş karo, lamine, ahşap, seramik, metal ve cam üzerine işleyebilirsiniz...

Kesilen malzemede ek yeri bırakmadan düz zemin içerisine gömme ve desen işleme yapabilen **Flow Waterjet** ile fire ve risk faktörünü en aza indirerek kullanılacak malzemeyi en verimli şekilde kullanabilir, benzersiz bir ekonomik avantaja kavuşabilirsiniz...

Şimdi siz de **Flow Waterjet** ile özgürce projeler hazırlayabilecek, yaratıcılığınızı en uç noktalarına kadar sergileyebileceksiniz....

Haydi, Flow Waterjet'le siz de kusursuzluğu yakalayın...

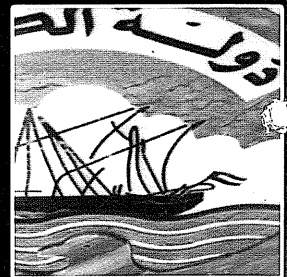
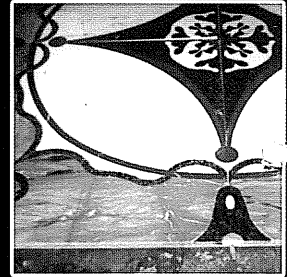
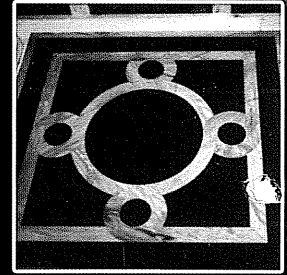
GRANİT & MERMER

Merkez : Uğur Mumcu Cad. 75/2 G.O.P/ANKARA
Telefon : (0 312) 446 08 52(pbx) • Fax: (+90 312) 445 06 24-445 05 46

Fabrika : Ankara - Eskişehir yolu 55. Km Temelli/ANKARA
Telefon : (0 312) 646 51 20 (pbx) • Fax: (+90 312) 646 51 28-646 51 29

web page: <http://www.asan.com.tr> e-mail: info@asan.com.tr

Cilalı ve yakılmış
granit
ithal ve yerli
mermerlere
özel motif çalışmaları

NART
İKİ AYLIK DÜŞÜN VE KÜLTÜR DERGİSİ ISSN: 1302-2539

ISSN 1302 - 2539
Temmuz - Ağustos 2005
Sayı: 44
İki ayda bir yayınlanır

İMTİYAZ SAHİBİ
Kafkas Dernekleri Federasyonu adına
MUHİTTİN ÜNAL

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Cumhur Bal

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Behice Yeşilbağ

YAYIN KURULU
Adnan Özveri
Çetin Öner
Hakan Eken
Mürşide Fidan Şen
Özdemir Özbay
Zafer Sürer

KATKIDA BULUNANLAR
Betül Çetgin
Oğuz Demir
Şamil Yurdusever
Şamil Görgü
Hicran Bolat

REKLAM ve HALKLA İLŞ.
Filiz Kaplan

GRAFİK TASARIM
Behice Yeşilbağ

DİZGİ
Fidan Şimşek

BASKI
Yorum Matbaası

ABONELİK İÇİN
Ziraat Bank. Emek Ankara Şb.
TL. hesabı: 35586148 - 5001
Dolar hesabı: 35586148 - 5002
Euro hesabı: 35586148 - 5003

Posta çekti hesap no. 1911687

ABONELİK KOŞULLARI
Yurt içi yıllık: 30 YTL
Avrupa yıllık 30 Euro
ABD yıllık: 40 USD

YAZIŞMA ADRESİ
Şenyuva Mahallesi. Kafkas Sokak No:60
Beştepe / ANKARA
Tel: 090 (312) 223 51 59
Faks: +90 (312) 212 52 40
nartdergisi@kafkasfederasyonu.org

Yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir. Dergide yer alan yazı
ve fotoğrafların her hakkı saklıdır.
Kaynak göstermek koşuluyla yayınlanabilir.

Bu sayı 5.000 adet basılmıştır.

Değerli okurlarımız...

Nart Dergisi ailesi olarak 44. sayımızla yine huzurlarınızdayız. Temmuz ve Ağustos ayları genelde yoğun tatil ayları olmasına rağmen ekibimiz, ara vermeden derginizi zamanında yetiştirme çalışmalarına devam etmiştir.

Temmuz -Ağustos aylarında Kuzey Kafkasya'da bir çok önemli gelişmeler yaşandı. Bunların en önemlisi hiç kuşkusuz Adigey Cumhuriyeti'nin Krasnodar'a bağlanması amacıyla başlatılan çalışmaların önemli bir adımı olan Anayasa değişikliğinin önündeki engeli kaldırıp referanduma yol açılması girişimidir. Adigey Parlamentosu'nda üst komisyonda tekrar görülecek olan kararla ilgili gelişmelerin nasıl olacağını önümüzdeki günler gösterecektir. Bu konuda Maykop Adige Derneği'nin anlatımları umut vericidir.

Adigey'in Cumhuriyet olmasını takiben Başkan Canım Aslan öncülüğünde, bizlerin anavatanımıza dönebilmemiz için her türlü yasal hazırlık yapılmıştır. Keza, 1991 yılında DÇB'nin kuruluş temel nedeni de, yerli nüfus oranı %50'nin altında olan Adige-Abaza Cumhuriyet ve bölgelerine acil nüfus transferi, dönmeyenler için de çifte vatandaşlık imkanı sağlamaktır. İlk zamanlar önemli çalışmalar da başlatıldı ancak devamı gelmedi. Özellikle de Adigey Cumhuriyeti kendisine düşeni fazlasıyla yaptı. Ama bizler bizlere düşeni yapamadık. Bölünmekle ve birbirimizi yemekle uğraştık, hala da uğraşıyoruz. İlaveten, talihsiz bir şekilde 1992 yılında Gürcistan Abhazy'a girdi. Arkasından da Rusya Federasyonu Çeçenistan'ı dize getirmek amacıyla işgal hareketini başlattı, ABD ve diğer batılılar Kafkas petrollerinin peşine düştüler ve diğer gelişmeler birbirini izledi.

1970'li yıllarda Anavatan'a dönüşü öncelikli hedef seçip, çalışma ve söylemlerini bu amaca yönelten ilk kuruluş Ankara Kuzey Kafkas Derneği'dir. Ne var ki, geleceği görebilen bu emektarlar hep solculukla ve Rusçu olmakla suçlandılar. Oysa, onların temel derdi sağ-sol değildi. Kafkasya'ya yakın olabilmek ve ilişki kurabilmek için Rusya ve Rus Elçiliği ile temas kurmak ve anavatanındaki kardeşlerine ulaşabilmektir. Ne yazık ki, hayatında derneklere uğramamış olanlar bile o ilk insanları hep suçladılar. Sonuçta Gorbaçov'un ortaya koyduğu ve B.Yeltsin zamanında da devam eden altın fırsatlara hazırlıksız yakalandık.

Ankara Kuzey Kafkas Derneği, Kaf-Kur, Kaf-Der, Kaf-Fed süreçlerinin vazgeçilmez söylemi, hep Anavatan'a geri dönüş olmuştur. Ancak sayıları 200-300 kişiyi bulmayacak inanmış bir kitle dışında bu fikre yatkın insanımızın azlığı, Kafkasya'nın nispeten düşük olan geçim standardı, yollar açılır açılmaz ilk etapta Kafkasya'ya gidip geri dönenlerden bir bölümünün pervasızca yaptığı aleyhte propagandalar, asıl büyük kitlemizi olumsuz şekilde etkilemiştir. Anavatan'daki nüfus sorununu ve Kafkasya'daki imkanları anlatmak istediğimiz yerlerde söz alıp "Bırakın oraya insan götürmeyi de oradakileri de buraya getirip kurtanın" diyebilenler ne yazık ki olmuştur. Halen de vardır.

35-40 demek yönetimiyle sık sık yapmış olduğumuz konuşmaların yeterince kitlemiz tabanına ulaşmadığını görünce, bölgesel şenlikler düzenleyerek gereken mesajları geniş kitlelere yerinde verme yolunu seçtik. Bu cümleden olarak; kültürel kimlik bilincini geliştirmek, Kafkasya'nın nüfus sorununu anlatmak, dünyanın en eski ve önemli birkaç kültüründen birisine sahip olmamıza rağmen dilimizi ve kültürümüzü anavatanımız dışında yaşatamayacağımızı vurgulamak, nihayet verilene razı olan sessiz toplum yerine talep eden, sorgulayan topluma dönüşümü sağlama söylemlerini sayabiliriz. Bu şenlikler sayesinde düne nazaran önemli mesafe almış durumdayız, ama bu da yeterli değildir. İnternet ortamında bölge şenlikleri hakkında eleştiriler yapmak çok kolay. Önemli olan tüm toplum katmanlarına ulaşip, sorunlarımızı kavrayabilmektir ve bu da hepimizin görevidir.

Anavatan'a yılda 100-150 aileyi geri göndermek için, ne bizim, ne de karşı tarafın ekonomik imkanı elverişli değildi. Öyle olunca, hiç olmazsa demek ya da şube başına bir kişiyi gönderelim diye karar alıp formüller aradık. "Kafkasya için ayda bir dolar" projesi bu gayretin bir ürünüydü (az sayıda duyarlı insanımızın katkılarını son kurşuna kadar az sayıdaki dönüşçü kişilere yol, vize ve birkaç aylık harçlık yardımı yapabildik.) Ülkenin dağınık yörelerinden toplanacak birer dolarlar için yapılacak harcamalar önemli bir seviyeye ulaşınca, masrafsız tahsilat amacıyla Nart Card formülünü geliştirip yavaş yavaş sonuçlarını almaya başlamak üzereydik ki, kendi insanlarımızın da tanıklığıyla Nart Card bölücü amaçlı sayılıp devre dışı bırakıldı ve iş mahkemeye intikal etti.

Mayıs 2005 tarihinde İstanbul'da yapılan DÇB toplantısına kadar bir çok kez dönüş komisyonları oluşturmuş isek de yeterli talebi yaratamadığımızdan arzu ettiğimiz aktiviteyi gösteremedik. DÇB'nin de olayı daha bir ciddiye alması ile şu andaki komisyonumuz konuyu çok boyutlu olarak ele almaya başlamıştır. Hepimize düşen görev, çalışmaları baltalamak için oklarımızı siviltmek değil, bir taraftan dönüş için talep yaratmaya çalışmak, diğer taraftan da bu komisyona mali imkanlar yaratmaktır. Bu konuda gençlerimize daha çok iş düşmektedir.

Karadeniz kıyı şeridindeki Ermeni yerleşiminin 1998 yılından beri izlediği seyri, Batılı bazı büyüklerin ve Rusya Federasyonu'nun rolünü, mali imkanlarını, nerelere yerleştiklerini, yerleşen nüfusun ulaştığı rakamları takribi de olsa bilmiyor değiliz. Ama bilip de hiçbir şey yapamamak var ya işin en acı tarafı o.

Saygılarımla

Muhittin ÜNAL / Kaf-Fed Genel Başkanı

İÇİNDEKİLER

Uzman Gözüyle / Kafkasya'daki Son Gelişmeler - Kafkasya, Rusya, Federalizm / Prof. Dr. Erol Taymaz	3
Federasyon'dan - Anavatana dönüş çalışmalarına hız verildi	7
Etkinlik - Çerkesler Kayseri'de buluştu	8
Röportaj - "Son Çerkes vatanına dönünceye kadar..." (Yedic Mehmet Uzun)	12
Diaspora Hikayeleri - Hasrete Yolculuk - Arkadaş Dedğin / Çev. Ergün Yıldız	20
Görüş ve Düşünceler - Yazı / Necmettin Karaerkek	22
Etkinlik - Nef Müzik ve Halk Dansları Grubu Salihli'deydi	25
Düzce Festivali umut verdi / Nejat Özsoy	26
Köylerimiz - Ankaş köyü geleceğine yatırım yapıyor / Cüneyt Özek (Sowush)	28
Etkinlik - Belçika Folklor Festivali'nde Gorets ekibi beğeniyle izlendi / Yalçın Yaşar	33
Bir Ğibze, Bir Hikaye - Gutat'ın oğlu Muhammed Gare / Derleyen: Selçuk Balkar	34
Serbest Kürsü - Bir polemige yanıt / Özdemir Özbay (Yismeyl)	36
Çerkes yemek kültüründe yarım baş geleneği / İbrahim Alhas (Abaze)	38
Haber - Sakarya Kararları - 2	49
Kültürümüz, Gelenegimiz - Adigelerde sofrada adabı / Çev. Ergün Yıldız	43
Kitap Tanıtımı - Oset Nart Destanları (Prof. Dr. Georges Dumezil)	46
Nançko'nun Atı (Özdemir Atalan)	47
Kitap, Değerlendirme - Kabardey Balkarya Yazarlar Sözlüğü: Işık ve Gölge / Orhan Uravelli	48
Etkinlik - Bölge Festivali Göksun'un ev sahipliğinde yapıldı	51
Şiir - Zulümlerden pay biçmeliyiz kendimize / Semih Seyyid Dağstanlı	52
İçimizden Biri - O en iyi jokeylerden biriydi: Ekrem Kurt / Derleyen: Bülent Örs	54
Bulmaca - Şamil Yurdusever	55
Görüşler ve Düşünceler - Mısır Memluk İmparatorluğu'nda Çerkesler Dönemi (Prof. Dr. Marcel Erdal)	56
Tarih - Eski Çerkes Evleri / Hazırlayan: Mürşide Fidan Şen	58
Etkinlik - Kapaklı köylüler şenlikte biraraya geldi / Levent Yavan	60
Çocuk - Bilmece Bulmaca, Masal: Ardıç Kuşunun Yuvası, Boyama / Hazırlayan: Adnan Özveri	61

KAFKASYA RUSYA FEDERALİZM

Adıgey'in statüsüne yönelik bir tehdit ancak, Rusya Federasyonu'nun idari ve örgütsel yapısında üniter devlete doğru çok radikal bir değişiklik olduğunda, yani federal yapı bir bütün olarak yok edilecek olursa gündeme gelebilir. Mevcut koşullarda ise böylesine bir radikal dönüşümün olasılığı düşük görünüyor.

Kuzey Kafkasya, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra hala belirsizliklerin süregeldiği, geleceğinin netleşmediği bir süreci yaşıyor. Abhazya, Çeçenistan ve Güney Osetya'nın siyasal ve yasal konumları, bağımsızlık ilanı üzerinden 10 yıldan fazla bir süre geçmesine karşın, uluslararası düzeyde tartışmalı konumda. Devam eden savaş koşulları da bu sürecin sancılı geçmesine yol açıyor.

Krasnodar valisi Tkaçev'in, Adıgey Cumhuriyeti'nin tekrar Krasnodar eyaletine bağlanmasına ilişkin sözleri, bu yıl başından itibaren Cumhuriyet'in yasal/siyasal geleceğine ilişkin bir tartışmayı da gündeme getirdi. Adıgelerin tarihsel yurtlarında kurulu olan ve Adıge ulusal varlığının ve kültürünün yaşamasında önemli bir yeri olan cumhuriyetin ortadan kaldırılmak istenmesi, Kafkasya ile diasporada büyük bir tepkiyle karşılandı. Örneğin; *Adıge Maq* Gazetesi'ne 15 Ocak günü bir açıklama yapan Adıgey Cumhuriyeti başkanı Şovmen Hazret, Krasnodar eyaleti ve Adıgey

Cumhuriyeti'nin Rusya Federasyonu'nun iki eşit üyesi olduğunu ve Adıge Cumhuriyeti'nin Adıge halkı için önemini vurguluyordu. Bu açıklamanın tam metni, Ankara Demeği haber bülteni *Ğuaze*'nin 8. sayısında (Şubat 2005) yayımlanmıştır.

Tkaçev'in açıklamaları başka bir dönemde yapılsaydı bu kadar dikkat çekmeyebilirdi. Fakat Beslan olaylarından sonra Rusya Federasyonu'nun merkezileştirilmesine yönelik tedbirlerin alındığı bir dönemde, bu açıklama doğal olarak ciddi bir tehdit olarak algılandı. Adıgey'in "Cumhuriyet" statüsünün kaldırılması ve Krasnodar'a bağlanması ne anlama geliyor? Böyle bir tehlike gerçekten var mı? Rusya federal yapısından vazgeçiyor mu? Kanımca bu soruların yanıtlanması ve yanıtlara uygun politikaların geliştirilmesi hem anayurtta, hem de diasporada yaşayan Adıgeler açısından çok önemli.

Adıgey Cumhuriyeti'nin yasal konumu ve haklarının diasporadaki kimi çevreler tarafından sürekli olarak küçümsendiği, önemsiz gösterildiği biliniyor.

Rusya Sovyet Sosyalist Federe Cumhuriyeti'nin "egemenliğini" ilan ederek Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecini başlatan Yeltsin, birlik cumhuriyetlerinin ve özerk cumhuriyetlerin merkezden uzaklaşmasını, ünlü "alabileceğiniz kadar egemenlik alın" sözüyle desteklemişti.

Burada, "cumhuriyet" statüsünün niçin ve ne kadar önemli olduğunu tartışmanın gerekli olmadığını düşünüyorum, çünkü "cumhuriyet" statüsü önemsizse, tamamen sembolik bir olguysa, Adıgey'in Krasnodar eyaletine bağlanması da üzerinde dumaya değmeyecek bir biçimsel değişiklik olmalıdır. Burada, sadece "cumhuriyet" statüsünün değil, ama 1991'den önce var olan "özerk bölge" statüsünün bile aslında çok önemli olduğunu vurgulayarak ikinci ve üçüncü sorulara geçmek istiyorum. Adıgey'in Krasnodar'a bağlanması tehlikesi var mı? Rusya federal yapısından vazgeçiyor mu?

Bu soruları yanıtlamadan önce hafızamızı tazelemekte, Sovyetler Birliği'nin çözülüş ve Rusya Federasyonu'nun kuruluş süreçlerine yeniden bakmamızda yarar var.

Hatırlanacağı gibi Sovyetler Birliği'nin son başkanı Gorbaçov, 1986'dan sonra *glasnost* (açıklık) ve *perestroyka* (yeniden yapılanma) politikaları uygulamaya koymuştu. 1988'de Doğu Avrupa ülkelerine yönelik Brejnev Doktrini'nin rafa kaldırılmasıyla birlikte, "Sosyalist Blok" çözüldü ve bu ülkeler hızla kapitalizmin restorasyonu sürecine girdiler. Bir devlet aygıtı olarak Sovyetler Birliği'nin dağılması ise aslında büyük ölçüde merkezdeki iktidar mücadelesi tarafından belirlendi. "Piyasa ekonomisi"ne hızlı bir şekilde geçilmesini savunan ve iktidarı ele geçirmek için Gorbaçov'un etkisini kırmak isteyen Yeltsin, 12 Haziran 1990'da Rusya Sovyet Sosyalist Federe Cumhuriyeti'nin (SSFC)

"egemenliğini" ilan ederek Sovyetler Birliği'nin dağılması sürecini başlattı. Bu iktidar savaşında merkezin zayıflatılması için Yeltsin, birlik cumhuriyetlerinin ve özerk cumhuriyetlerin merkezden uzaklaşmasını, ünlü "alabileceğiniz kadar egemenlik alın" sözüyle destekledi. 1991'de Rusya SSFC başkanı seçilen Yeltsin aynı yıl Aralık ayında Ukrayna ve Beyaz Rusya cumhuriyetleri başkanları ile birlikte SSCB'nin dağıldığını ve yerine gönüllülük esasına dayalı BDT'nin kurulduğunu ilan etti. Fiilen hiç bir yetki ve gücü kalmayan Gorbaçov'un istifası ile SSCB'nin varlığı sona eriyordu. SSCB dağıldıktan sonra Rusya Federasyonu'nu oluşturan unsurlar, tüm cumhuriyetler ve hatta eyaletler de egemenliklerini peş peşe ilan ettiler. Cumhuriyetler arasında sadece Çeçenistan bağımsızlığını ilan etti.

Yeltsin'in ilk icraatı, "şok tedavi" yöntemi ile hızlı bir özelleştirmenin gerçekleştirilmesi oldu. "Serbest piyasa ekonomisi"ne geçiş, bölgelerin giderek güçlenmesi ve merkezden uzaklaşması ile birlikte hız kazandı, politik (ademi-merkeziyetçilik) ve iktisadi (özelleştirme) süreçler birbirini destekleyecek şekilde gelişti. Aralık 1993'de kabul edilen Rusya Federasyonu Anayasası, mevcut durumu yansıtarak Rusya Federasyonu'nun 89 cumhuriyet, eyalet, il ve özerk yöreden oluştuğunu tescilledi. Rusya Federasyonu'ndaki federal yapının

köklerini, Sovyetler Birliği'nin kuruluşundaki "ulusal-kültürel özerklik/ulusal-bölgesel özerklik" ve "özerkleştirme" tartışmalarına kadar uzatmak mümkün, fakat bu yazının kapsamını aştığı için bu tartışmalara girmeyeceğiz. "Şok tedavi" yöntemi, yerel yöneticilerin yeni burjuvaziye dönüştüğü, doğal kaynakların acımasız bir şekilde yağmalandığı ve servetin belirli ellerde yoğunlaştığı, ücretlerin sabit kalıp, fiyatların alabildiğine arttığı ve üretimin adeta durduğu bir ekonomik çöküşü

beraberinde getirdi. 1998 Krizi ve Rusya'nın borçlarını ödeyemez duruma düşmesi, çöküşün dip noktasıydı.

Kriz, bir anlamda Yeltsin'in de sonunu getirdi. 1999 sonunda Yeltsin devlet başkanlığından istifa etti ve yerine, kendi yakın çevresinden biri, eski FSB başkanı, Putin geçti, başbakan oldu. Putin Mart 2000'de ilk kez, dört yıl sonra da ikinci kez devlet başkanı seçildi. Putin yönetiminde sarkaç, ademi-merkezileşme ve özelleştirmeden, merkezileştirme ve devletleştirmeye doğru yön değiştirmeye başladı. Bu değişimin ilk işareti, Yeltsin'e karşı olduğu bilinen ve 2000 başkanlık seçiminde muhalefeti destekleyen bazı yeni zenginlere karşı açılan savaştı. Özellikle büyük petrol ve doğalgaz şirketleri sistemli bir

şekilde devletleştirilmeye başlandı. Irak'ın işgalinden sonra artan petrol fiyatlarının da etkisiyle bu süreç, Rusya devletinin ekonomik olarak toparlanmasında önemli bir rol oynadı. Doğal kaynaklar üzerinde denetimin merkezileştirilmesinin bir yolu devletleştirmeyse, diğer yolu da bölgesel yönetimlerin (cumhuriyetler, eyaletler, vb) yetkilerinin kısıtlanması, bölgesel yöneticilerin merkeze daha fazla bağımlı hale getirilmesi oldu. Bir zamanlar siyasal gücü de olan büyük özel şirketlerin sahipleri (oligarklar) ya Rusya'dan kaçmak zorunda kaldı, ya da çeşitli yolsuzluk suçlamalarıyla hapisaneye atıldı.

Beslan'daki okul baskınından sonra Putin, merkezileştirme yönünde çeşitli yasal değişikliklere gidileceğini açıkladı. İlk olarak, bölgesel yönetimlerin (cumhuriyetler, eyaletler, iller) başkanlarının, bölgesel seçimle değil, devlet başkanı tarafından önerilmesi ve bölgesel yasama organı tarafından onaylanması uygulamasına geçildi. Bu konuda yeni yasa (Federal yasa No. 159-FZ) 15 Aralık 2004'de yürürlüğe girdi. İkinci olarak, parlamento seçimlerinde tüm milletvekillerinin parti listelerinden oy oranına göre seçilmesi yöntemi gündeme getirildi (Mevcut uygulamada 450 milletvekilinin yarısı dar bölge seçim sistemine göre seçiliyor). Dar bölge seçim sisteminin kaldırılması doğal olarak yerel/bölgesel güçlerin etkisini azaltmaya yönelik bir uygulama olarak düşünülüyor. Son olarak Rusya Federasyonu, yedi "federal bölge"ye ayrıldı (Kuzey Kafkasya'daki tüm cumhuriyetler, Kalmukya Cumhuriyeti ve Astrahan, Krasnodar, Stavropol, Rostov ve Volgograd il/eyaletleriyle birlikte "Güney Federal Bölgesi"ni oluşturuyor). Böylece federal yönetim ile bölgesel yönetimler arasına yeni bir yönetim tabakası eklenmiş oldu.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki süreci

Rusya Federasyonu Anayasası'na göre (madde 66), Federasyon'u oluşturan birimlerden birinin konumu, Rusya Federasyonu ile ilgili birim arasındaki karşılıklı anlaşma ve federal yasalara uygun olarak değiştirilebilir.

Özetlersek, 1991 sonrasında siyasal ve ekonomik gelişmeler açısından iki dönemin görüldüğünü, siyaset sarkacının iki yönde salınım gösterdiğini söyleyebiliriz. 1991-1999 bir anlamda kapitalizme geçiş süreci olarak tanımlanabilir. Bu dönemde, Sovyetler Birliği'nin tamamen tasfiye edilmesi, hızlı ve geri dönüşü olmayacak şekilde serbest piyasa ekonomisine geçilmesi için tüm kaynaklar sınırsız ve düzensiz bir şekilde özelleştirilmiştir. Batı tarafından da hararetle desteklenen bu süreç, beraberinde (eskinin kalıntısı olarak görünen) merkezin zayıflaması ve (aslında bir ölçüde eskinin devamı olan) bölgesel yönetimlerin de güçlenmesini getirmiştir. 1998 Krizi'nden sonra başlayan ve Putin'in başkanlığı ile açık bir şekilde ortaya çıkan süreç ise, serbest piyasa ekonomisinin pekiştiği, özellikle petrol ve doğalgaz gibi doğal kaynakların artık (devlet tarafından) düzenli bir şekilde üretilmesi ve ihraç edilmesinin önem kazandığı, bu kapsamda devletin yeniden örgütlendiği ve (eskiğine göre) merkezileştiği bir süreçtir. Kanımca bu sürecin temel belirleyicileri siyasal faktörler ("terörizm", "ayrılıkçılık" vb) değil, tamamen ekonomiktir. *Kaynakların merkezi kontrolü* bu sürecin en önemli nedenidir.

RUSYA'NIN YAPTIĞI BENZER BİRLEŞTİRME ÖRNEKLERİ VARDIR

Adıgey Cumhuriyeti'nin Krasnodar'a bağlanmasına ilişkin "öneri" bu ortamda gündeme gelmiştir. Rusya Federasyonu Anayasası'nda Federasyon'u oluşturan 89 birimden biri olarak tanımlanan Adıgey Cumhuriyeti'nin ("özerk bölge" statüsünde veya statüsü tamamen kaldırılarak) Krasnodar'a bağlanması yasal olarak mümkün müdür? Anayasaya göre evet. Rusya Federasyonu Anayasası'na göre (Madde 66), Federasyon'u oluşturan birimlerden birinin konumu, Rusya Federasyonu ve ilgili birim arasındaki *karşılıklı anlaşma* ve federal yasalara uygun olarak değiştirilebilir. Bir eyalet içindeki özerk bölgeler için de benzer bir durum söz konusudur. Nitekim Rusya Federasyonu'nda böyle bir uygulamanın örneği de vardır.

Taymır (Dolgano-Nenetski) ve Evenkiyski, Sibiry'a'daki Krasnoyarsk eyaleti içerisinde iki özerk yöreydi. 17 Nisan 2005'de yapılan referandumlar sonucu bu iki özerk yörenin Krasnoyarsk eyaleti ile birleştirilmesine karar verildi. 30 Haziran 2005'de de Putin, bu iki yörenin Krasnoyarsk ile birleşmesine ilişkin yasa taslağını parlamentoya gönderdi. Bu iki yöreden Taymır'ın alanı 862 bin km-kare, Evenkiyski'nin alanı da 768 bin km-kareydi. Bir başka deyişle, her

UZMAN GÖZÜYLE - Kafkasya

iki özerk yöre de Türkiye'den büyük bir toprağa sahip; buna karşın toplam nüfusları sadece 60,000 kişi. Krasnoyarsk eyaleti (iki yöre ile birlikte) 2,3 milyon km-kare alanıyla Türkiye'nin üç katından daha büyük olmasına karşın, toplam nüfusu Ankara'nın nüfusundan daha az (yaklaşık 3 milyon kişi). Fakat tüm Rusya Federasyonu'nda üretilen nikelin %80'i, kobaltın %75'i, bakırın %70'i, kerestenin %20'si ve kömürün %16'sı bu bölgede üretiliyor. Sibiry'a'daki diğer bölgelerde de benzer bir durum görülüyor. Örneğin; nüfusu 1 milyondan az olan Sakha (Yakutya) Cumhuriyeti 3 milyon km-kareden büyük (Türkiye'nin dört katı!). Bu Cumhuriyet Rusya Federasyonu'ndaki elmas üretiminin %99'unu, dünyadaki tüm elmas üretiminin de %16'sını gerçekleştiriyor. Ayrıca zengin petrol, doğalgaz, kömür, altın ve gümüş yataklarına sahip. Mevcut nüfusun yok denecek kadar az olduğu bu son derece geniş bölgelerdeki zengin kaynakların kullanımı nasıl olacak? Rusya'daki merkezileşme eğilimi bir anlamda bu soruya verilen yanıtı yansıtır.

MİLLİYETÇİ DALGANIN REFERANDUMU ZORLAMA GÜCÜNÜ ÖNÜMÜZDEKİ GÜNLERDE GÖRECEĞİZ

Adıgey'in konumuna bakıldığında ise çok farklı bir durumla karşılaşyoruz. Adıgey'in (veya başka herhangi bir Kuzey Kafkas cumhuriyetinin) statüsünün değiştirilmesinin veya merkezi denetimin arttırılmasının ekonomik bir mantığı yok. Bölgede etnik ve toplumsal gerilimi arttırabilecek bu yöndeki bir gelişmenin şoven-milliyetçi eğilimler dışında destek bulması söz konusu değil. Adıgey'in statüsüne yönelik bir tehdit ancak, Rusya Federasyonu'nun idari ve örgütsel yapısında üniter devlete doğru çok radikal bir değişiklik olduğunda, yani federal yapı bir bütün olarak yok edilecek olursa gündeme gelebilir. Mevcut koşullarda ise böylesine bir radikal dönüşümün olasılığı düşük görünüyor. Adıgey Parlamentosu tarafından, geçen ay yapılan bir yasa değişikliği ile "cumhuriyetin sınırlarının değişmezliği ile statüsünün referandum konusu dahi yapılamayacağı"na ilişkin

yasal düzenlemelerin ortadan kaldırılması ve referandumun önünün açılması son derece olumsuz bir gelişme. Milliyetçi dalganın referandumu zorlayacak kadar güçlü olup/olmadığını önümüzdeki günlerde göreceğiz.

Adıgey Cumhuriyeti ve Adıgeler açısından cumhuriyetin statüsü dışında kısa ve orta dönemde en önemli sorun ulusal-demokratik hakların pratikte kullanılamaması olacaktır. Ulusal-demokratik hakların kullanılmasında en büyük engel ise nüfus sorunu. Merkezi yönetimin ulusal-demokratik hakları kısıtlamaya yönelik bir eğilimi olmasa bile, "pozitif ayrımcılık" uygulamasının olmadığı, kültürel üretimin giderek daha fazla "serbest piyasa" güçlerine teslim olduğu bir ortamda, ulusal-demokratik hakların kullanılabilmesi ve kültürün yaşatılabilmesi giderek zorlaşacak. Anayurt ve diaspora arasındaki (başta kültürel) ilişkilerin gelişmesi, hem diasporada kültürün canlı tutulmasına yardımcı olacak, hem de anayurda dönüşe katkıda bulunacaktır. Bu nedenle diasporadaki kuruluşların, kısa dönemli kaygı ve endişeler

yerine, uzun dönemli hedeflere yönelik sistemli ve sürekli çalışmalar yapması daha da önem kazanıyor ■

KAF-FED ve DÇB dönüş çalışmalarına hız verdi...

Anavatanımıza geri dönmek isteyenlerle ilgili olarak 19-20 Mayıs 2005 tarihinde DÇB Yönetim Kurulu'nda alınan karara istinaden, DÇB Genel Başkanlığı'ndan alınan 218 sayılı yazıya göre, yapılacak başvurularda bundan böyle izlenecek yol şöyledir:

1- Yıl içerisinde demeklerimiz kendi yörelerindeki hemşerilerimizi bilgilendirecekler ve anavatana fiilen dönmeyi isteyen kişileri ve aile fertlerini belirleyip, ellerindeki çizelgeye göre gereken tüm bilgileri içeren talep yazılarını alıp, her yıl 10 Kasım tarihine kadar Federasyon merkezine ulaştıracaktırlar,

2- Federasyon merkezinde, şu anda çalışmalarını sürdüren Dönüş Komisyonu'nda yapılacak değerlendirme sonunda, onaylı son liste Aralık ayının ilk günü itibarıyla DÇB Genel Başkanlığı'na ulaştırılacaktır,

3- DÇB, listelerdeki talepleri bir bir değerlendirip, dönecek kişi ve aileler için gerekli ortamı sağlamayı görev edinecek ve o yıl içerisinde mutlaka sonuçlandıracaktır...

Kaf-Fed Dönüş Komisyonu, DÇB'nin 218 sayılı yazısını dikkate alarak toplanmış ve aşağıdaki kararları almıştır:

1- Dönüş yapabilecek öncelikliler olarak çiftçi, emekli ve zanaatkarlar belirlenmiş ve bunlar için yaratılabilecek imkânlar için DÇB'den yazılı bilgi alınmasına karar verilmiştir. DÇB'nin toplantı kararlarına atıfta bulunarak, öncelikli olarak kimlerin dönmelerinin tercih edildiğini, iş, konaklama ve adaptasyon, maddi destek, toprak imkanları, zirai danışmanlık, tohum, gübre ve altyapı desteği, geçici konut desteği ve bunun süresi, kalıcı konut temini için yapılması gerekenler, sağlık imkanları, yabancıların mülk edinme hakları, dil öğrenimi, vatandaşlık hakları için yapılması gerekenleri de kapsayan bir mektup yazılmasına, buna gelecek cevaba göre faaliyetlerin belirlenmesine karar verilmiştir.

2- DÇB'den gelecek cevaba göre komisyon maddi, manevi, somut imkânları belirleyerek çalışmalarını bu doğrultuda gerçekleştirir. Bu çalışmalar dönmek isteyen ve dönen kişilerin, hayatlarını orada devam ettirmeleri ve adaptasyonlarının sağlanmasını kapsar.

3- Dönüş Komisyonu'nun idari çalışmaları için banka hesap numarası açılacak, hesapta oluşacak para komisyonun kendi çalışmaları için harcanacaktır. Dönecek kişilerin ihtiyacı olan maddi destek için proje hazırlanacak ve her bir proje için ayrı çalışma yapılacaktır.

4- Komisyon üyelerinin "Geri Dönüş" konusu ile ilgili daha fazla teknik bilgiye sahip olabilmeleri için Şamil Jane, dünyadaki benzer uygulamalar hakkında rapor hazırlayarak bir sonraki toplantıda sunacaktır.

5- DÇB'den gelen yanıtla göre Eylül, Ekim, Kasım

aylarında köylerin gezilerek Dönüş Komisyonu, Komisyon çalışmaları, Kafkasya'daki DÇB'nin sağlayacağı imkânlar hakkında kişilerin bilgilendirilmesine ve Aralık ayına kadar verilmesi planlanan listenin oluşturulması için çalışmalar yapılmasına karar verilmiştir.

AB'NE PROJELER SUNMAYA DEVAM EDİYORUZ

Federasyonumuz 2004 yılında olduğu gibi bu yıl da fon kaynaklarından yararlanmak üzere projeler hazırlayarak ilgili yerlere teslim etmiştir.

- Bunlardan ilki demeklerimizde açılacak dil kurslarında eğiticilik yapacak eğiticilerin eğitimini ve materyallerin hazırlanmasını kapsamaktadır.

- İkinci projenin kapsamı ve bütçesi daha büyük olup üç ayak üzerine oturtulmuştur.

- **Birinci ayak:** İlk projenin çıkmama ihtimali göz önünde bulundurularak, bizim için önemli ve vazgeçilmez olan dil kursları projesi, olduğu gibi burada da yer almıştır.

- **İkinci ayak:** Kafkasya ve diasporadaki Çerkeslerin tanıtımı için kitap, broşür, afiş vb. hazırlanması, Nart destanlarının diğer destanlarla karşılaştırılarak bir sonuç kitapçığının hazırlanması ve dağıtımı, tanıtım amaçlı olarak medya mensuplarının Kafkasya'ya götürülmesi, 21 Mayıs sürgünü anma etkinliklerinin sürgünün daha iyi anlatılacağı başka bir boyuta taşınması ve kısa metrajlı bir belgesel film yapılmasıdır.

- **Üçüncü ayak** ise, üyelerimizin insan hakları ve demokrasi konusunda bilinç düzeylerinin artırılmasıdır. Bu çerçevede 8 koordinatör demek merkezinde bölge demeklerinden üyelerin de katılımı ile ikişer günlük 4 eğitim semineri planlanmıştır.

Bu proje Brüksel'de ki AB kaynaklı iki ayrı birime ayrı ayrı gönderilmiştir.

- Üçüncü proje ise AB sürecinin toplumumuzu nasıl etkileyeceği konusunda üyelerimizin bilinç düzeyinin artırılması ve aynı şekilde Avrupa Birliği ülkelerinde yaşayan insanlara Çerkesleri anlatmak, kültürlerini tanıtmaktır.

ADIGEY, KABARTAY-BALKAR VE ABHAZYA ÜNİVERSİTELERİNE BU YIL DA ÖĞRENCİ GÖNDERİYORUZ

Adigey, Kabartay Balkar ve Abhazy'a'daki üniversitelerde, Kaf Fed'e ayrılmış kontenjanlarla burslu olarak okumak isteyen öğrencilerin, şartları daha önceden demeklerimize bildirilen ve web sayfamızda da yayınlanan başvuruları devam etmektedir.

20 Eylül'de başlayacak yeni öğretim yılına öğrencilerin yetiştirilmesi için son hazırlıklar komisyonumuz tarafından tamamlanmak üzeredir ■

Çerkesle

Festivalin konuğu olarak
Kabardey Balkar
Cumhuriyeti'nden gelen
Hatti Kafkas Dansları
Topluluğu'nun sunduğu
gösterilerde,
koreografiler kadar
geleneksel kıyafetler ve
ekibin performansı da
göz doldurdu.

Kayseri'de BULUŞTU

Kayseri Kafkas Derneği'nin organizasyonu ile iki yılda bir yapılan Uluslararası Kayseri Kafkas Kültür Festivali'nin beşincisinde, anavatan ve diasporayı aynı etkinlikte biraraya getirme misyonu başarıyla gerçekleştirildi.

iki yılda bir düzenlenen ve yerli yabancı binlerce kişinin katılımıyla gerçekleştirilen Kayseri Uluslararası Kafkas Kültür Festivali'nin, bundan sonra her yıl yapılması kararlaştırıldı.

Bu yıl beşincisi 9 Temmuz 2005 Cumartesi günü yapılan festivalin yeri Kayseri Kültür park Fuar Alanı'ydı. Alışıldığı üzere "iğne atsan yere düşmez" derecesindeki kalabalığa rağmen, titiz hazırlanmış bir program düzeni göze çarpıyordu. Akşam saat 20:00'de başlayacağı duyurulan program için, sabahın erken saatlerinden başlayarak fuar alanına gelen binlerce insanın programın başlamasıyla birlikte gösterdikleri coşku dolu, duygulu tezgörüntüler görülmeye değerdi. Festivale katılan 17 binin üzerinde insanımız, hep birlikte alkışladı, şarkılara birlikte eşlik etti, birlikte hüzünlendi...

Daha önce festivalin sunuculuğunu üstleneceği duyurulan Atilla Saral rahatsızlığı nedeniyle katılamayınca, programın sunuculuğunu İshak Akbay ve Kabardey Balkar Cumhuriyeti'nden

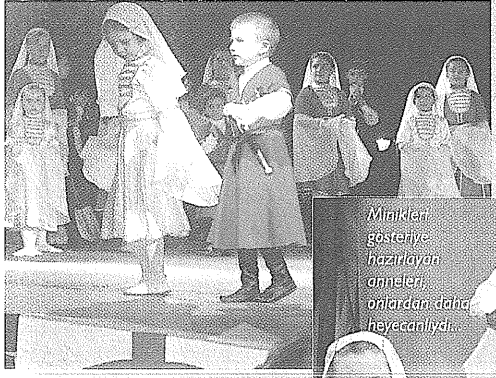
Marina üstlendi. Kayseri Kafkas Derneği Başkanı Mehmet Mirza Şıklaroğlu'nun yaptığı açılış konuşması ile başlayan programda, bir konuşma da Kafkas Demekleri Federasyonu Genel Başkan Yardımcısı Cihan Candemir yaptı.

Kabardey Balkar Cumhuriyeti'nden gelen dans grubu Hatti ve Kayseri Kafkas Derneği dans grubu Aşemez'in birlikte sundukları "Çerkes Şövalye Dansı" seyirciden tam not aldı.

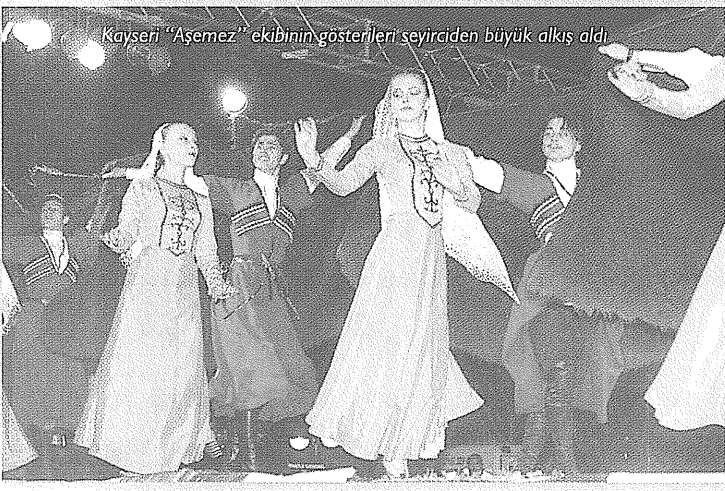
Kayseri Kafkas Derneği minikler ekibi Psine'nin gösterileri, Adıgey Cumhuriyeti müzik grubu İslamey'in tadına doyum olmaz şarkıları, Ankara Kafkas Derneği ekibi Elbruz'un hareketli dansları, Abhazya'dan festivale ilk kez katılan Kyarshina Noor ve Ferzba Gudisa'nın söylediği birbirinden güzel Abazaca şarkılar, Kayseri Kafkas Derneği ekibi Aşemez'in muhteşem gösterileri ve yediden yetmişe herkesin coşkusuyla eşlik ettiği Nehuş Kerim'in ezgileri...

Bu güzellikte dolu dolu geçen program Hatti ve Aşemez ekiplerinin yine birlikte sundukları "Kafkasya'dan İyi Geceler" dansıyla son buldu.

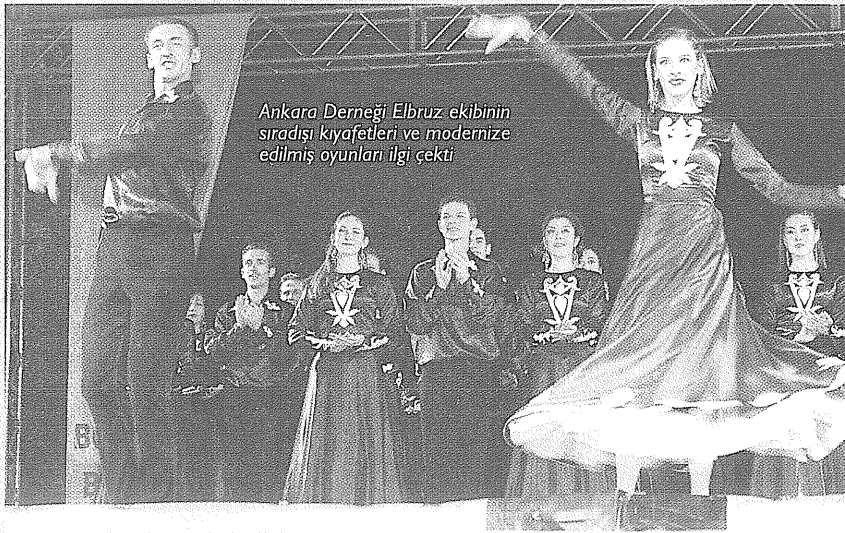
Adıgey, Kabardey
Balkar ve
Abhazya'dan
katılan dünyaca
ünlü müzik ve halk
dansları toplulukları
ile, onları izlemeye
gelen binlerce
insanın
oluşturduğu
görüntü
muhteşemdi.

Minsk'te
gösteriye
hazırlayan
anneleri,
onlardan daha
heyecanlıydı.

Kayseri "Aşemez" ekibinin gösterileri seyirciden büyük alkış aldı.

Ankara Derneği Elbruz ekibinin
sıradışı kıyafetleri ve modernize
edilmiş oyunları ilgi çekti

Tören alanı
çevresinde biraraya
gelen gençler kendi
aralarında düğün
yaparak eğlendiler

FESTİVAL SONRASI PANLI KÖYÜNDE PİKNIK YAPILDI

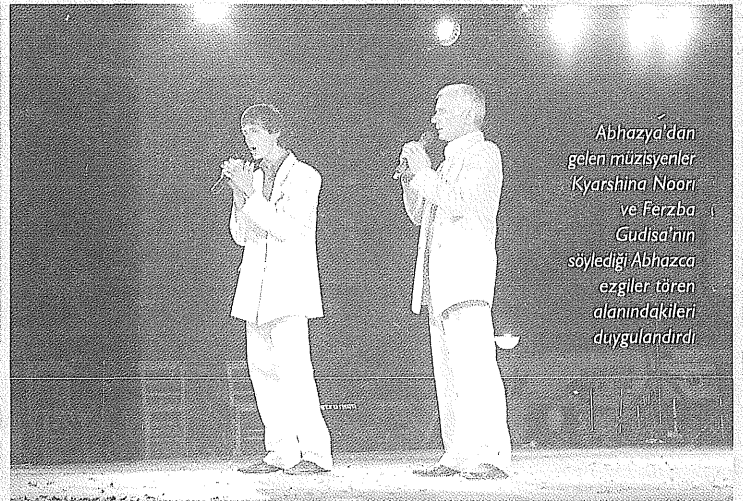
9 Temmuz Cumartesi günü yapılan Festivalin ardından, katılımcılar ve konuk gruplar ertesi gün Panlı Köyü'nde buluştu.

Adıgey Cumhuriyeti'nden İslamey Müzik Grubu , Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nden Hatti Dans Grubu, Ankara ve Kayseri Kafkas Demekleri Halk Dansları Ekibi Elbruz ve Aşemez'in oyuncularları ile Abhazya'dan gelen müzisyenler Kyarshina Noon ve Ferzba Gudisa, Karsu Firması'nın sponsor olduğu piknikte biraraya geldiler. Yerilen yemeğin ardından tüm grupların birlikte yaptıkları düğün ve söylenen şarkılar oldukça güzeldi.

Akşam saatlerine kadar süren eğlence sonunda gruplar, otobüslere binerek 2007 yılında altıncısı yapılacak olan şenlikte tekrar biraraya gelmek üzere Kayseri'den ayrıldılar ■

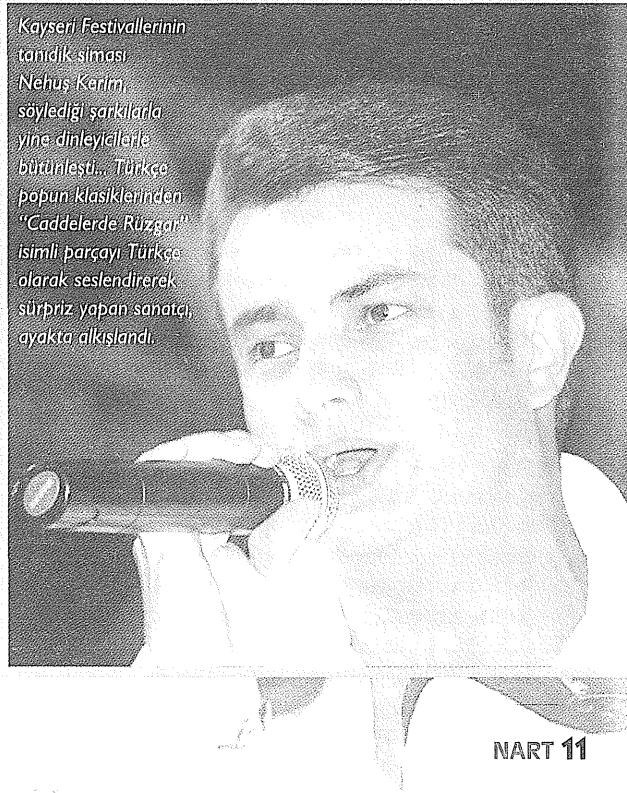
İslamey'in
seslendirdiği
birbirinden güzel
Adıgece şarkılar
beğeniyle
dinlendi

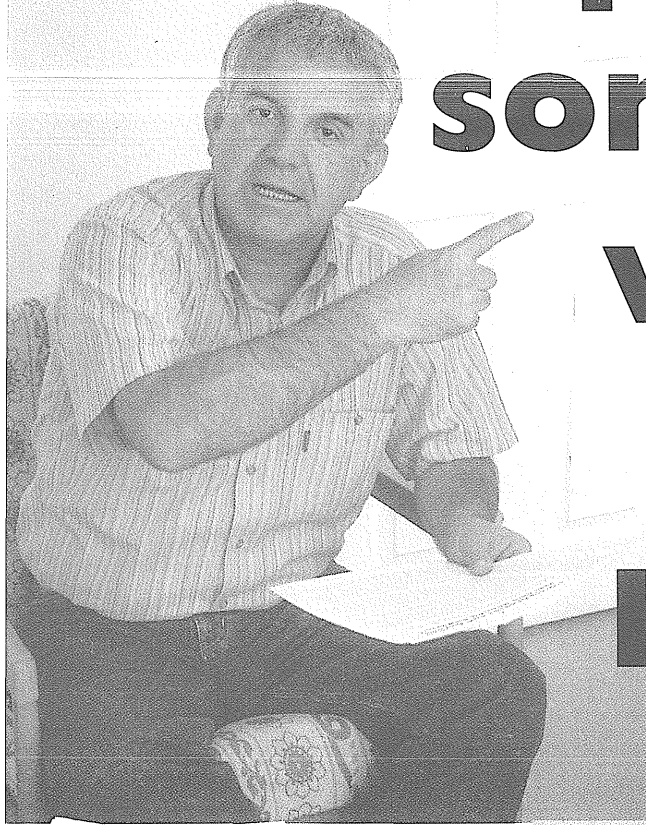
Abhazya'dan
gelen müzisyenler
Kyarshina Noon
ve Ferzba
Gudisa'nın
söylediği Abhazca
ezgiler tören
alanındakileri
duygulandırdı

Kayseri Festivallerinin
tanıdık siması
Nehuş Kerim,
söylediği şarkılarla
yine dinleyicilerle
bütünleşti... Türkçe
popun klasiklerinden
"Caddelerde Rüzgâr"
isimli parçayı Türkçe
olarak seslendirerek
sürpriz yapan sanatçı,
ayakta alkışlandı.

“Diasporadaki son Çerkes vatanına dönene kadar...”

Dedesi Mos ailesiyle birlikte 1888 yılında bugün Krasnodar Kray sınırları içerisinde kalmış olan Khaseyhable köyünden (bu köy bugün yok) 1888 yılında göç ederek Antalya'nın Yelme köyüne yerleşti. 1955 yılında bu köyde doğdu. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe bölümü mezunu. Türkiye'de öğretmenlik ve özel sektörde yöneticilik yaptı. 1992 yılında Adıgey'in başkenti Maykop'a yerleşti. Aktif Dil Öğretim Merkezi'ni açtı. Halen aynı merkezi işletmektedir. Anavatanına dönüşüyle birlikte Adıgexase Dönüş Yapanlar Derneği (DAR), Dönüş Yapanlara Yardım Vakfı (FESİJAPŞ), Adıge Gençlik Programı (GUFES), Adıgey Cumhuriyeti'nin Statüsünü koruma Komitesi Forumu...vb. birçok sivil toplum kuruluşunun kurucusu ve yönetici oldu. Kafkasya, Nartların Sesi, Kafdağı, Marje ve Nart dergilerinde yazarlık ve yöneticilik yaptı. Emekli öğretmen Bğaşe Sevil ile evlidir. Guşef (kızı) ve Guşav (oğlu) adında iki çocuk sahibidir.

Kimdir?

Türkiye diasporasından anavatanına dönen insanlarımızla yaptığımız sohbeti, bu sayıda Memet Uzun (Yedic) ile sürdürüyoruz. Maykop'ta yaşayan Yedic Memet ile “dönüş” konusu ağırlıklı olmak üzere keyifli ve yararlı bir sohbet gerçekleştirdik:

Sayın Memet Uzun (Yedic); Siz anavatanına dönüş yapmış, orada başarılı olmuş ve halen buradaki insanlarımızın vatanlarına dönmeleri gerektiği konusunda güçlü telkinlerde bulunan bir insanımızsınız. Sohbetimize, Kafkas Dernekleri Federasyonu'nun bir yayın organı olarak dergimizi de konumu itibarıyla ilgilendiren bir soruyla başlamak istiyorum. Sizi, Türkiye'nin en çalkantılı dönemlerinden olan 1978 yılında yayınlanan “Nartların Sesi Gazetesi”nin sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü olarak görüyoruz. Oradaki yazılarınız nedeniyle hakkınızda davalar da açıldı. Nartların Sesi'nin yayın aşamasına geliş sürecini ve sonrasını bize anlatır mısınız?

M. Yedic: 1970'lerin ikinci yarısı, Türkiye'de politik tansiyonun çok yüksek olduğu, 78 kuşağının

aktif olduğu dönemdi. O dönemde Antalya Kuzey Kafkasya Kültür Derneği'nin Gençlik Kolu Başkanı idim. Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü öğrencisi olarak başkente geldim. Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği o yıllarda, Türkiye'deki demeklerin bir nevi merkezi işlevini görmekteydi. Ankara Derneği'ne yalnız başkentteki Çerkesler değil Türkiye'nin birçok yerinden, ulusal soruna duyarlı kişiler de üyeydi.

1977 yılında geniş katılımlı ve çok çekişmeli bir genel kurul yapıldı. Bu bir "dönüm" noktasıydı ve o genel kurulda ulusal sorunumuzun çözümünün "anavatana dönüş" olduğunun altı, kalın bir çizgiyle çizilmişti. Dernek tüzüğünde de bazı değişiklikler yapılarak derneğin adına "halk" sözcüğü eklendi, çalışma alanı daha da belirginleştirilerek, Ankara Kuzey Kafkasya Halk Kültür Derneği oldu. Yine yanlış anımsamıyorsa çok açıktan olmasa da, o dönemin elverdiği ölçülerde "dönüş ve anavatana yönelik bazı çalışmaların yapılacağı" da, tüzüğe konmuştu. Genel Kurulun sonunda dernek organları seçiminde, "devrimciler" ya da "kalışçılar" denilen; Adige ulusal sorununun çözümünün Anadolu'da yapılacak devrimle olabileceğine inananlara karşı mücadele eden, "Dönüşçü Demokratlar" kazandı.

DÖNÜŞÇÜ DEMOKRATLAR ve NARTLARIN SESİ

Dönüşçüler gurubu gençleri olarak biz de Gençlik Kolu'na seçilmiştik (C. Bage, D. Akkaya, F. Berzeg, H. Koçer, M. Yedic, Y. Taymaz). Genel kurula sunduğumuz çalışma programımızda yer alan önemli konulardan biri de bir yayın organı çıkarmaktı. O çözümümüzün gereği olarak, Türkiye geneline dağıtacağımız, "...kendi kaderini anavatanında tayin etmek...(dönüş)" ilkesine dayanan ve asimilasyonla mücadele edecek bir yayın organı çıkarmak için çalışmalara başladık. Biz gençlik kolunda görev alanlar 20'li yaşlarda, yayıncılık konusunda hiç deneyimi olmayan, ama son derece inançlı ve kararlı gençlerdik. Yayın için uzun bir hazırlık yaptık. Sonunda küçük gazete boyutunda, dört sayfa ve beş bin adet tirajı olan, Ankara Kafkas Halk Kültür Derneği Gençlik Kolu Haber Bülteni Nartların Sesi'nin ilk sayısını 5 Kasım 1978'de matbaadan aldık. Bu tarih aynı zamanda, Kafkas demeklerinin "birleşme" gündemli Ankara'da yaptıkları toplantı sonunda, gece saat 01:00 sularında dernekten çıktığımız zaman, Emek 8. caddede dolmuş bekleyen arkadaşlarımıza bir araçtan ateş açılmasıyla, arkadaşımız Tsey Mahmut Özden'in (halen faili meçhul!) olan kişilerce şehit edilşinin yıldönümüdür.

- Çok çekişmeli bir genel kuruldu dediniz. Seçime katılan gruplar ile düşünce ve söylem farklılıkları konusunda da bilgi alabilir miyiz? Açılan davalar ile ilgilde bilgi verir misiniz?

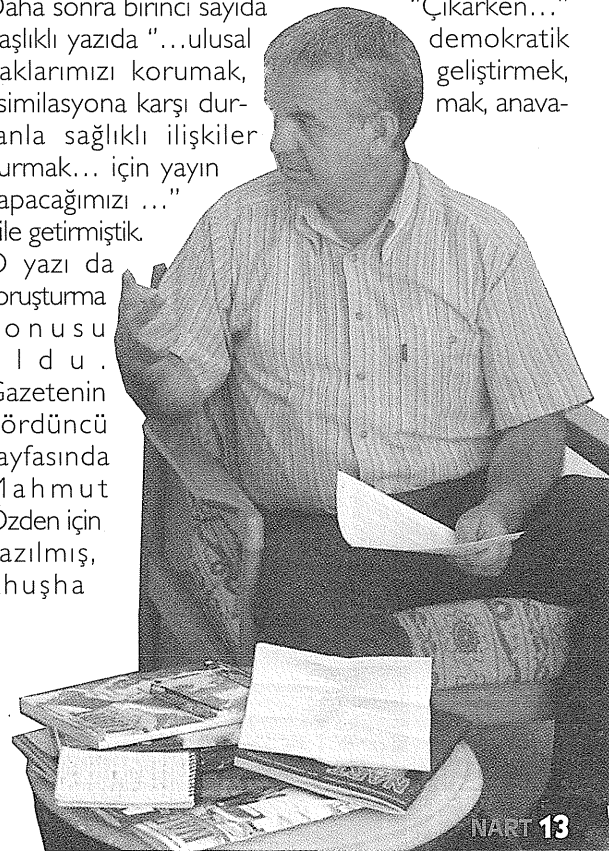
M. Yedic: Seçimlere katılan iki ayrı listeden birinci

grup, ulusal sorunun anavatana dönüşle çözümlenebileceğini savunan "Dönüşçü Demokratlar (Dönüşçüler)" grubu (F. Huvaj, N. Hatam, Ö. Özbay, S. Yançatarol, Ş. Jane gibi daha bir çok arkadaşımız), ikinci grup ise Türkiye'deki devrimci harekete destek verilmesinin gerektiğini, devrim gerçekleşip demokratik haklar verince, dönüş de gerek kalmayacağı, isteyenlerin ulusal varlığını özgürce sürdüreceği, dileyenlerin de dönüş yapabileceğini savunan "Devrimciler (Kalışçılar)" grubuydu (F. Özlü, B. Yavaş, M. Oğur, M. Taymaz, N. Bozkurt, M. Kati, gibi bir çok dost).

Tabi o yıllarda, Türkiye'nin siyasal ortamı doğal olarak bizim demeklerimizi de etkiliyordu. Sağda ve solda aynı ideolojiye inanan, ancak farklı fraksiyonlarındaki kişiler bile birbirleriyle kanlı bıçaklıyken, bizim demekte çok farklı görüşten kişiler, yine de "Çerkes" asgari müştereki ve diaspora dayanışması nedeniyle belirli bir hoşgörü ve demokratik anlayış içerisinde aynı dernek çatısı altında olabiliyorlardı. Ama bizim demeklerimizde genelde mücadele, yukarıda belirttiğim "dönüşçüler" ve "kalışçılar" arasındaydı.

Davalar konusuna gelince; Birincisi o yılların Türkiye koşullarında, matbaada basılan bir yayının sorumlusu iseniz, 666 yıl hapis yatmayı kabul etmelisiniz diye espiyle karışık bir söz vardı. İkincisi, dünyanın her neresinde olursa olsun "ulusal sorunun çözümü" doğrultusunda bir çaba içerisinde olanlarında, bu tür davalara hazırlıklı olması gerektiğini, ben kendi adıma başlarken değil ama daha sonraki günlerde yaşayarak öğrendim. Önce, süresi içerisinde "yayın bildirimi" yapmadığımız için savcılık ilk soruşturmayı açtı. Daha sonra birinci sayıdaki "Çıkarken..." başlıklı yazıda "...ulusal haklarımızı korumak, asimilasyona karşı duranla sağlıklı ilişkiler kurmak... için yayın yapacağımızı ..." dile getirmiştik.

O yazı da soruşturma konusu oldu. Gazetenin dördüncü sayfasında Mahmut Özden için yazılmış, Khuşa

- Memet Yedic, Başkan Hazret Sovmen'le,
- Adige Tarihi Konferansı'nda Tefik Esenc ve hemşerilerimiz (1990 Nalçık)
- GUFES'in kurucusu ve çalışmalarının 5.yılı nedeniyle Kültür Bakanı şükran
plaketini Memet Yedic'e verirken
- Aktiv'in 2003'te Cambridge Üniversitesi sertifikasını alan öğrencileriyle

Doğan'ın kısa bir şiirini hem Adigece, hem de kiril harfleriyle yayınlamıştık. Hem kiril harfleriyle, hem de Adigece yayınlanmış bir şiirdi. Bu da o günlerin matbuat kanunu gereği soruşturma konusu oldu. Yine "5 Kasım 1977 Saldırısını Lanetle Anıyoruz..." başlıklı başyazıda, "...bir yıl önce yapılan silahlı saldırının demeklerin birliğini engellemeye yönelik, yıldırma ve korkutma amaçlı olduğu, Mahmut Özden'i ve öldürüldüğü 5 Kasım'ı unutmayacağımızı... Çerkesler'in kim olduğu, anavatanı, dili, kültürü, Çerkes-Rus savaşları, sürgün, Osmanlı'daki Çerkesler'in iskanında izlenen politika, yaşanan asimilasyon, dönüş vb..." konularını içeren uzunca bir yazıdan alıntılar yapılarak, suç kapsamına alınmış ve soruşturma açılmıştı. Savcılık soruşturmaları sonucunda, ilk bir iki davayı para cezasıyla geçtik. Ancak savcı asıl davayı, yazılarda kendisine göre sakıncalı gördüğü kısımları esas alarak, o günlerin ceza kanununun ünlü maddelerinden biri olan 142/3 maddesinden, yazar ve sorumlu müdür olarak bana açtı.

- Bu olayı, yaşayan kişinin ağzından dinlemek gerçekten ilginç oldu. Dava süreci ve sonucuna ilişkin de bilgi verir misiniz?

M. Yedic: 1978'de basın mahkemesinde başlayan davalar sırasında, demek yönetimi toplanarak konuyu değerlendirdi. Türkiye'nin çeşitli illerinden 20-25 kadar avukatın beni savunacağı belirtildi, avukatların adları tespit edildi. Ancak, avukatım olarak sadece Samsun'dan Sefer Berzeg Ankara'da sivil mahkemede savunmamı yaptı. Çok geçmeden 1979 yılında Ankara'da sıkıyönetim ilan edildi. Dava sıkıyönetim kapsamına alındı. 1982 yılında Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'nde dava sona erdi. Davanın sonuna doğru zor bir dönemde avukatım Necmettin Karaerkek'ti. Necmetin abi, davanın sonuna doğru umudunu kesmiş olmalıydı ki bana, bu dava nedeniyle Avrupa'da istediğim bir ülkede siyasi sığınma hakkını alabileceğimi söylemişti...

- Peki sizin tavrınız ne oldu?

M. Yedic: Kaçmayacağımı, Avrupa'ya gitmek istemediğimi, kaçmanın sorunu çözmeyeceğini söyleyerek, "Eğer beni bir yere göndereceksen, Kafkasya'ya gönder" dedim. Necmettin abi güldü, bir süre ofisinin camından dışarı baktı, geriye dönüp beni şöyle bir süzdükten sonra, bunun mümkün olmadığını yaşanan bir ömekle anlatmaya çalıştı. Bu konu daha sonrada bazı arkadaşlarca konuşuldu, değerlendirildi. Ancak bir seçenek ortaya konulamadı. Çünkü, sanırım bizim o denli bir örgütlülüğümüz yoktu.

- Yaşadığınız olaylardan sonra hiç pişmanlık duyunuz mu, şunu keşke yapmasaydım dediğiniz oldu mu?

M. Yedic: Biz silahlı eylemden yana değildik, ben düşünen ve düşündüklerini yazan biriydim. Pişmanlık duyacak hiç bir şey yapmadım. Sadece Çerkes halkının

anavatanında, sürgünde, diasporada uğradığı saldırı ve haksızlıkları dile getirdim. Dünya kültürüne çok önemli katkılar sağlamış olan, hala da katkı sağlayabilecek olan bir halkın ve onun dilinin, kültürünün yok olduğunu, bunun yok olmasına seyirci kalınmasının ya da yok edilmesinin bir insanlık suçu olduğunu söyledim. Sanırım devleti yönetenler yanlış yaptıklarını anlamış olmalı ki, o yıllarda düşünen, yazan her aydının üzerinde “Demokles’in kılıcı” gibi salladıkları ceza kanununun ünlü 141, 142 ve 163. maddelerini bütün sonuçlarıyla birlikte kaldırdılar. Devlet bu maddelerden yargıladığı, görevden aldığı, hapse attığı kişilere daha sonra birer mektup göndererek, tekrar göreve davet etti. Cezam kesinleşince, görevden alınmamak için kendim istifa etmişim. O yıllarda zaten dönüş için kendime startı da vermişim diyebilirim. O nedenle bu hakkı kullanmadım, göreve geri dönmedim.

- “Dönüşçü Demokratların” içinde yer aldığınızı belirttiniz. 1864 yılında anavatanından sürgün edilen Çerkes halkının “dönüş” yapması gerektiği düşüncesi sizde nasıl başladı?

M. Yedic: Çerkes halkında dönüş düşüncesi sonraları oluşmuş değildir. Sürgünün başlamasıyla birlikte bu düşünce zaten vardı. Sürgün sırasında halkımızın büyük çoğunluğu gittikleri yerde bir süre kalacaklarına, sonra anavatanlarına döneceklerine inanıyordu. Size canlı bir örnek vereyim. Benim doğduğum köy, 1864’den çok sonra, 1888 yılında anavatanı terk etti. Antalya’nın Toros dağları zirvesine yerleştirildikleri ilk yerde, “burada o kadar uzun süre kalmayacağız...” düşüncesiyle hiç ev yapmadıkları anlatılır. Çadırlar kurup bir su kenarına, tepenin yamacına oturmuşlar. O yer hala Şetrebs (çadırlısı) ismiyle belirtilir. Orada bir süre yaşamışlar, mezarları da var. Ama, zamanla o günün koşullarında geriye dönmenin o kadar kolay olmadığını anladıklarında, küçük bir yer değişikliğiyle şimdiki oturdukları Yeleme köyünü imar etmişler. Yine de köy anavatanla ilişkisini kesmemiş. Köyden azda olsa anavatanına gidenler gelenler, gidip gelemeyenler olmuş. Köyümüzün Kafkasya’da, Miyekuape’ye (Maykop’a) yakın Şekhurac vadisindeki Khaseykohable köyünden geldiği, yakınındaki Vinerikohabl, Bleşepsin (Adıgey’de aynı yerde bu köyler hala var), Davırhabl, Asmekohabl... gibi köylerin olduğu anlatılırdı. Rahmetli Aziz amcam, adeta kendisi Kafkasya’da yaşamış gibi anlatırdı oraları. Biz böyle bir ortamda büyüdük.

1965-75 yılları arasında ilk gençlik yıllarını yaşayanların önlerindeki örnekler, Türkiye’de 68 kuşağı diye adlandırılan kişilerdir. Köyde ve Antalya da, Yedic Nihai, Bidaniko Erdal, Huvaj Fahri, Yedic Batıray, Tuğ İlhan, Tsey Güner, Yedic Eyüp, Yenemiko Mevlüt gibi kişiler bizim yaş grubumuzdaki çocuk ve gençlerin etkilendiği kişilerdi. Başka bir dil ve kültüre

mensup olduğumuzun, anavatanımızın da Kafkasya olduğunun bilgi ve bilincini, o kuşaktaki kişilerden öğrendik.

- Sizce “Dönüşçüler” toplumun üzerinde etkili olup bir dönüş hareketi yaratabildiler mi? Dönüşçü Demokratlar grubuna ne oldu? Bugün dönüş hareketinden söz edilebilir mi?

“Dönüşü savunanların öncelikle kendilerinin, söylemlerinde tutarlı olmaları temel koşuldur. Aksi takdirde, hastasına sigarayı bırakma önerisinde bulunan tiryaki doktor konumuna düşersiniz. Hem saygınlığınız kalmaz, hem sonuç alamazsınız”

M. Yedic: Dönüş, zorlu ancak, Çerkesler’in ulusal sorununun çözümüdür. Sorunun çözümüne dürüst, samimi ve özverili olarak yaklaşım gösterenler “dönüş” demistir. “Dönüş” diyerek doğruyu savunan insanlar da kendiliğinden bir yolda buluştukları için grup olmuşlardır. Grubun çalışmaları ve dönemin koşullarıyla, hareket biraz ivme kazanmıştır. Çerkesler’de dönüş düşüncesi anavatan dışına düştükleri ilk gün başlamış, diasporadan son Çerkes dönünceye kadar da devam edecektir. Dönüş, soruna temelden çözüm öneren bir düşüncedir. Bu düşüncenin toplum tarafından özümsemesi, örgütlerin, aydınların, toplum önderlerinin bunu halka taşınması, anlatması, sürekli gündemde tutması, her türlü çalışmanın buna yönelik yapılması gerekir. En önemlisi de “dönüş” diyenlerin öncelikle kendilerinin, söylemlerinde tutarlı olmaları temel koşuldur. Aksi takdirde hastasına sigarayı bırakma önerisinde bulunan tiryaki doktor konumuna düşerler. Bu durumda hem saygınlığınız kalmaz, hem sonuç alamazsınız, alınacak sonuca da olumsuz etki edersiniz.

Toplumlar, sorunlarına hep bir arayış içerisindeyler. Çerkesler de ulusal sorunlarının çözümü için

hep arayış içerisinde olmuşlardır. Daha da olacaklardır.

**"DÖNÜŞÇÜYÜM" DİYENLER
BU SÖYLEM VE EYLEMDEN UZAKLAŞINCA,
"DÖNÜŞ"ÜN GERÇEKLEŞME YÜZDESİ DE AZALDI**

Dönüşü savunanlar (kişi ya da grup), topluma bunu açık, net ve samimi olarak anlattığında etkili olmuştur. Hareket yaratmıştır. Dönüşçüyüm diyenler, demeklerimiz, aydınlarımız, toplum önderlerimiz, son yıllarda "dönüş" söylemi ve çalışmalarından uzaklaştılar. Bu durum, özellikle son yıllardaki dönüş pratiğinin gerçekleşme yüzdesini çok olumsuz yönde etkilemiştir. Oysa Çerkes halkı, 1990'lı yıllarda anavatanıyla buluşmak için tarihinin en iyi fırsatını yakalamıştı. Halk, sorunlarına çözüm önerileri sunacak olanları bekliyor. Halka verdiklerinizin sonucunu mutlaka alırsınız. Siz dönüş düşüncenizde dürüstseniz, kararlıysanız, onu yılmadan, yorulmadan, fikrinizden sapmadan, her zeminde halka taşıyın. Olumlu sonuçlarını mutlaka görürsünüz. Siz görmezseniz, sizden sonrakiler görür. Ulusal mücadele sabır, kararlılık, en önemlisi tutarlılık ister. "Dönüş Hareketi" dün de, bugün de, yarın da olacak. Diasporadaki son Çerkes anavatanına dönünceye kadar.

- Çerkes halkının kurtuluşunun ana-vatana dönüşte oldu-ğu düşüncesini, sizin kendi özelinizde hayata geçirmeniz nasıl oldu?

M. Yedic: Ortaokul yıllarımdan beri demeklerin içeri-sindeyim. Demeklerin hemen her kademesinde görev aldım ve her görüşten kişilerle çalıştım. Belli bir düşünce olgunluğuna ulaştığım yaştan beri de hep dönüşten yana oldum. İlk defa 1990 yılı Kasım ayında, rahmetli Tefik Esenç, İzzet Aydemir, Dr. Nejdət Hatam ve Şefik Ceylan ile birlikte Nalçık'a "Çerkes Tarihi" konulu bir konferansa gelmişim. Bir ay kadar Nalçık ve Maykop'ta kaldım. O günlerin en önemli sorunu davetiye idi. Davetiye sorununu Rodina aracılığıyla bir eğitim kurumundan çözdüm. 1991 yılı sonlarında davetiye bana ulaştı, anavatana Ocak 1992'de kesin dönüş yaptım.

- Adıgey'e ilk dönüş yapanlardanınız. İlk günlerinizi, yıllarınızı, bugünlere doğru değişimi biraz anlatabilir misiniz?

M. Yedic: Çerkes kalmak iddiasında olanların,

en kısa sürede anavatana dönüş yapmalarından başka bir seçeneğin olmadığı ortadadır. Anavatanın, bizim olarak kalıcı olabilmesi için kendi insanıyla buluşması kaçınılmazdır.

Ben anavatana dönüş yaparken tek amacım, bundan sonraki yaşamımda anavatanda olmak, halkıma ve Adıgey'e elimden gelen katkıyı sağlamaktı. İş, konut, sosyal yaşam, sağlık, güvenlik vb... konular hiç önceliğim olmadı diyebilirim. Ben öğretmenim. Dönüş yapabilmek için davetiyemi Cumhuriyet Gimnaziyumu'ndan temin etmişim. Dönüşünce de oraya gittim. İstersem okulda öğretmen olarak çalışabileceğimi söylediler. Lise öğrencilerine, haftada 12 saat "Türkçe ve diasporada yaşam"Ê konulu seminer dersleri vermeye başladım. Yanlış anımsamıyorsam maaşım aylık 45 ruble (3,5 dolar) kadardı. Kiralık ev bulamadığım için 6,5 ay kadar otelde kalmışım. Çay, şeker, yağ gibi bazı temel

gıda maddeleri karnayla alınıyordu.

Günlük yaşamda gereksinim duyabileceğiniz birçok malzeme ve eşyayı bul-

manız ya çok zor veya olanaksızdı. Ama ben

her şeye rağmen anavatandaydım.

Hiçbir şeyin özlemini çektiğimi ve eksikliğini his-

settiğimi anımsamıyorum. Bizim döndüğümüz ilk yıl-

larda, sıradan bir kişi

gözüyle bakarsanız

sosyal yaşam koşulları oldukça zordu. Ancak

ikamet hakkı, vatandaşlık işlemleri bugüne göre daha

kolaydı. Bugün sosyal yaşam koşulları çağdaş ve insanca bir yaşam sürdürmek

için gereksinim duyacağınız her şeye ulaşacağınız şekilde gelişti, iyileşti. Ancak ikamet, vatandaşlık gibi

konular oldukça zorlaştı. Ya da olması gereken şekle geldi. İş ve ekonomik girişimler açısından o gün de,

bugün de hala çok iyi olanaklar var. Özellikle küçük ve orta ölçekli yatırım ve işletmeler açısından. İnşaat,

onarım, turizm, otel, restaurant, mağazacılık, sanatkar, servis vb... Ama maalesef bu alanlardaki olanakları,

Adıgeler değil başkaları iyi değerlendiriyor. Çünkü diasporadaki Adıgeler, anavatanın ne kadar yaşanamaz

bir yer olduğu ve dönenlerin de yaşadıkları çaresizlikler nedeniyle döndükleri "savına" inatla kendilerini inandır-

ıp haklı çıkma çabası içerisinde. Oysa Çerkes diasporasının en yoğun yaşadığı Türkiye gibi ülkelerin diğer halklarından, sayıları binlerle ifade edilen insanların,

özellikle güney Rusya'da yatırımları ve iş girişimleri

çok yüksek sayıda.

- Siz daha sonra işlerinizi geliştirerek Adıgey'de ilk özel öğretim kurumunu açtınız. Bu sektörü seçme amacınız neydi? Hedeflediğiniz yerde misiniz?

M. Yedici: Anavatana dönerken, orada ne yaşam, nasıl yaşam, ailemi nasıl geçindiririm, geleceğim ne olur, emekliliğim, çocukların okulu (gülerek) terfi, emeklilik tazminatı, torunların geleceği,..., Antalya'da bıraktığım yaşam, Miyekuape'de karşılaşacağım ortam gibi akla gelebilecek bir çok soru önceliğim olmadı. Bütün samimiyetimle söylüyorum bunların hiç birini düşünmedim. Miyekuape'de Adıgeler yaşıyordu. Ben de hep dönüş dedim. Kapılar da açıldı. İşte vatan. Onlar nasıl yaşıyorsa ben de öyle yaşam diyerek, döndüm. Gimnazyum'da öğretmen olarak çalışıyordum. Burada bir yabancı dil merkezi açma fikri tamamen Deguf Berkok'a aittir. Özel dershanecilik konusunda deneyimle Virdem Mustafa, işletmeciliği ve girişimciliğinin yanı sıra, anavatana duyarlılığıyla hep kalbimizde olan rahmetli Hağur Fahri ve Mamiy Şamil destekleriyle, Adıgey, bir yabancı dil öğretim merkezi kazandı. Bir binanın onarımını yapmak için gereksinim duyacağınız en küçük sıradan malzemeyi (ömek çivi) günlerce arayıp bulamadığınız bir ortamda, dört aylık bir onarım işini, 18 ayda zorla tamamlayarak 1993 Ekim ayında, Aktif Dil Eğitim Merkezi'ni açtık. İlk günden bugüne kadar da, 12 yıldır okulun kapısını bir eğitimci-işletmeci anlayışıyla diasporadan dönüş yapan bir kişi sorumluluğunda ekonomik kazançtan öte diaspora prestiji adına halka açık tuttum. Bu merkezi açarken temel hedefimiz, anavatandan dünyaya bir pencere açmaktır. Merkezin paralı oluşu kar için değil işletmeyi yaşatmak içindir. İnsanımızın eğitime katkı sağlarken ömekte olabilmek ve topluma ulaşmak. Çünkü bizden hareketle, anavatandakiler diasporadaki soydaşlarını değerlendirecekti. Sanırım amacımıza ulaştık. Kurumsal olarak güven duyulan, önemsenen, saygı gören bir kurum yarattığımızı hissediyorum.

Komşu illerle Miyekuape'yı karşılaştırdığınız zaman, yabancı dil bilenlerin genel nüfusa oranı en yüksek olan il Miyekuape'dir. Bölgede "Cambridge Üniversitesi Sertifika Sınavları"nda en başarılı olan öğrenciler merkezimizin öğrencileridir. Merkez, yüzlerce öğrenciye sağladığı ücretsiz öğrenim hakkı ve verdiği çeşitli burslarla da eğitime destek olmayı sürdürmektedir. Diğer taraftan merkezimiz Adıge dili, kültürü, sanatı alanındaki kişi ve kurumların çalışmalarına sürekli katkılar sağlamayı ilke edinmiş ve bunu aksaksız yapmaya özen gösterirken, bir yandan da anavatana ile diaspora, özellikle Türkiye'deki dernek ve soydaşlarımız ile anavatana arasında kültürel, sosyal, ekonomik vb. alanlarda ilişkilerin kurulması, geliştirilmesi ve düzenli yürütmesi için özel çaba harcamaktadır. Tabi ki eğitim öğretimde sınır yoktur. Daha yapılacak çok şeyler var.

- Sizin gibi anavatana dönüş yapmış ve "dönüşçü" olarak bilinen bazı kişilerin, ne yazık ki anavatanda kalıcı olamadan yeniden geldikleri ülkelere döndüklerini gördük. Bu geri dönüşleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

M. Yedici: Çerkeslerin anavatana dönüşü, ne bir hobi, ne bir nostalji, ne de daha iyi bir yaşam arayışı değildir. Dönüş, Çerkes halkının varlığını sürdürebilmesi adına, ait oldukları vatanlarına en kısa sürede en çok sayıda kişinin dönüp, var oluş mücadelesine katılmasıdır. Bu düşünce ve inanç sahiplerine "dönüşçü" dendi. Bireysel olarak da, toplumsal olarak da "dönüş" inanç, açıklık, kararlılık ve özveri gerektirir. Dönüşü savunan, ya da dönüş yapan kişilerden hiç kimsenin, Adıgey'e dönmesi ve de kalıcı olabilmesi için, önünde çözülemeyecek ciddi engeli yoktu. Hepimiz birey olarak ve genel olarak sorunlarla elbette karşılaştık. Hala karşılaşıyoruz, daha da karşılaşmaya devam edeceğiz. Vatanı yeniden kavuşma tarihin hiçbir döneminde, hiçbir toplum için sorunsuz, sıkıntısız olmamıştır. Çerkesler'in vatanlarına kavuşması, özellikle 1990'lı yıllardan sonra, yine de en az sorun

RÖPORTAJ

ve sıkıntıyla olmuştur. Atalarımızın sürüldüğü vatana biz, yasal olarak Rusya Federasyonu'nun davetiyesiyle geri dönüyoruz. Ben kim, ne zaman, nereden, hangi amaçla olursa olsun, anavatanda sürekli yaşamak amacıyla yerleşenleri "dönüşçü" sayıyorum. Hepsine saygı duyuyorum.

Dönüş, anavatanda aynı zamanda yeni bir başlangıçtır. Dönüş sonrası da anavatanda yapılacak daha çok işler vardır. Her kim dönüşü savunduğu halde dönmemiş, ya da döndükten sonra anavatandan tekrar geriye, ya da başka bir yere gitmişse, bu o kişinin bireysel tercihidir. Kimse kendisini haklı çıkarmak için (eş, iş, okul, geçim, buradaki ulusal çalışmalar gibi) sudan bahaneler yaratmasın, hele anavatana eksikler sıralamasın. Bu savunma ya da karalama o kişi ve kişileri asla haklı çıkarmaz. Eğer eksik arayacak, tutarsızlık arayacak olursak kimde ve ne tarafta daha çok eksik ve tutarsızlık çıkar bilinmez. Bu kişilerin anavatana dönüşte tutarlılık ve kalıpta kararlılık gösteremediklerini söylemeleri yeterlidir.

Diğer taraftan bazı kişiler de (özellikle "dönüşçü"lerden), anavatana bir tutarlılık örneği göstererek dönen ve kararlılıkla burada tutunan insanlar için, zaman zaman "burada tutunamadılar da, ya da anavatanda maddi veya kariyer beklentileri vardı da döndüler..." biçimindeki asılsız karalamalarla asla haklı çıkamazlar.

Kendilerini haklı çıkarmak için karalamaya çalıştıkları isimlerden sadece bir iki örnek: Bu kişiler, Hakkari'den değil Bandırma, Ankara, Antalya, İzmir, Bursa, Samsun, vb. kentlerden döndüler. Bu kişiler orada doktordu, öğretmendi, yöneticiydi, yüksek derecede uzmandı, iyi iş yapan şirket veya özel işyeri sahibiydi, esnaftı, işletmeciydi, sanatkardı, vb. ya da sadece anavatanda yaşamak isteğiyle döndü. Sevmek değil ama, saygı duymak bir zorunluluktur. Diasporada milyonlarca insanımızın yaşadığını düşünürsek, tersine dönüş olayları yaşamamız da doğaldır. Ancak üzülmemek elde değil. Özellikle dönüşü çok uzun süredir savunmuş, adı dönüş ile özdeşleşmiş, hala bu görüşte olduğunu da söyleyerek, hiç kimseyle de değerlendirmeden, kendi bireysel kararlarıyla bazı kişilerin geldikleri yere dönüşleri hem kendilerine, hem de "dönüş hareketine" büyük zarar vermiştir.

Anavatanıyla yüz yıl sonra yeniden buluşabilme umutları yeşeren ve bunun uygulamalarını da gören Çerkes halkında, haksız ve gereksiz soru işaretleri yaratmışlar, umutların kınılmasına, kuşku ve endişelerin oluşmasına neden olmuşlardır. Dönüş ve anavatan karşıtlarına hiç de hak etmedikleri "kozlar" vermişlerdir. Her şeye rağmen dönüş sürüyor, sürecektir...

- **Ulusal anlamda, Çerkesler'in geleceğini nasıl görüyorsunuz? Dikkat çekmek istediğiniz konular var mı?**

M. Yedic: Belirtmek isterim ki, Çerkesler Abaza,

Adige ve Vubih'lardır. Yaşadığımız çağda globalleşme, iletişim araçları, tek kutuplu dünya vb... gibi kimi nedenlerle, sayıları milyonları bulan ve bağımsız devletleri bulunan halklar bile, bir "kültürel baskı" altındadırlar. Dünyada her iki haftada, bir dilin yok olduğu söyleniyor. Bu gerçekleri göz önüne alırsak ve halkımızın son üç yüzyıllık geçmişine bir bakarsak; çok olağan dışı koşullarda olmasına karşın varlığını sürdürdüğünü görürsünüz. Çerkes halkı olağanüstü dirençli bir halktır. Çerkesler'in bilinen beş bin yıllık bir geçmişi olduğunu arkeologlar ve tarihçiler belgeliyor. Bugün yeryüzünde Çerkeslerle yaşıt çok fazla halk kalmadı. Bunun kaynağı, çok köklü bir kültür "xabze" ile çok zengin dile sahip olunmasıdır.

Çerkes-Rus Savaşları'nın fiilen 1763'de başladığı belgelidir. Ondan önceki 200 yılda da rahat bir yaşam ortamları yoktur. Savaş 1864'de büyük sürgün ile son bulmuştur. Sonrasında gerek anavatanda kalabilen %10, gerekse sürgünden sürgüne giden %90, ulusal

lamda rahat yüzü görmedi. Büyük kayıplar vererek de olsa, her şeye rağmen

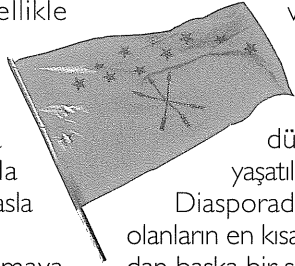
Çerkesler ulusal varlıklarını bugünlere taşıdılar. Şimdi bize ulaştırılan bu emaneti geleceğe aktarmak bizlere düşüyor. Ulusal varlığımızın korunup, yaşatılıp, geliştirilebileceği tek yer anavatandır.

Diasporadakilerden, Çerkes kalmak iddiasında olanların en kısa sürede anavatana dönüş yapmalarından başka bir seçeneğin olmadığı ortadadır. Anavatanımızın da kalıcı olabilmesi için kendi insanıyla buluşması kaçınılmazdır. Bunun aksini düşünmek yok olmayı kabullenmektir. Kendi koşullarınızı oluşturup en kısa zamanda dönüş yapmaya kadar da yapılabilecek çok şeyler vardır. Dönüşün ulusal sorunumuzun çözümü olduğunu her yer, koşul ve platformda savunmak, dönüş yapmak isteyenlere maddi ve manevi destek olmak, anavatanda sürekli oturma ve vatandaşlık almak, orada bir iş ve yatırım gerçekleştirmek veya bir girişime katılmak, ev, arsa, arazi edinmek, sıkça turistik, dil öğrenmek, eğitim ve öğretim amaçlı gitmek, kültür, sanatsal etkinliklerine bizzat katılmak veya maddi, manevi destek vermek...vb.

Dünyanın neresinde yaşıyorsak yaşayalım, anavatana ve halkımıza bir katkımız olmalı. **Çerkes diasporasının her bir bireyi, ya anavatanına dönmeli, ya da anavatanı için birşeyler yapmalıdır.** Eğer ideal sahibiysek, günümüze ve geleceğe sorumluluk duyuyorsak, eğer bireysel olarak ve ulusal olarak Çerkes kalmak, anavatanın da bizim olarak kalmasını istiyorsak; kalıcılığımız adına bir başka çıkar yolumuz yoktur.

- **Size anavatanda başarılar ve mutluluklar dileriz.**

M. Yedic: Anavatanda da ilgiyle izlenen Nart'ın okuyucularını saygıyla selamlıyorum. Yüreğinizden anavatan sevgisi eksik olmasın. Yüzünüz hep anavatana dönük olsun ■

Krasnodar'a "katma" olayında dışarıdan gelecek tepki olumsuz sonuç da verebilir!..

Önceki sayfalarda röportajını okuduğunuz Sayın Memet Yedic'ten, Adigey'de yaşayan bir işadamı olması ve sivil toplum örgütleriyle olan ilişkilerinden dolayı siyasi gelişmelerden birebir etkilendiğini düşünerek, Adigey'i Krasnodar'a katma girişimlerini, referandum yasası ile ilgili Adigey parlamentosunda yaşanan gelişmeleri ve bu süreci değerlendirmesini istedik. İşte yorumu:

“ Önce şunu söyleyeyim. RF'de bir federal anayasa, birde federal yasalar var. Cumhuriyetlerinde anayasası ve yasaları var. Özellikle Putin'le birlikte cumhuriyet anayasaları ve yasaları federal anayasa ve yasalara uyumlu hale getirilmesi çalışmalarını yoğunlaştı. Federasyonun 89 katılımcısı var. Siyasi statü açısından önem sırasına göre sayarsak, Cumhuriyet (22), Kray, Oblast, Kent (67 subyekt) olarak sıralanır. Adigey, Cumhuriyet olarak en yüksek statüdedir. Adigey'in komşusu Krasnodar Kray ile birleştirilmesi ya da katılması, daha çok Rus milliyetçilerinin dillendirdikleri bir konu. Yönetimde verimlilik, tasarruf, ekonomik gelişme gibi hoş söylemlerle bunu halka kabul ettirme çabaları Adigey'de bugün başlamış bir şer değil. Ancak bu katılma ya da birleşme her iki tarafın yapacağı referandumlarla olacak bir şey. Adigeyin referandum yasası yok. Carım Aslan'dan beri, Rus milliyetçileri tarafından suistimal edilmesin diye sürekli arkaya atılan ve gündeme alınmayan bir yasa tasarısıydı. Ama sonunda Slavlar Birliği'nin milletvekilleri zorladılar ve parlamentonun gündemine geldi. Parlamentonun alt kanadında bir görüşme yapıldı, oylandı kabul edildi. Şimdi üst meclise (senatoya) gönderilecek. Orada da bir kere görüşülerek oylanacak. Kabul edilirse onay için başkana gidecek. Başkan onaylamazsa uzlaşma komisyonuna sunulur ve benzer bir süreçten tekrar geçer. Onaylarsa yürürlüğe girecek, tatil sonrası seçim kararı alınacak. Meclisin normal seçim zamanı Mart 2006 da. Ancak yerel seçimlerle birleştirilip Kasım 2005 te de meclis seçimi yapılabilir. Ayrıca bu yeni seçilecek meclis eskisi gibi iki kademeli olmayacak, tek meclis ve 57 milletvekilinden oluşacak. Referandum yasası mutlaka gelecek meclise kalır. O meclisteki dengelerin de nasıl oluşacağını şimdiden tahmin etmek zor. Ancak "Adigeler ve diğerleri" dengesinin olabildiğince gözetileceğini tahmin ediyorum.

Federal bir kanuna göre referandum ve seçimler yılın iki döneminde, ilkbahar ve sonbaharda yapılır ve ekonomik olması açısından başka bir oylama veya seçimle birleştirilerek yapılır. Adigey için anlattığımız yasal süreçten, Krasnodar da geçecek. Krasnodar da bunu istemeyebilir hiç belli olmaz, bu olay çok ilgilendirmiyor. Bence bizim yüreğimizi acıttığı kadar kimse önemsemiyor bunu. Ne Moskova, ne Krasnodar. Buna bizim gibi "katılma" değil "birleşme" diyorlar, ama küçük bir şeyin büyük bir şeyle birleşmesi katılmadır, bunu biliyoruz. Üstelik "katılma" iradi olur, buna "Adigey'i Krasnodar'a katma" dersek daha doğru olur. Referandum yasa tasarısına göre, seçmen sayısının yüzde ikisi talep edilen konuyu referanduma götürmeyi Yüksek seçim Kurulu'ndan isteyebilir. Aynı işlem Krasnodar'da da yapılır ve sonra katma, katılma veya birleşme süreci başlar.

Adigey'i Krasnodar'a katmayı önlemeye yönelik çalışmalar yapmak üzere, cumhuriyetin statüsünü koruma amaçlı 41 kişilik bir "Cumhuriyet Forumu" oluşturuldu. Şu anda en aktif çalışan STK diyebileceğimiz bu oluşum. Özellikle Çerkes diasporasının desteğini almak için oluşturulmuş, benim de başında olduğum, "Dış İlişkiler Komisyonu" var. Ayrıca, Analitik, Hukuk, Ekonomik, Basın-İletişim, Federal (Moskova'yla) ilişkiler vb. konularda çalışan 10 tane alt komisyon var. Mitingler yapıldı. Özellikle halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi çalışmaları yürütülüyor. Bütün bu grupların çalışmaları sonuç verebilir.

Forumda yer alan hukukçu grubumuz, araştırmaları sonu-

cunda federal yasalarda bir madde buldular; "Federasyonun katılımcılarının (subyektlerin) kaldırılması veya birleştirilmesi referanduma sunulamaz" diyor, orada. Oysa, Yüksek Seçim Kurulu Başkanı bir röportajında, "Gelecekte Adigey'in de Krasnodar'a bağlanması için çalışmalar yürütüyoruz" diye bir demec veriyor. Adigey, Rusya'yla 1991 yılında yapmış olduğu Federasyon'a katılım sözleşmesi gereği, Federasyon'un katılımcısı (subyekt) statüsünü taşıyor. Bunun tek tarafı feshedilmesi mümkün değil. Bir Federal yasa maddesine göre de bu, referandumla sunulamayacak bir konu. Ama bir yüksek yargı organının (YSK) başkanı da böyle bir demec verebiliyor.

Rusya'da yapılagelenlerin, uygulanmak istenen siyasi kararların öyle alıştığımız gibi, eksisi artısı ayrıntılı ele alınarak, uzun vadeli düşünülerek, oturup tartışarak kararlaştırıldığı kanaatinde değilim. Partiler ve belirli çıkar gruplarından, o günlerde kim etkili ve güçlüyse kendi görüşlerini egemen kıyor, uygulamaya geçiyor diye düşünüyorum. Henüz bir yerli yerine oturmamışlık var tabi.

Düşünün bir kere; Rusya, Sovyetler'in mirasçısı, ayrıca daha da önemlisi Sovyet öncesi Rusya İmparatorluğu var, Sovyet döneminden daha çok imparatorluk dönemine özeniliyor gibi geliyor bana. Dünyanın 1/6'sını elinde tutan Rusya'nın 140 milyonluk nüfusunun içinde, 150 ayrı halk, 89 ayrı subyekt var. Aynı yapıyla, alışlagelmışin dışında bir yönetime geçilmiş. Ne yönetenlerin, ne de yönetilenlerin bununla ilgili bir birikimleri ve tecrübeleri var. Demokrasi kuralları, pazar ekonomisinin koşulları bugünden yanna hemen oluşmuyor. Bu kadar farklılığı bir arada uyum içerisinde idare etmek için, köklü bir demokrasi kültürü ve sağlıklı işleyen bir ekonomi, oturmuş kurumlar gerekir. Bazı şeyler el yordamı ve tesadüfi gidiyor gibi. Bence, bugün bunları bu kadar uzun konuşuyoruz, yanı unutulabilir. Hısrırla yapılabilir de. Ancak bizim açıdan hiç unutulmaması gereken bir şey var: Adige Cumhuriyeti tarihi Adigey topraklarının çok küçük bir parçası, dünyanın dört bir tarafına dağıtılmış, sayıları milyonlarla ifade edilen Adigelerin adını taşıyan bu koskoca dünyadaki tek yönetim birimi. Cumhuriyetimiz mutlaka yaşamalı, yaşatılmalı.

Türkiye'de insanlar kendisine direkt yükümlülük getirmeyen olaylarla daha çok ilgileniyorlar. Ama hadi şunu eyleme dökelim şuradan alıp şuraya koyalım diyorsanız, bir mazeret buluyor yapmıyorlar. Hep yapılması gerekenleri, ve yapılmayanları söylüyor insanlar. Örneğin; Adigey'in statüsüyle ilgili olarak diasporadan konulacak tavır konusunda çok diplomatik olmak gerekir diye düşünürüm. Bu aşamada Çerkes diasporasından gelecek bir tepkinin sonucu olumlu da olabilir, olumsuz da. "Size ne oluyor da işlerimize karşıyorsunuz" da diyebilirler ve birileri inadına olayı hızlandırabilir. Ya da çok diplomatik ve olaya çok geniş bir pencereden, uzağı görerek bakan bir diasporanın yaklaşımını dikkate alarak, "durup dururken ben niye düşman kazanayım veya düşmanlanma eline koz vereyim, benim bir subyektim olan Adigey'e bu kadar sempatisi olan büyük bir kitleyi neden dünyada karşıma almayayım" diyerek olayı Adigey'in birleştirilmesi yönünde çalışan kesimleri susturur. Çünkü daha çok yıllar Ruya Federasyonu Kremlin merkezli yönetilecek.

Çerkesler çok dikkatli olmak durumundalar. Anavatan toprakları Rusya Federasyonu içerisinde, nüfusunun çok büyük çoğunluğu da Türkiye'de. "Biz anavatanımızla dönem, gitmek istiyoruz, anavatanımızla her alanda çok sıcak ve güzel ilişkiler içinde olmak istiyoruz. Biz dilimizi kültürümüzü kaybetmek istemiyoruz. Biz yok olmak istemiyoruz" diyoruz. Bizim sorunlarımızın çözüme yol alabilmesi için Rusya ve Türkiye'nin desteğini almamız. Ayrıca bu iki ülke ilişkilerinin de çok iyi olmalıdır. Oraya dönmek, orada yaşamak, orayla ilgili projeleriniz yoksa oturduğunuz yerden, bilgi sahibi olmadan söz sahibi olmayın, bir sorumluluk almayacaksınız yetkili gibi davranmayın, ortalığı bulandırmayın. Sen olumlu bir şeyler yapmayacaksan da, yapılabilecek olumlu şeylere engel olma."

Hasrete yolculuk...

Çev.*: ERGÜN YILDIZ

Aşağıda okuyacağınız olay, her ne kadar bir hikaye gibi rivayet ediliyor olsa da hem anayurtta hem diasporada bilinen, gerçekten yaşanmış bir dramdır.

Dıgılıbğuey (bugünkü Kızbrun) köyünde Ğueş'apşe Ümmet adında bir ihtiyar yaşardı. Oldukça varlıklı olan bu yaşlı adamın Ahmet ve Mahmut adında iki oğlu vardı. Ahmet evli ve henüz kundakta bir bebek sahibi idi.

Yaşlı adam oldukça ağırbaşlı ve kendi halinde bir adamdı, tüm zamanı ibadet etmekle kendi anlayışınca cennetlik olmak için çabalamakla geçerd, yani dünya işleri ile pek bir alakası yoktu.

Bu aile yaşlı babalarının ısrarı ile 1903 yılında anayurttan ayrılıp Suriye'nin Şam vilayetine göç etmeye karar verdiler. olan Ahmet'in eşi hiçbir şekilde bu göç işine razı gelmiyordu.

Ne kadar dil dökseler baskı yapsalar da genç kadın bu konuda fikrini değiştirmemiş ve en sonunda kundaktaki çocuğunu da alarak baba evine dönmüştü.

Diğerleri de çaresiz onu bırakarak İstanbul'a doğru yola düştüler.

Aradan üç beş yıl geçtikten sonra çocuğun babası Ahmet, oğlunu alıp götürmek üzere dönüp geldi, Nalçık bölge mahkemesine başvurdu ve oğlunu alabileceğine dair karar çıkarttı (o zamanlar gerek dini açıdan gerekse kanuni açıdan çocuk babanın sayılıyordu ve annenin hiçbir söz hakkı yoktu bu konuda).

Mahkemenin bu kararı bir görevli vasıtasıyla kadının ağabeyine tebliğ edilerek çocuğu en kısa sürede babasına vermesi gerektiği kendisine bildirildi.

Kadının ağabeyi ne yapsın, mahkeme kararı karşısında çaresiz çocuğu teslim etmek üzere babasına götürmek için eve geldi.

Geldi gelmesine, fakat ortada ne anne ne de çocuk vardı. Her ikisi de sanki yer yanılmış içine girmişlerdi.

Yakın çevre, uzak çevre demeden gereken her yere bakıldı, gidebilecekleri düşünülen her yer arandı.

En sonunda köyün epeyce dışında kalan bir ailenin ağlında hayvanların arasında köşeye büzülmüş ve birbirlerine sımsıkı sarılmış vaziyette buldular ana oğlu.

Kadının ağabeyi ata binmiş, kucağında sımsıkı tuttuğu çocuğun çığlıklarına aldırmadan onu babasına teslim etmeye götürürken, bir yandan "Allahım bize bu belalan getirenlerin cezasını sen ver" diye beddua ediyor, bir yandan da gözlerindeki yaşı gizlemeye çalışıyordu.

Zavallı anne ise çığlıklarıyla yeri göğü yırtıyordu. Arada bir kendisini tutanların ellerinden kurtularak çocuğunu götüren ağabeyinin arkasından yetişmeye çalışırsa da yanındakiler buna izin vermiyorlardı.

Böylesine yürekleri parçalayan bir şekilde ana oğlu ayrılarak çocuğu İstanbul'a gönderdiler.

Ne o anne evlat sıcaklığını, ne de o evlat anne dokunuşunu hissedemedi bir daha.

Bu olay benzeri daha pek çok dram yaşandı o dönemde.

O gün erkekler de dahil olmak üzere olaya şahit olan ve gözyaşlarını tutabilen hiç kimse görmedim■

* ELTED HASAN'ın "Haturalar" kitabından çevirilmiştir.

Arkadaş dediğin

Yıllarca çeşitli seferlere katılan, ömrü dağlarda yollarda geçen ve sonunda köşesine çekilen yaşlı adam bir gün oğlunu çağırarak şöyle söyler : "Ben artık yaşlandım ve köşeme çekilmek istiyorum, bundan sonra sıra sende. Seferlere katıldığında cemiyet içerisinde yiğitlikle ve insanlıkla tanınmaya bak. Eğer çevrendekiler sende insanlık ve yiğitlik görürlerse dost da bulursun, saygı da görürsün."

Babasının izin vermesinden sonra genç adam yavaş yavaş cemiyete girmeye, seferlere çıkmaya çevre ve arkadaş kazanmaya başlar bir süre sonra.

Gel zaman git zaman bir gün baba oğlunu yanına çağırarak sorar:

_ Arkadaş edindin mi?

_ Edindim, pek çok iyi dostum var. İçlerinde beni yanıltacak kimse çıkacağını sanmıyorum.

_ Çok iyi o zaman - diyerek gülümser yaşlı adam.

_ Ben bunca yıldır seferlere katılıyorum sadece bir tek arkadaş edinebildim. Seni daha yiğit bulmuş olmalılar böyle kısa sürede pek çok arkadaş edinebildiğine göre.

Oğluna böyle söylese de yaşlı adamın içi rahat etmemiştir bir türlü.

kısa süre sonra tekrar yanına çağırarak şöyle söyler:

_ Beni bir arkadaşınla tanıştır.

_ Olur, tanıştırsam dedi genç adam.

_ O halde bin atına.

Baba oğul yola düşerler.

Yaşlı adam yolda oğlunu hiçbir şeye karışmaması konusunda sıkı sıkıya tembihledikten sonra oğlunun götürdüğü eve misafir olarak inerler.

Yaşlı adam misafir geldikleri gence yanındaki oğlunu göstererek:

_ Oğlum yanlışlıkla birisini öldürdü ve bir süre gizlenmek zorunda, sen onun iyi arkadaşısın bize yardımcı ol, eğer durum anlaşılacak gibi olursa ben gelir götürürüm.

Bu söz üzerine ev sahibinin yüzü bir anda değişir ve kekeleyerek şöyle söyler:

_ Eğer anlaşılırsa başımız büyük belaya girer, benden bunun dışında ne isterseniz yaparım ama bu konuda kusuruma bakmayın.

_ Peki, sağ ol diyerek oğlunu da alıp ayrılır yaşlı adam.

Daha sonra sırasıyla oğlunun iyi arkadaşlarını dediği kişilerin hepsini tek tek dolaşırlarsa da kendilerini misafir edecek hiç kimse çıkmaz. Bunun üzerine baba oğul evlerine dönüp gelirler.

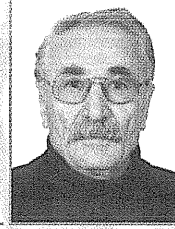
_ Gördüğün gibi sefere çıktığın ve güvendiğin insanlardan hiç birisi gerçekte senin dostun ve arkadaşın değilmiş, yarın zor durumda kaldığında seni yüzüstü bırakıp gidecek kimselerle sefere çıkma, öylelerinin dostluklarına güvenme.

Genç adam babasının bu nasihatinde ne kadar haklı olduğunu bizzat yaşayarak gördüğü için o günden sonra kurduğu dostluklarda çok seçici davranmaya başlar.

* "Adige Söylenceleri" kitabından çevirilmiştir

YAZI

NECMETTİN
KARAERKEK

Dünyadaki tüm yazıların kökeni resimdir. Resim, mesaj iletiyorsa yazı olur. Günümüzde de, uluslararası uygulama gören; havaalanı, tuvalet, telefon, acil çıkışları vb. halkın kullanımına açık yerleri, herhangi bir dile bağlı olmaksızın gösteren resimler, bir mesaj ilettiği için, resim olmaktan çıkmış, antik dönemdeki gibi kullanılan "resim-yazı"ya dönüşmüştür. Kafkaslıların çok eski çağlardan beri kullandıkları, soy ve aile damgaları, armalar da, çok ilkel bir biçim olmakla birlikte, diğer insanlara belirli anlamları ifade ettiğinden, "dilin seslerine bağlı olmayan bir yazı" idi. Antik dönemde, Mezopotamya ve Mısır'da iki yazı sistemi doğdu. M.Ö. 3200 yıllarında Sümer'de Çivi yazısı ve Mısır'da icad edilen Hiyeroglif yazı. Bilindiği gibi yazılar içerik olarak da iki gruba ayrılırlar; işaretlerin "hece" leri gösterdiği hece yazısı ve işaretlerin "sesleri" temsil ettiği alfabetik yazı. Bilindiği gibi, yazı sistemlerinin gelişimindeki son aşama "Alfabetik Yazı"dır. Alfabetik yazı; M.Ö.IX.yy da Sami ırkından Fenikeliler tarafından Yunanistan'a götürülmüş, sesli harfleri olmayan, 22 sessiz harften oluşan bu alfabeye Yunanlılarca sesli harfler eklenmiş ve Yunanlılar'dan Latinler'in aldığı bu yazıdan da, bu gün kullandığımız alfabe oluşturulmuştur. Aynı alfabeyi Slavlar da alarak; Balkanlar ve Rusya'da kullanmış, hatta gene semitik (Sami) alfabesinin bir uygulaması olan Runik yazı, Göktürkler(Köktürkler)ce de kabul edilip Orhun Anıtları'nın yazımında kullanılmıştır.

İNSANLIK TARİHİNDE YAZIYI İLK KULLANAN HALK ÇERKESLERDİR

Orta Çağ'da, Kafkasya'da, Adige topraklarında gezmiş olan seyyahlar yayınladıkları kitaplarda, Çerkeslerin yazılarının olmadığını yazmışlardır. Elimizdeki veriler, bu yargının doğru olmadığını, Çerkesler'in yazıyı insanlık tarihinde ilk kullanan halklardan biri olduğu halde, coğrafi konum ve asırlarca süren kesintisiz savaşlar sonucu yazılarını kaybettikleri ve yazıyı kaybetmelerinin üzerinden uzun yılların geçtiğini göstermektedir.

Çerkesler'in yazılarının olduğuna ilişkin ilk somut kanıt: Aphaz – Adige dilindeki "Yazı" sözcüğüdür.

Bu dilde yazı kelimesinin kökü olan söz: "Txı" (yaz) 'dır. Adigece yazmak: Txın, kitap: Txılh'dır. Aynı gruptaki Abaza dilinde: Tıx kökünden, "Atıxra" kelimesi de, bu günkü kullanımı ile imzalamak, altını yazmak, altını çizmek gibi anlamlar taşıyor.

Atıxra kelimesi incelendiğinde şaşırtıcı sonuçlara varıyoruz. Bilindiği gibi, ilk yazı, kağıt olmadığı için M.Ö. 4.- 3. binli yıllarda tahta, kil, ya da taş malzemeye kazınır veya çizilirdi. Bugün yaşayan bir dilde yazı kelimesinin çizmek, kazımak anlamlarına da gelmesi, dildeki bu kelimenin bu gün bize taşıdığı anlam, sözcüğün ne kadar eski olduğunun, yazıların çizildiği, kazıldığı dönemlerden kaldığının somut kanıtı olduğundan özel bir önem taşımaktadır. Gerçekten ilginç olan şey; bugün, Aphaz-Adige dili dışında, dünyanın hiçbir dilinde, yazı sözcüğünü, 5000 yıl önceki işlevselliğine taşıyan bir kelime bulunmamasıdır. Aynı sözcüğe etimolojik olarak bakıldığında, yazı sözcüğünün İlk Çağ'daki kullanımından bir başka bilgiyi de taşıdığı görülüyor. Atıxra sözü: A (en büyük ,önemli), Tıx (Çizme,kazıma), Ra (Tanrı,Tanrısal) anlamlarına geldiğine göre,yazı (Atıxra) 'nın sözcük anlamı: "Tanrısal önemde çizme "dir.

Çerkesçe'de Yazı'nın "Tanrısal Çizme" anlamına gelmesi, "Hiyeroglif" sözcüğünün doğuşunu hatırlatıyor; Bu yazı sistemini ilk kullanan Mısırlılar'ın yazıtlarını gören Yunanlılar da, bu yazılara: Hieros (kutsal), glif (glyphein) yazı, Hiyeroglif "kutsal yazı" demişlerdi.

Günümüze kadar tam aydınlatılamamış olmasına karşın, Çerkesler'in tarihte kullandıkları yazılar konusunda elimizdeki bilimsel verilerin değerlendirilmesi şöyle özetlenebilir: Çerkesler resim yazılardan, alfabetik yazılara kadar, Doğu Akdeniz, Mezopotamya, Anadolu ve Yunanistan'da, İlk Çağ'lardan günümüze kadar kullanılan yazıların çoğunu kullanmıştır. Ancak bu yazılardaki harfler ya da işaretlerin sayısı, Kuzey Kafkas Dilleri'ndeki ses zenginliği nedeniyle dilin yazılmasına yeterli olamamıştır. Bu nedenle, kullanılan yazılara harf eklemek gerekmiştir. Eklenen harf ya da ideogramlar kullanılan yazıdaki harflerin genelde üç katıdır. Bu

nedenle Çerkes dilindeki yazılar, kullanılan yazıyla ilgisi kalmayan, özgün yazılara dönüşmüştür ve o dili bilmeyenlerce okunması gerçekten zordur.

Yazısı olmadığı kabul edilen bir halk için böyle bir açıklama yapmanın fazla cüretkar olduğu düşünülebilir. Oysa elimizde bu gerçeği belgeleyecek yeterli kanıt bulunmaktadır.

S.Kruško'nun 1971 yılında Moskova'da yayımlanan "Eski Sindika" isimli eserinden öğrendiğimize göre, bu kanıtlardan önemlice olan bir bölümünü: 1955 yılında, güney Kuban'da, yarısı Neçereziy'de diğer yarısı 20 km. batıda Adgeysk yakınında Kazazov köyünde bulunan "Meot Tabletleri Kitaplığı" oluşturmaktadır. Bu belgelerin 1/3nü 'Hitit Hiyeroglifi Meot Tabletleri' oluşturmakta, diğer tabletlerdeki yazılar, Fenike, Arami yazıları ile eski Yunan Yazıları'ndan oluşmaktadır. Kütüphane bir yazı okuluna benzemekte, ayrıca çarpım, sayım tabloları da görülmektedir (Bilindiği gibi, Sind-Meotlar Çerkeslerin ataları olarak kabul edilirler). Daha ilginç olanı, bu Tablet Kitaplığı'nın, Küçük Asya'dan gelen Hat (Hatti) ların kurduğu "Hat" ya da "Fat" (Fatey) Devleti'nin başkenti olan Hattipşa (K'elej-Ulyap) da bulunmasıdır.

Benzer yazılar : Deguak ve Adigey Dağları'ndaki Pşeh Kayalıkları'nda, Maykop'da, Koçpe Kepçeleri'nde, Kurdjip Kapakçıları'nda, I no'lu Psekup Mezarlığı'ndan çıkan seramik tencerede, Psifabe Petropgliflerinde ve Krasnodar Tarih ve Eyalet Bilimi Müzesi'nde saklanan altın gem üzerinde bulunmaktadır. Çoğaltılabilecek olan bu yazılar, örneğin; bir akademisyenin Kaberdey'i gezerken rastladığı, üzerinde Yunan harfleri olan, Adige'lerin "Duke Bek" dedikleri taş anıtın 1773 yılında bulunmasına, Taman'daki bir kilisenin yapımında kullanılan taşlardan birinin üzerindeki yazının, kilisenin yapımından beri bilinmesine rağmen, Çerkes dilindeki bu yazılar, 20. yy'ın ikinci yarısına gelinceye kadar okunamamıştır. Bunun sebepleri çeşitlidir. Yukarıda sözü edilmeyen bir başka yazının, örneğin; Maykop Yazılı Taşı'nın okunmasının hikayesi, daha geniş olarak anlatılırsa, konuya açıklık getireceği gibi, üç bin yıl toprak altında kalmış bir belgenin okunmasının sonuçlarının hangi boyutlara varabileceğini de göstermesi bakımından ilgi çekici olacaktır.

Sovyet Bilimler Akademisi'nden Prof. Turçaninov, Maykop Yazılı Taşı'nın okunma hikayesini özetle şöyle anlatır: "1960 yılında, Kuzey Kafkasya'da, Maykop'a iki kilometre mesafede, açık gri renkte, yerel kuvarstan büyük bir taş, tesadüfen bulunmuştu. Yaklaşık 220 cm. ye eşit olan bu taşın yüzeyi, derin çizgilerle, birbirine eşit olmayan yedi kısma bölünmüştü. Taşın altı bölümüne kazınan şekiller yazıya çok benzemekteydi. Yedinci kısımda, ortada bir şehir planı, yahut kale olabilecek bir şekil görülmüyordu. Çözümlemesine çalışılan yazıların, daha ilk bakışta, Kutsal Kitap Hiyeroglifi'ne olduğu kadar, Fenike

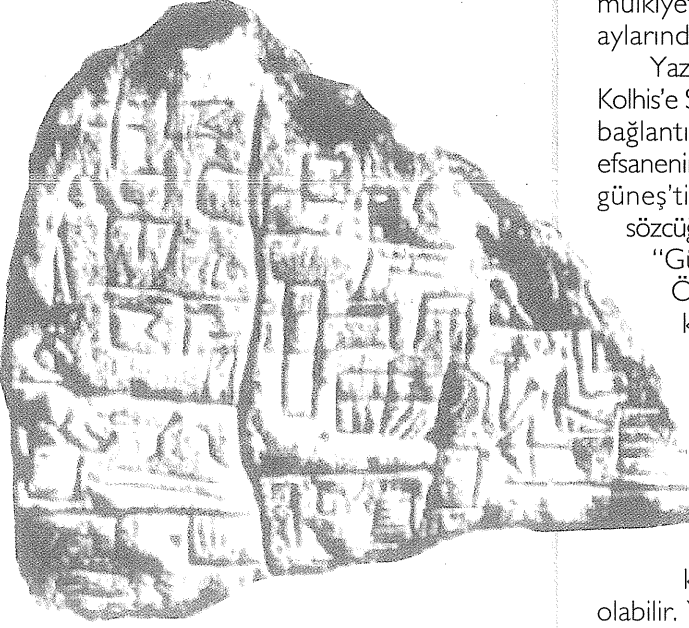
Yazısı'na benzerliği şaşırtıcıydı.

Bununla birlikte, Dunand ve Dhorme'un değerli katkıları yazının okunmasına yeterli olmadı. Esrarengiz yazıları olan taş, üç yıl daha gizini korudu." (Turçaninov'un Fransız Arkeolog Dunan ve epigrafist Dhorme'dan söz etmesinin nedeni, bu bilim adamlarının, Biblos'un Fenike alfabe yazısındaki en eski "Protobiblos" yazıtları ilk okuyanlar ve Dhorme'un bu çalışmalarını "Byblia Grammatika" adıyla 1946 yılında yayımlaması ile bu dilin en büyük otoriteleri olmalarındandır. Yahudi olan bu bilim adamları, Maykop Taşı'nda Fenike Alfabeti'nden tanıdıkları harfleri görünce, muhtemelen çok heyecanlanmış, Kafkasya'da, İlk Çağ'da Fenike varlığını belgeleyeceklerini umut etmişlerdi. Bu uzmanların, üç yıl çalışıp sonuç alamayışları, kendisi de Kabardeyler'in "Jurt" dediği Hazar Yahudileri'nden olan Turçaninov'u üzmüş olacak.)

"Taş, nihayet, 1963 yılı sonbaharında Leningrad'a getirildi. Kafkasya'da bulunan bu yazı, son derece özgün ve girift olduğu kadar, Sovyetler Birliği'nde bulunan tüm halkların en eski yazılı metni olması nedeniyle de Yazı Bilimi Tarihi açısından olağanüstü bir önem taşıyordu. Yazının orijinallliği ve yazıdaki birçok harfin Fenike Yazıtları'nda hiç bilinmemesi, çözümlemeyi güçleştiriyordu. Birçok okuma girişiminden sonra nihayet yazıyı okuduk. Bu yazı, Karadeniz doğu sahillerinin otantik yerli halkı olan ve tarihi bağlantısı antik yazarlarca efsanevi Kolhi'ye uzanan Abhazca idi. Abhazlar'ın Kolhis dışında, bu yazılı taşın bulunduğu yörede de yaşadıklarına bu belge tanıklık etmektedir.

Yazının okunuşu : Bu (şehir) büyük bir krala

Güney Kuban, Neçereziy ve Adigeysk yakınındaki Kazazov köyünde birer bölümü bulunan "Meot Tabletleri Kitaplığı" kalıntıları, iddialarımızdan önemli bölümünü kanıtlamaktadır. Kütüphanede ayrıca çarpım ve sayım tabloları da bulunmaktadır.

MAYKOP TAŞI

(MÖ. XIII - XII yy.)

Sovyet Bilimler Akademisi'nden Prof. Turçaninov, Maykop Yazılı Taşı'nın okunma hikayesini özetle şöyle anlatır: "1960 yılında, Kuzey Kafkasya'da, Maykop'a iki kilometre mesafede, açık gri renkte, yerel kuvarstan büyük bir taş, tesadüfen bulunmuştu. Yaklaşık 220 cm. ye eşit olan bu taşın yüzeyi, derin çizgilerle, birbirine eşit olmayan yedi kısma bölünmüştü. Taşın altı bölümüne kazınan şekiller yazıya çok benzemektedir. Yedinci kısımda, ortada bir şehir planı, yahut kale olabilecek bir şekil görülmüyordu"

Büyük çabalar sonucu okunduğunda Abhazca olduğu anlaşılan yazı şöyleydi:

"Bu (şehir) büyük bir krala aittir. Kralımız MRn'a . A/y/a şehri (onun) mülkiyetindedir. Naip Khz onu, 21 yılının Ekim aylarında, Dağlar Ülkesi'ne sınır olarak inşa etti" ..

aittir. Kralımız MRn'a . A/y/a şehri (onun) mülkiyetindedir. Naip Khz onu, 21 yılının Ekim aylarında, Dağlar Ülkesi'ne sınır olarak inşa etti.

Yazıtta geçen iki ismin (MRn-Aya), Argonotlar'ın Kolhis'e Seferi'konulu, ("Altın Post") Yunan Efsanesi'yle bağlantılı olduğunu düşünüyoruz. Gerçekten de, efsanenin tanrılaştırdığı kral Aiet'in babası Helios, yani güneş'tir. Maykop taşı metnindeki kral "MRn"

sözcüğüne olası "a" seslisini eklediğimizde Abhazca'da "Güneş Tanrı" anlamına gelen Ma-Ra-n olur.

Öyle görülüyor ki, Kolhi'de, eski Abhazlar'da, kral MARA adı kutsaldır. Kolhi'ye gelen Yunan gemicilerin de bunu, onursal unvan olarak aynen aldıkları ve benimsedikleri anlaşılıyor.

Helios'un oğlu kral Aiet'in tanrısalığı efsanesi işte böyle doğdu. İkinci sözcük; kentin olan adı AYA: Doğrudan kral" Aiet " ismiyle ilintilidir. Çünkü, "t" eki Abhazca'da aidiyet belirtir. Bu nedenle Aiet ismi, Aya

kentinde doğan, Aya'ya ait, olarak yorumlanmış olabilir. Yunan efsanesine göre AYA kenti kral Aiet tarafından yaratılmıştır. Maykop Yazıtı'na göre ise bu kent, daha önce, yani kral Aiet'in babası Helios zamanında vardı. Önemli olan Maykop Yazıtı'nın Argonotlar Efsanesine tarihi dayanak olmasıdır. Bu durumda, Mara ve Aya isimlerinde somutlaşmış Abhaz Tarihi'nin kişileri ve olayları, Milattan önce ikinci binde, Yunanlı gemicilerce Helen dünyasına taşınmıştır. Gene kuvvetle muhtemeldir ki, efsanenin Kolhi'nin zenginliğine ilişkin kesimi, tarihi bir temel oluşturmuştur.

Yazıtın tarihi üstüne birkaç şey söylemek yararlı olacaktır. Bilindiği gibi M.Ö. VIII-VII.yy'lara tarihlenen "Odise Destanı'nında", Argonotlar Seferi'nden geçmişe ait efsanevi bir olgu olarak söz ediliyordu. (Homeros'un İlyada ve Odysseia Destanları aslında M.Ö.IX.yy'la tarihleniyor ç.n.) Demek ki söz konusu taş yazıt, kuşkusuz, Odysseia destanından asırlarca önce yazılmış olacaktır. Paleografik, tarih ve kültürel veriler ışığında, yazıtı; M.Ö. XIII – XII.asırlara tarihlemek gerekecektir."

Turçaninov Odise Destanı'nı dokuzuncu asır yerine yedi ya da sekizinci asırlara tarihlediğine göre, Maykop Taşı'nın tarihi, bir ya da iki asır daha geriye götürülebilir. Ama önemli olan, bu tarihleme ile bile taşın; alfabetik yazı örneği olarak, bugüne kadar bulunmuş en eski yazı olmasıdır. Çünkü, günümüzde, alfabetik Fenike - Biblos yazı örneği olarak bulunan en eski yazı (Ahiram Yazıtları) M.Ö. 11.yy'la tarihlenmektedir. Bilindiği gibi; Gürcü yazısı M.S. 5. yüzyıla, Göktürk - Orhun yazıtları da; M.S. 8. yy'la tarihlenmektedir.

Bu durumda, Orhun Yazıtlarından 2000 yıl önce yazıldığı kabul edilen Abhaz yazısı :

Modern Alfabe'nin Ata'sı durumunda olan, günümüze dek bulunmuş en eski kaynak olmaktadır ■

Adıgey Cumhuriyeti Nef Müzik ve Halk Dansları Grubu Salihli'deydi...

Adıgey Cumhuriyeti NEF müzik ve halk dansları ekibi 26 Temmuz 2005 Salı günü Salihli kent meydanında gösteride bulunmuştur. NEF grubu Kafkas Federasyonu Salihli Temsilciliğinin daveti üzerine Salihli'ye gelmiş, gösteri Salihli Belediyesinin Katkılarıyla gerçekleşmiştir.

Gösteride Salihli Kafkas Federasyonu temsilcisi Bülent ÖRS, Salihli Kaymakamı İ. Hakkı Develi konuşmuştur. Ayrıca konuşma yapan Adıgey Cumhuriyeti parlamenter Çermit Muhittin "Savaş insanları uzaklaştırır, kültürel ilişkiler insanları yaklaştırır." diyerek organizasyonda emeği geçen herkese teşekkür etmiştir. Parlamenter Çermit Muhittin Adıgey'den getirdiği hediyeleri Kaymakam İ. Hakkı Develi'ye, Belediye Başkanı M. Uğur Okay'a, Salihli Kafkas Federasyonu

Temsilcisi Bülent Örs'e vermiştir.

Belediye Başkanımız M. Uğur Okay gelen misafirlerimizin temsilcilerine ve Parlamenter Çermit Muhittin'e üzerinde Salihli Belediyesinin amblemi bulunan tabaklar hediye etmiş Adıgey Cumhuriyetinden gelen misafirlerimizi Salihli'de görmekten mutlu olduğunu söylemiştir.

Salihli Kaymakamı ve Salihli Belediye Başkanının da katıldığı gösteriye çevre il ve ilçelerden çok sayıda misafir katılmıştır. 4000 civarında izleyicinin katıldığı sunum 2,5 saat sürmüştür. Çok canlı ve hareketli gösterileriyle NEF grubu izleyicilere mutlu saatler yaşatmıştır. Gösterinin gecesinde Kuzey Kafkasya'dan gelen Çerkesler, Salihli Çerkeslerinin evlerinde konuk olmuşlardır.

İlk defa ulusal
boyutta bir festivale
ev sahipliği
yapan Düzce,
yurt içinden
ve dışından
gelen gruplarla
hazırladığı başarılı
programla,
binlerce konuğa
kültürümüzle dolu
dolu bir gün yaşattı

Düzce Festivali umut verdi

NEJAT ÖZSOY / Düzce

Düzce Kafkas Festivali'nin ilki 23 Temmuz 2005 günü, Düzce'nin Köprübaşı- ömerefendi Köyü'nde yapıldı. Akşam saat 19:00'da başlayacağı duyurulan, ancak hava şartları göz önünde bulundurularak saat 20:00 gibi başlayan festivale çevre il ve ilçelerden gelen yaklaşık 10.000 civarında konuk katıldı. Düzce Kafkas Derneği Başkanı Afıtap Altan'ın açış konuşmasından sonra, Kafkas Dernekleri Federasyonu Başkanı Muhittin Ünal, festivalin Thamadesi Kazım Taymaz ve Düzce Valisi Sn.Halil Nimetoğlu da birer konuşma yaptılar.

Konuşmaların ardından, tarihi bir canlandırma yapılarak, Çerkes mitolojisinin en ünlü kahramanı Sosruko'yu canlandıran bir atlinin, karanlığın içinden elinde meşalesiyle festival alanına gelmesi ve nartlara teslim ettiği ateşle sahne kenarına yerleştirilen festival meşalesinin tutuşturulması izleyenler tarafından uzun uzun alkışlandı ve "Şimdi tarih yeni baştan tekrar akıyor" anonsuyla tarihteki ilk Çerkes dansı, binlerce yıl öncesinden günümüze gelen törenlerimizin vazgeçilmez dansı "Wuic" sahnede sergilendi.

Akıllarda unutulmayacak bir fotoğraf karesi olarak kalacak olan bu görüntülerin devamı olarak, sahnede Çerkes- ler'in sürgünü ve Düzce'ye gelmeleri canlandırıldı. Kafkasya kıyılarında tepelime gemilere doldurulan insanların kimi Samsun kimi Trabzon kimi Akçakoca kimi de Balkanlar üzerinden Düzce ovasına doğru yol aldılar. Sahnede gerçekleştirilen bu tiyatral gösterinin en can alıcı noktası sürgün yollarında kağıt eşliğinde yol alan kafilenin, yetersiz olsa dahi sofralarını geniş tuttuklarını ve paylaşımına verdikleri önemi sembolize eden şekilde, sürgün kfilesindeki hanımının, kurduğu sofrayı protokole sunmasıydı. Bu sahneyi izlerken konukların gözlerinden damlayan yaşlar, sürgün yollarında çekilen sıkıntıların ve yaşanan olağanüstü zor şartların bugüne yansımasıydı. Bu gösterinin ardından Çerkeslerin Düzce'de hayata tutunma çabalarını ifade eden, kızıl erkekli kabileler halinde dört bir yandan yankılanan mızıka sesleriyle köyden köye düğünlere gittikleri o yılları yansıtan mahalli Lheperuj-Apsuva Koşara gösterisi konuklardan büyük ilgi gördü ve tutulan tempo alanı coşturdu.

Daha sonra Düzce Kafkas Derneği tarafından verilen dil kurslarına katılan çocukların sahnede Çerkesce konuşmaları insanlarda hayranlık uyandırdı. Çocuklara kurstaki başarılarının bir ödülü olarak teşekkür beratı verildi.

Festivalin dans ve müzik grupları bölümlerinde ise DKKKD halk dansları ekibi "Tizeğus", Adıgey Cumhuriyeti dans ve müzik ekibi "Nef", İzmir "Sind" gösteri ve müzik topluluğu, İzmit Uzuntarla Bjemate müzik topluluğu, DKKKD minikler ekibi, Ankara Kafkas Derneği minikler ekibi ve

şarkılarıyla Adıgey Cumhuriyeti'nden Kuyseko Sima ile Hayri Kazbek yer aldı. Gece saat 02:30'a kadar süren program sonrası sabah saat 04:30'a kadar mahalli oyunlar devam etti.

Festival süresince konuklar, Aze Hikmet Cerrah'in festival alanı girişindeki okulda açılan karikatür sergisine ve Lütfü Şimşek'in tarihten günümüze Düzce'yi anlatan fotoğraf sergisine uğrayarak güzelliklere şahit oldular. TRT ekibi festivalden görüntüler alarak, Hikmet Cerrah'la da bir röportaj yaptı. Festivale şehir dışından katılanlar yöre halkı tarafından gece misafir edilerek özenle ağırlandılar. Festivalin ertesi günü olan 24 Temmuz Pazar günü ise katılımcılar, kendi aralarında mahalli düğünle eğlenirken, Köprübaşı-ömerefendi köyünün ve Düzce'nin doğal güzelliklerini gezme, festival alanında çok amaçlı hizmet veren rengarenk standlardan alışveriş yapma ve Çerkes damak zevkini taşıyan yiyeceklerden tatma imkanı buldular.

Pazar gününün akşamı, teker teker evlerine dönen konuklar, bir sonraki festivalle ilgili sorular soruyor, şimdiden plan yapmaya çalışıyorlardı ■

Düzce Festivali'nde, fotoğraflarla şehrin tarihi, karikatür sergisi, kültür standları, birbirinden güzel müzik dinletileri, folklor gösterileri, köyün doğal ortamı içinde piknik, nefis Çerkes yemekleri, misafirperverliğin en güzel örnekleri, yeni dostluklar, kısacası herşey vardı. Eksik olan tek şey, mekandan kaynaklanan küçük teknik aksiliklerdi. Onlar da bu güzellikler arasında kaybolup gitti.

ARIKBAŞI KÖYÜ geleceğine yatırım yapıyor

CÜNEYT ÖZEK (SOWUSH)

İzmir iline bağlı olan Arıkbaşı, “Juago” adında başarılı bir çocuk ekibi oluşturması ve ülkedeki ilk örnek olarak kurdukları gençlik lokalinde çok sayıdaki gencin kültürel eğitimine verdiği katkı ile diğer yörelerimize örnek gösterilebilir nitelikte bir köyümüz.

Köyümüz İzmir il sınırları içerisinde Bayındır ilçesine 16 km., Torbalı ilçesine 17 km. ve İzmir'e 62 km. uzaklıkta şirin bir Çerkes köyüdür. Köy halkı 1864 Osmanlı-Rus savaşı döneminde Ruslar tarafından sürgün edilen Çerkeslerden kurulmuştur.

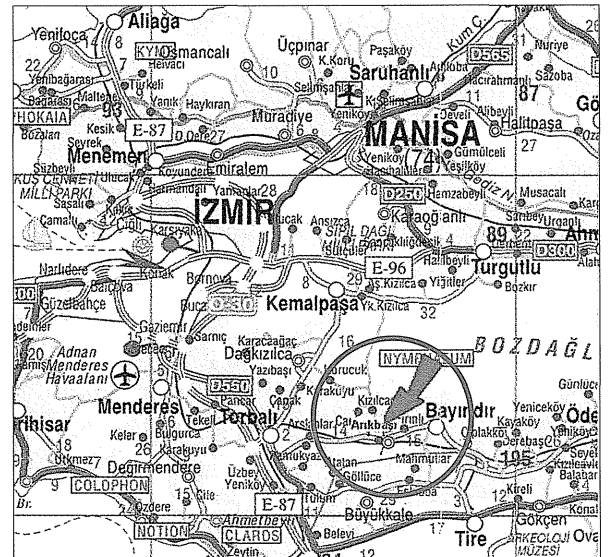
Anavatanlarından sürülen Çerkesler ilk önce Rumeli'ye daha sonra Marmaris'e gelmişlerdir. Bu bölgenin kurak olması nedeniyle yer arayışlarını sürdürerek İzmir'in Bayındır ilçesine bağlı şu anki Anıkbaşı Köyü'nün bulunduğu yerde kalmaya karar vermişlerdir. Osmanlının tüm asimilasyon politikasına rağmen varlıklarını diğer bölgelere yayılmış Çerkeslere oranla daha fazla koruyan köyün nüfusunun tamamı Çerkeslerin Şapsiğ boyuna aittir.

İlk yerleşim döneminde köyün adı "Osmaniye" iken, daha sonra köyün yakınından geçen Künk Deresi'nden esinlenerek "Ankbaşı" ismi konulmuştur. Köy yaklaşık 400 haneden ve yaklaşık 100 kişilik nüfustan oluşmaktadır.

Köyümüz batıda Havuzbaşı ve Taşkesik köyleri, güneyinde Çırpı beldesi, doğusunda Çiftçigedigi köyü, kuzeyinde Boz dağların etekleri ile sınırlıdır. Ödemiş ve Tire'yi İzmir'e bağlayan demiryolu ve Bayındır'ı İzmir'e bağlayan karayolu köyümüz içerisinden

geçmektedir. Köy mikro-fiziki yerleşim alanı olarak toplu köy tipi özelliğini taşımaktadır.

Köyümüzün tamamına yakın kısmı tarımla uğraşmaktadır. Genellikle pamuk, zeytin, buğday, patates, karpuz, kornişon salatalık ekimi yapmaktadır. Meyvecilik olarak narnciye ve üzüm yetiştirilmektedir. Ayrıca hayvancılık ve arıcılık da köy halkının geçim kaynaklarındandır. Küçük Menderes ovasındaki müs-

KÖYLERİMİZ

tahsilin her türlü ihtiyacını karşılayan Tariş'in Üzüm ve Pamuk Tarım Satış Kooperatifi, köyümüz içerisindedir. Her yıl Temmuz ayında kurulan Karpuz Panayın köy bütçesinin en büyük gelir kaynağıdır.

Köye kuşbakışı bakıldığında düz alanda çok yapılaşma görülmektedir. Evlerin bahçeleri çiçeklerle bezenmiş bakımlı ve temiz olmaları çevre köyler arasında dikkat çekmektedir. Köye ilk yerleşenlere ait Çerkes evlerinin tümünde yapı unsuru olarak iskelet kısmında ahşap yapı malzemesi kullanılmıştır. Evlerin iç ve dış yüzü toprak sıva ve kireç ile boyalıdır. Günümüzde yapılan yeni evlerde bu eski yapı unsurları yerini betonarme yapıya terk etmiştir.

Köyümüz eğitim ve öğretimde iyi bir düzeye gelmiştir. Genç kuşağın %90'ını lise mezunu olup, üniversitelerde okuyan sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

Köyde Çerkes geleneklerinin en katı olduğu konu evlenmeler esnasında yakın akraba ile yapılan evlilik konusundadır. Yakın akraba dışında da aynı sülaleden kız alıp vermek Adige Xabze'ye tamamen terstir. Günümüzde yavaş yavaş Çerkes olmayan kişilerle yapılan dış evlilik sayısı artmaya başlamıştır. Bunun en önemli nedeni asimilasyona uğramaya başlamış olmamızdır. Köyde görebileceğimiz en belirgin özellik taşıyan davranış biçimi yaşlılara, büyüklere saygılı davranılması ve karşılaştığında ayağa kalkılmasıdır.

Köy halkı dil olarak Şapsığ dilini kullanmakta, şu anda köyde 30 yaş grubu ve üstü tarafından Adigece konuşulmaktadır. Fakat ne acı ki, asimilasyondan nasibini alan gençlerimiz anadillerini konuşmakta zorlanmaktadır.

Köyümüzde yapılan düğünler klasik Çerkes Düğünü niteliğini taşımaktadır. Çerkes örf ve adetlerinin ortaya konulduğu düğünlerimiz, çevre köylerden ve İzmir Kafkas Derneği'nden gelen misafirler ile coşkulu Adige müziği eşliğinde, kaşenler arasında yapılan esprili kurlar ve Adige wordler söylenerek gece boyunca devam etmektedir.

Çevre Çerkes köylerinden İlkurşun(Hacielez) ve Ertuğrul(Çense) köyleri ile ilişkilerimiz düğün ve ölümlerde yoğun ve sürekli.

Köyümüzde şu anda var olan belli başlı Adige sülaleleri şunlardır; Lihujiko, Natho, Kobli, Jane, Luij,

İki sürgün yaşay

Anıkbaşı Köyü tarihini analiz etmek için biraz da Çerkes-Rus savaşlarını ve savaştan sonraki sürgünü bilmek gerekir. Büyük göç

Nart Dergisi'nde yörelerinin tanıtımının yayınlanacağını duyan Anıkbaşı Köylüleri, bir araya gelerek bir çekim için bizi gönderdikleri bu hatıra fotoğrafıyla da saygıdeğer büyüklarımız ile var olan büyüklere olacak gençlerimize ve çocuklarımıza böylece diğer nesillere aktarılabilecek Nart anıtlarında yerlerini aldılar.

Şalaho, Şouş, Nibe, Piherşarko, Lepsuko, Nepsov, Çeremit, Hupaşej, Bağe, Duvo, Besni, Koffi, Halako, Bijaş'o, Vottah, Time, Yenuh, Bastı, Mafeud, Turkov, Yemzig, Patuvaş, Açımij, Ude, Tihavşe, Tihavko, Taymez, Tiğuj.

ARIKBAŞI GENÇLİK LOKALİ

Ankbaşı Köyü Gençlik Lokali, kültürünü sahiplen ve kültürünü daha iyi öğrenmek ve yaşamak isteyen gençler tarafından kuruldu. Gençlik Lokali olarak Türkiye'de ilktir. Kültürünü öğrenmek ve yaşamak isteyen gençler için değeri tartışılmaz olan bu lokal, yeni nesiller için emsalsiz miras olarak kalacaktır.

Köyümüzde 2000 yılından itibaren beş kez, Kafkas Kültür senlikleri düzenlendi. Dernek ve çevre köylerde yapılan şenlik, gece, toplantı ve düğün gibi

etkinliklere imkanlar düzeyinde katılım sağlandı. Bu katılımlardan hoşnut kalan Ege Bölgesi Kafkas Kültür Dernekleri, köyümüzün gençlerini iki defa teşekkür plaketi ile onurlandılar.

ARIKBAŞI KUZEY KAFKAS EKİBİ "JUAGO" (YILDIZ)

Ekibimiz Juago (yıldız) çalışmalarına şubat ayında başlamış yeni bir ekiptir. Ertuğrul Köyü Kafkas Kültür Şenliği, Ankbaşı Köyü 5. Geleneksel Kafkas Kültür Şenliği, Ege Bölgesi Dernekleri 5. Geleneksel Pamukören Şenliği, İlkurşun Köyü ve Salihli Kafkas Gecesi ile Orhaniye Köyü Geleneksel Şıpsı Şenliği katıldığı etkinliklerdir. Başarılı gösterileriyle göz dolduran ekibimize gösteri teklifleri gelmekte, fakat oyuncularımızın yaşının küçük olmasından dolayı çoğu hepsine katılamamaktadır (Düzce, Yalova, Ankara, Eskişehir) ■

Arikbaşı'nın varoluş mücadelesi

yıllarında Çerkesler yığınsal olarak göçe mecbur ediliyordu. İşte bu dönem de Arikbaşlılar da Kafkasya'nın Afepsi ve Panakhes köylerinden Balkanlara

sürülmüşlerdi (Panakhes köyü hala Kafkasya'nın Adıgey bölgesinde vardır.)

Balkanlar'da iskan ettirilen Ankbaşılı Çerkesler 15 yıl burada kalacaklardı. Ancak savaşçı bir topluluk olan Çerkeslerin oradaki mevcudiyeti Slav topluluklarını rahatsız ettiğinden Rus Hükümeti 18 Aralık 1876 İstanbul Konferansı'nda Çerkeslerin Balkanlardan uzaklaştırılmasını resmen talep etti. 1877-78 Osmanlı-Rus savaşını kaybeden Osmanlı tarafı, 1878 Berlin Antlaşmasını imzalayarak, Çerkeslerin Balkanlar'dan uzaklaştırılmasını kabul etti. Berlin Antlaşması'nın Çerkesler için anlamı büyüktü ve 1879 yılını ikinci göç yılı olarak kabul edeceklerdi. Nitekim Ankbaşı köyünün de kuruluş tarihi 1879'dur.

Balkanlardan ilk göç eden Çerkeslerin başında Ankbaşılılar da vardı. Edime toplama merkezinden 300.000 (üçyüzbin) Çerkes Osmanlı'nın farklı bölgelerine gönderiliyordu. 2. göç 1. göç kadar ağır şartlarda olmamıştı. Ankbaşılı Çerkeslere de bazı imkânlar sağlanılıyordu. Toplama merkezi olan Edime'den yola çıkan Ankbaşılı Çerkesler Marmaris'e geldiler. Fakat Marmaris'i beğenmeyip yeni bir yer bulunulması için ufak heyetler gönderdiler. Heyetlerden biri şu anki kurulum yerinden biraz yukarıdaki bir bölgede kaldılar. Diğer bölgelerden farklı olarak geceyi rahat, sivrisinek problemi olmadan

KÖYLERİMİZ

geçirdiler ve bu bölgeyi beğenerek burada köy kurmaya karar verdiler. Heyet hemen geriye dönüp geride kalanları alarak geri döndü ve 1879'da Anıkbaşı Köyü kuruldu. İlk kurulduğunda köyün ismi "Osmaniye" iken, yakınından geçen Künk Deresi'nden esinlenerek ismi Anıkbaşı olarak değiştirildi.

Anıkbaşı Köyü kurulalı daha 14 yıl olmuştu ki "93 Harbi" olarak bilinen Osmanlı-Rus Harbi başladı. Balkanlarda savaşıyla ön plana çıkan Çerkesler yine ön plana çıkıyorlardı. Nitekim 50 civarı köyü olan Bayındır ilçesinden askere alınan 158 kişiden 64 kişi, Anıkbaşı köyündendi. Tam 93 harbinin etkileri unutulurken I. Dünya Savaşı patlak verdi. Çerkesler yine cephelere gönderiliyorlardı. I. Dünya Savaşı'nı Almanya ile beraber girerek kaybeden Osmanlı çok ağır şartları olan "Mondros Mütarekesini" imzalıyor ve Osmanlı işgal edilmeye başlanıyordu. Bu işgale ilk ve en fazla karşı çıkanlar yine Çerkesler oluyor, sivil olarak ilk direnişi de Çerkesler yapıyorlardı. Nitekim ilk seferberlik ilan eden asker, Kurmay Yarbay Kaseyko Mahmut, henüz emir gelmemişken Afyon'daki emrindeki tümene düşmana karşı savaşmayı emrediyordu. 1 Haziran 1919'da Ödemiş'in Hacıilyas köyünde Yunan askerlerine ilk kurşunu atan ve 5

saat süren bir çatışmaya giren çatışmaya giren Çerkeslerden sonra, köyün ismi "İlkkurşun" olarak değiştirilmiştir.

27 Mayıs 1919'da Yunanların köyden geçeneğini demiryollarında çalışan 2 Anıkbaşı köylüsünün haber vermesiyle öğrenen köy halkı, hemen köyü boşaltarak Künk Deresine gittiler ve burada 3 gün kaldılar. (Köyümüzün thamedelerinden Luij Kemal Güzey, bu tarihte künk deresinde doğmuştur ve ismi o zamanlar kurtarıcı olarak anılan Mustafa Kemal Atatürk'den esinlenerek "Kemal" konulmuştur).

Geri çekilmeye başlayan Yunan ordusu, 9 Eylül'de Anıkbaşı Köyü tren istasyonunda bir toplantı yapacağını ve herkesin davetli olduğunu açıkladıysa da, yerli Rumların uyarmasıyla Anıkbaşılılar bu toplantıya katılmadı. 7 Eylül'de yemekli bir toplantı yapan Yunanlılar, orada bulunan 15 genci tutuklamış, tren istasyonunun karşındaki ahırda canlı canlı yakarak şehit etmişlerdir (bu 15 şehit anısına olayın olduğu yere anıt dikilmiştir ve her sene 9 Eylül'de anma töreni yapılmaktadır).

Olaydan sonra İlyas, Arif gibi çete üyesi Anıkbaşılıların da müdahalesiyle Anıkbaşı düşman işgalinden kurtulmuştur.

Juago Kuzey Kafkas ekibi

Ekip kadrosu şöyle:

Hoca, Pşınawo:

Hakan Demirci (Şuace)

Doli:

Serkan Özgün (Zathl)

Yan Flüt:

Nurdan Kıyı (Wottah)

Solistler:

Janset Kireçkaya (Kobli)

Nazlı Başaran (Şibzah)

Erkek oyuncular:

İlyas Güzey (Louj),

Cankat Demirel (Halako),

Burak İligiç (Pşerko),

Can Özek (Şowuş),

Ali Torkak (Nibe),

Ayberk Oda (Ude),

Cankat Kireçkaya (Kobli),

Gökhan Sargın (Şowuş),

Özberk Kireçkaya (Kobli),

Emre Sayar (Apaş),

Cengiz Türker (Turkaw),

A. Fevzi Sargın (Şowuş),

Nartan Düz (Yemzah),

Enis Demirel (Halako)

Kız oyuncular:

Merve Akçam (Natho),

Tugçe Ağ (Koffi),

Serap Başaran (Şibzah),

Özde Başaran (Şibzah),

Burçin Topay (Bage),

Fevziye Gülçin Güzey

(Louj),

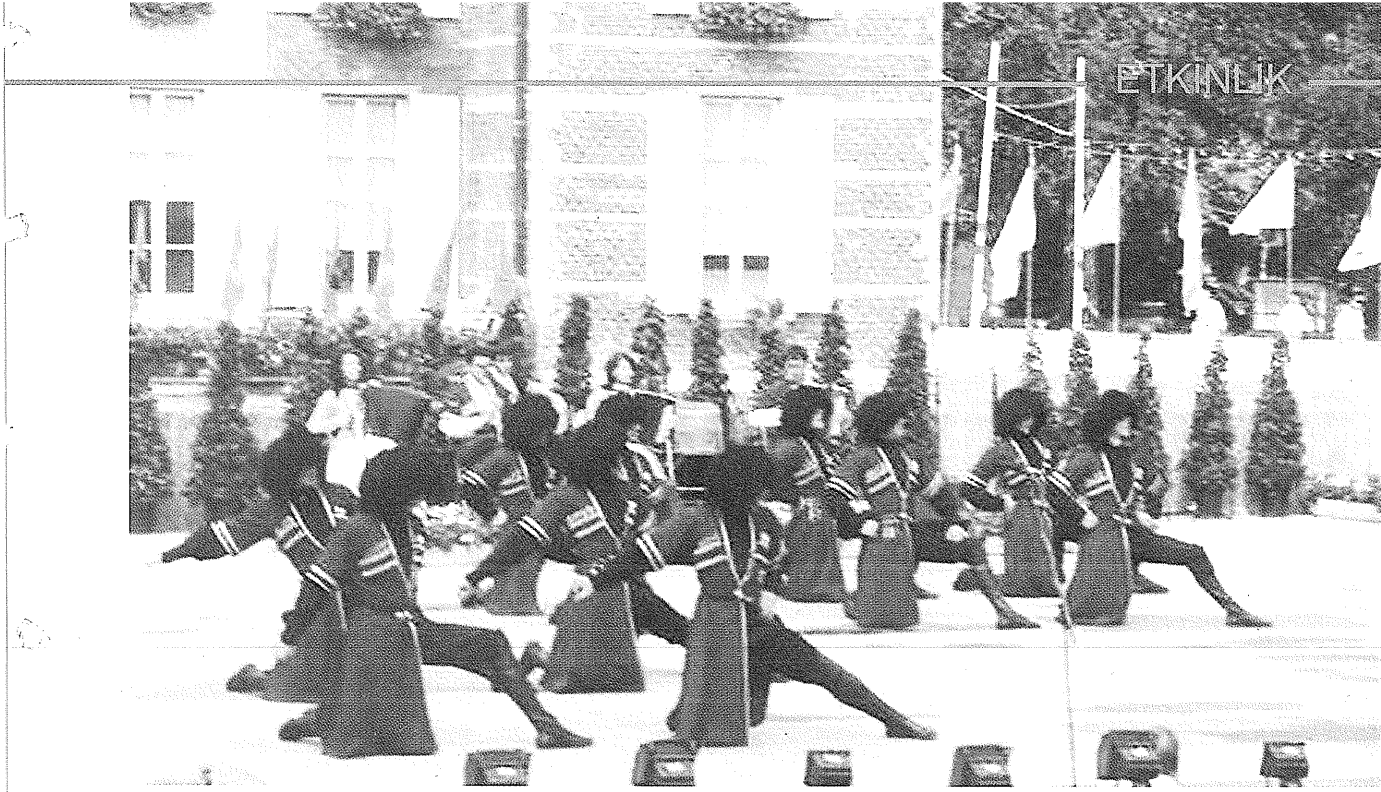
Yelda Güzey (Louj),

Nefne Düz (Yemzah),

Merve Başaran (Şibzah),

Aycan Başaran (Şibzah),

Berfin İlgı (Pişerko).

Belçika Folklor Festivali'nde Gorets ekibi beğeniyle izlendi

YALÇIN YAŞAR / Belçika

Belçika'nın Schoten şehrinde yapılan "Wereld-Festival van Folklore" isimli folklor festivali Belçika, Arjantin, Bulgar, Çin, Cenk Cumhuriyeti, Meksika, Singapur, Suriye, Batı Papua'dan çeşitli gruplar ile Kuzey Osetya'dan Gorets dans grubunun katılımı ile coşku içinde geçti.

Oyuncularının tamamı üniversite öğrencilerinden oluşan Gorets grubu Vladikafkas'tan geldi. Özgün Kafkas danslarından örnekler sunan grup, aynı zamanda Belçikalılara Kafkasya ile ilgili birçok bilgi verilmesini sağladı.

Kafkasya'nın müzik ve dans ile kültür elçiliğini yapan Oset gençler, Belçika'nın ardından İtalya'ya geçerek orada da bir festivale katıldılar. Belçika'daki Çerkeslerin yanısıra yerli halkın da büyük büyük ilgi gösterdiği grubun gösterileri beğeniyle izlendi.

Biz de bundan sonra da bu tür etkinliklerin sürmesini ve bu yolla zengin kültürümüzün diğer haklara da tanıtılmasını diliyoruz.

Bir ğıbzе, bir hikaye...

GUTAT'IN OĞLU MUHAMMED GARE

Derleyenin notu...

Çerkesceyi öğrenmeye başlamamla derleme yapmaya başlamam arasında en fazla altı ay var. Öyle ki, aradan geçen üç yıl içerisinde hatırı sayılır bir derleme arşivi oluştu. Süreç içerisinde elimdeki bu derlemeleri kitaplaştırma ihtiyacı doğdu. Federasyon başkanımız Sayın Muhittin Unal'ın da tavsiyeleri çerçevesinde halen devam eden derleme çalışmalarımın bir kısmını, yine Federasyon'un yayın organı olan Nart Dergisi'nde, "Nart" okurlarıyla paylaşmaya karar verdim. Aslında bu iş benim gibi, Çerkesceyi yarım bilen insanlara bırakılmamalıydı. Ancak, maalesef günümüze kadar bu konuda yazılmış herhangi bir eser mevcut değil. Gerçi bu konuda Kafkasya'dan gelip araştırma yapan ve yavaş yavaş bu araştırmaları kaleme alan değerli araştırmacılar mevcut. Bununla birlikte bu araştırma, bundan yıllar önce yapılmalı idi, maalesef yapılamadı. Sonuç olarak benim içinde bulunduğum durum atasözünü doğruluyor:

"мзл хБјбжапхБзм гузлыжи бжзн кбуир пашз мзхБу"

Derleme çalışmalarım bana hep ünlü yazar Kardenguş Zıramuğ'un şu sözlerini hatırlatmıştır; "Ben" diyor Zıramuğ, "ne zaman eski bir ğıbzе (ağıt) ya da worded (türkü) derleyecek olsam, onu en iyi bilen insan mutlak ölmüş oluyor". Kardenguş Zıramuğ sanki benim duygularımın da tercümanı. Ben de tıpkı onun gibi, ne zaman eksik kalan bir ğıbzeyi tamamlamaya çalışsam, onu en iyi bilen insan ölmüş oluyor. Bir ğıbzenin ya da wordedin, onu en iyi bilen insanla birlikte yitip gitmesi, bende tarifi imkansız burukluklar yaratıyor. Tam tersine bir ğıbzenin ya da wordedin birkaç mısrasını bulduktan, birkaç yıl sonra ansızın ve hiç beklenmedik bir şekilde devamını bulmanın, bende nasıl bir sevinç yarattığını anlatamam.

Derleme çalışmalarına konu olan insanlar ve söylenceler kadar, bizzat bu sürecin kendisinin bile bazen çok zevkli olduğunu, bazen de çok üzücü olduğunu belirtmek isterim. Nart Dergisi'nin bu sayısında, kendisi şimdi İstanbul'da yaşayan, aslen Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesinin Kızılçevlik (Jeşhable) köyünden olan değerli büyüğümüz Lup Şahin'den derlediğim bir ğıbzeyi, hikayesi ile birlikte okuyucularla paylaşmak istiyorum. Ğıbzenin olayını, üslubuna müdahale etmeden birebir çevirerek yazmayı, anlatıcıya sadakat olarak kabul ediyorum. Bu nedenle, olayı Çerkescesinden birebir çevirmeyi uygun buldum...

Ruslarla Çerkesler arasında anlaşmazlıklar başgösterdiğinde, Çerkesler Ruslar'ın emri altına girmek istemedikleri için çatışmalar başladı. İşte o zaman Çerkesler, savaşa hazırlandılar. Kojdes'de toplanan Çerkesler konuyla ilgili vunafe yaptılar. Her gece baskın yapan Ruslar'ı geri püskürtmek için, her gün sabaha karşı Kojdes'de toplanan Çerkesler, Ruslara karşı baskınlar yapmaya başladılar. Ruslar bundan şikayetçi olmaya ve "уелехи дапмБЛлБеж филепкБлм (Çerkeslerle baş edemiyoruz)" demeye başladılar. Bu sırada Ruslar'a bir Çerkes akıl verdi. O zaman vali olan Hapajikue** (o gerçekte Tambiy'lerdendi, ismi Tambiyiko idi) Ruslara akıl verdi: "Eğer işin içine hile sokmazsanız, siz Çerkesler'le baş edemezsiniz" dedi.

Ruslar ne yapmaları gerektiğini sorduklarında Hapajikue (bu ismi O'na Çerkesler verdi) cevap verdi: "Bir atlı gönderin. Güneş doğmaya yakın Kojdes'den geçsin ve Kojdes'e baskın için toplanmaya giden atlılara rastlasın. Atlılar, "Kojdes'den ne haber!" diye soracaklardır. "Kojdes'dekilerin maksımesi çok ocakları ateş dolu, ateşlerinde etler kızarıyor Kojdes'dekilerin mutlu günü bugün, kızarmış eti yiyor, maksımeyi içiyor, kalkıp oynuyorlar. Bu gün Kojdes'dekilerin günü" diye cevap versin. Diğer Çerkesler bunu duyarsa aralarında anlaşmazlık doğar, ayrılığa düşerler. Kojdes'te toplanmaktan vazgeçerler. Siz de bundan faydalanır, tüm köye baskın yaparsınız. Bir kere Kojdes'dekileri hallettiniz mi diğerleri sizinle baş edemez.

Ruslar Hapajikue'nun dediği gibi yaptılar ve bir Çerkes atlısını buluşma vaktinden önce Kojdes civarına gönderdiler. Diğer Çerkes savaşçıları anlaştıkları gibi Kojdes'e doğru ilerlerken Ruslar'ın gönderdiği atlıyla karşılaştılar. "Kojdes'den ne haber" diye sordular atlıya. Atlı cevap verdi: "Bu gün Kojdes'in günü. Maksımeleri bol, etleri bol. Oturuyorlar, yiyorlar, kalkıp oynuyorlar. İçiyorlar, oynuyorlar... Bugün Kojdes'in günü". Diğer Çerkes savaşçıları buna alınırlar, kızarlar, kendi kendilerine: "Demek savaşırken bizi tanıyan Kojdes'liler, iş eğlenceye

Хьутлагым и кьуэ Мыхьэмэт кьарэ

(Жьауэжыахьуэ) гушхэр,
Дэ ди шьэрхьынкьэу мыгъуэри сэрмахуэ,
Уэр кьуршыщкьэжыахьуэ фьэдыдогъыри.
Мы уэркэ шьауэ гушхэрэ ньдэгъэжыахьуэ мыгъуэми сэрмахуэ,
Ар нэхуеи гушхэми (кьэблэ зэук) мыгъуи.
Кьыдырхуэ гушхэрэ хьэжыгъэжыахьуэ мыгъуэми сэрмахуэ,
Мэтджэрий гушхэрэ узэжыуэ (нэхуэ) мыгъуи.
Мы ньсащлэ гушхэрэ ди узэжыуэ шьхэнтэ мыгъуэри сэрмахуэ,
Ар унагъуэ гушхэрэ кьытхурезгъэнтэ мыгъуи.
Ди ньсащлэ гушхэрэ фи узэжыуэ шьхэнтэ мыгъуэми сэрмахуэ,
Ар узэжыуэ гушхэми (гътх)..
Щаплэуэ фьэщлэ гушхэми кьэблэжыахьуэ ахьа мыгъуэми сэрмахуэ,
Ди адэм и пашхэ гушхэми ирхьыжа мыгъуи.
Ар мы шухэри хэтхэ ащлэ жьыплэуэ шьхэнтэ,
Уэр Хьутлагым и кьуэ Мыхьэмэт кьарэ.
Пхьур и уэр гушхэрэ шьхэнтэжыахьуэ гушхэрэ зынагъуэ,
Жьэнтэ лъаплэ гушхэми шьхэнтэжыахьуэ мыгъуи.
Пхьур и уэр гушхэрэ шьхэнтэжыахьуэ мыгъуэри сэрмахуэ,
Жьэнтэ лъаплэ гушхэми шьхэнтэжыахьуэ мыгъуи.
Щоджыгъэ гушхэми и пхьэжыахьуэ уэр мыгъуэри сэрмахуэ,
Фьэ хьэдэгъэ гушхэми кьыблэжыахьуэ.
Чэрэчи гушхэрэ си джанэ пхьэжыахьуэ мыгъуэми сэрмахуэ,
Мы шы сьжыуэ гушхэми кьыблэжыахьуэ.
Адэрэщлэ гушхэрэ дьыпхьэнтэ мыгъуэми сэрмахуэ,
Цьхьубэ щлэжыахьуэ шьхэнтэжыахьуэ.
Мы фоч пашлэ гушхэрэ шьхэнтэжыахьуэ мыгъуэми сэрмахуэ,
Ар уэркэ шьауэ гушхэрэ пьэблэжыахьуэ мыгъуи.
(Удхьэ) ахьуэ гушхэрэ кьыблэжыахьуэ.
Тхьэм и гъуэгу гушхэми кьыблэжыахьуэ.

Шы узэжыуэ гушхэрэ (жьауэжыахьуэ) мыгъуэми сэрмахуэ
Адэмим и кьуэуэ Бэжыахьуэ щлэжыахьуэ мыгъуэри.
А ди уэр гушхэрэ си нэр зыпхьэжыахьуэ мыгъуэми сэрмахуэ,
Жьэнтэ лъаплэ гушхэрэ шьхэнтэжыахьуэ мыгъуи.
Ахьы тэпэ гушхэми и Кьуэри лъаплэ мыгъуэри сэрмахуэ,
Ар (зэб) гушхэрэ кьыблэжыахьуэ мыгъуи.
Бэжыахьуэ гушхэми зыуэр кьыблэжыахьуэ мыгъуэми сэрмахуэ,
Ар уэркэ шьауэ гушхэрэ фьэжыахьуэ мыгъуи.
Бэжыахьуэ гушхэми зыуэр кьыблэжыахьуэ мыгъуэми сэрмахуэ,
Ар уэркэ шьауэ гушхэрэ фьэжыахьуэ мыгъуи.
Инерал гушхэми итхьэжыахьуэ тхьэжыахьуэ мыгъуэри сэрмахуэ,
Мысхьэнтэ гушхэри шьхэнтэжыахьуэ гушхэрэ.
Ди Тхьэ лъаплэми шьхэнтэ щлэжыахьуэ мыгъуэми сэрмахуэ,
Кьыблэжыахьуэ зыблэжыахьуэ лъаплэ мыгъуи.
Стэнцэ гушхэрэ кьыблэжыахьуэ щлэжыахьуэ мыгъуэми сэрмахуэ,
Уэр кьыблэжыахьуэ фочкэр кьыблэжыахьуэ.

Хьэблэжыахьуэми и уэркэжыахьуэ мыгъуэми сэрмахуэ
И ахьынтэ! гушхэри дьыпхьэнтэжыахьуэ мыгъуи.
Хьэблэжыахьуэми и уэркэжыахьуэ мыгъуэми сэрмахуэ,
И ахьынтэ! гушхэри дьыпхьэнтэжыахьуэ мыгъуи.
Ахьынтэ гушхэми я топ шьхэнтэжыахьуэ мыгъуэми сэрмахуэ,
Зыблэжыахьуэ гушхэрэ зыблэжыахьуэ! мыгъуи.
Сэ фи уэр гушхэрэ лъаплэжыахьуэ мыгъуэми сэрмахуэ,
Уэр хьэдэгъэ жьыпхьэнтэжыахьуэ.
Хьэжыахьуэ гушхэми фи щлэжыахьуэ мыгъуэри сэрмахуэ,
Уэр хьэжыахьуэ щлэжыахьуэ гушхэрэ кьыблэжыахьуэ мыгъуи.
Тьуащлэжыахьуэ гушхэми фи лъаплэжыахьуэ мыгъуэри сэрмахуэ,
Лъаплэжыахьуэ гушхэми кьыблэжыахьуэ мыгъуи.

gelince bizi tanımaz oldular öyle mi? Demek savaşta hatırlanıy-
oruz da, iş ziyafete gelince adam yerine konulmuyoruz. Öyle
mi?" derler. Ve geri dönüp giderler. Bir kısmı inanmaz bu
anlatılanlara, "Belki yalandır bu anlatılanlar olamaz böyle bir
şey, biz sözümüzde duralım gidelim yine de Kojdes'e" derler.
Düşerler yola ve köye yetişirler. Bakarlar ki köy alev alev. Evler
yanıyor, insanlar ölmüş, ahırlar bozulmuş...

Çerkes savaşçıları köye girer, ölüleri toplar ve gömerler.
Orada Gutat'ın oğlu Muhammet Gare adındaki savaşçı kalkar
ve mezarın başında herkesin içinde şu sözü verir: "Allah'a
söz veriyorum ve sana (cenazeye) da söz veriyorum ki, bu
günden sonra yüz kişi öldürmeden, (bu benim evimdir diye)
evime girmeyeceğim".

Gelin bakalım bugün yüksek bir tepeye çıkıp valinin
yolunu keseceğiz. Sabah olur vali görünür, elbisesi de kar gibi
beyazdır, atı da. Uzaktan vali yavaş yavaş yaklaşır nehrin doğru.
"Şimdi" der Gutat'ın oğlu Muhammet Gare, "Valiye kimse
kanışmasın, kimse ellemesin, onu ben öldüreceğim. Ancak
valinin adamları yetişir ise siz de üzerinize düşen ne ise onu
yapın". Vali nehrin kenarına gelir, atının ayağını suya indirdiği
anda Muhammet Gare de atının ayağını suya indirir. Valiye

Muhammet Gare suyun üstünde karşılaşılır. Muhammet Gare
valiyi suya düşürür, iner ve başını keser. Valinin arkasından
gelen askerleri, Muhammet Gare'nin adamları karşılar. Ardından
Muhammet Gare de savaşa katılır ve valinin tüm askerleri
öldürülür.

Dojedes'de oturan Çerkesler, olayın başından sonuna
kadar olan bitene seyirci kalırlar ve savaşa katılmazlar. Gibzenin
sonunda bu nedenle onlara atıfla, "Dojedes'in erkekleri, siz ki
erkekliliğinizi yediniz" diye bir mısra geçer. Bir gibze yüz küsur
yıl önce olmuş bir olayın kahramanlarını ve işbirlikçilerini
günümüze taşımış olur böylece. Aradan yıllar geçer ve
Uzunayla'nın Karakuyu (Şegemre + Şhalugore) köyünde
gençler bir düğünde maksıma içerlerken, maksımafe worded
(maksımafe içerken okunan worded) olarak okurlar. Ne ki
ortamda Dojedes'den gelen Çerkesler'in de torunları vardır
ve bu wordedi maksımafe worded olarak okutmak istemezler.
Tartışma çıkar ve tartışma kavgaya dönmek üzere iken araya
yaşlılar girer... Kızılçevlik'den (Jeşhable) Lup Haji'nın,
Kılışbiyhable'den (Kılıçmehmet) Drug Haji'nın
da bulunduğu yaşlı grubu vunafe yapar ve
bu wordedi "maksımafe worded"
olarak kabul ederler ■

Erol Yıldırım
bir çizimi

* Kardenguş Zıramug'un yaptığı derlemelerde "Lab'edesham yı Gibze" adıyla derlediği bu gibze, tematik olarak bizim derlediğimiz gibzeye çok benzer. Zıramug'un derlediği gibzedeki, valinin öldürülme sahnesi ile bizim derlediğimiz gibzedeki valinin öldürülme sahnesi aynıdır. Her iki gibzede de Ruslar tarafından bir Çerkes köyü basılmış, baskın sonrası diğer Çerkesler tarafından baskının intikamı alınmıştır. Ancak bizim derlediğimiz gibzede, valinin adı Hapajukue (Tambiyikue) olarak geçerken, Zıramug'un derlediği gibzede vali, Aleksander Bekoviç Çerkaskiy (.....) adında birisi olarak geçer. Her iki gibze de yaşanan vahşete ve katliama tanıklık eder.

** Lup Şahin'den derlediğimiz bu gibzenin, yine kendisinden derlediğimiz ikinci bir versiyonu mevcut. Her iki farklı versiyondan kaynaklanan önemli bir problem var. Burada yayınladığımız versiyonda, Gutat'ın oğlu Muhammet Gare'nin nehrin üzerinde öldürüldüğü kişinin vali olduğunu ve adının da Hapajukue olduğunu yazıyoruz. Ancak diğer versiyonunda Hapajukue'nin vali olmadığını anlatan mısralara rastlıyoruz. Derlemenin zorluklarından birisi de çeşitli versiyonlar arasındaki bu farklılıklar oluyor. Okurlar arasında bu konuyla ilgili bilgisi olanların Nart Dergisi aracılığıyla bize ulaşmaları, derlemenin sağlamlasının yapılması açısından faydalı olacaktır.

Bir polemiğe yanıt...

Sevgili Nart okurları;

Geçtiğimiz aylarda beni mutlu eden üç güzel kültür olayı ile başlamak istiyorum;

Beni sevindiren ilk güzel haber, ata yurdumuzun ismini özgürce ve övünçle taşıyan, Samsun Kafkas Kültür Derneği'nin yayını olan, şirin ve sevimli "Çerkesya" Gazetesi'nin yayına başlamasıdır. Sayın Türkan Sevinç, Sayın Abdülkadir Özyılmaz ve emeği geçenleri kutluyor, yayın yaşamının uzun olmasını diliyorum.

İkinci güzel haber, sevgili Hayri Ersoy'un sevinçle karşıladığım romanı "Sürdüler Sürgün Oldum"un yayınlanmasıdır. Ne güzel, artık bizi yazan yazarlarımız var. Sayın Ersoy'un romanının, genişçe bir inceleme ile tanıtılması gereğini bir yana koyarak, Ersoy kardeşimin ve daha birçok genç yazarlarımızın dantel dantel, motif motif kültürümüzü işleyen yapıtlarının yayınlanmasını diliyorum.

Üçüncü güzel olayı ben çok geç öğrendim. Uzun zamandır geçirmekte olduğum hatalıklarım nedeni ile yayın ve dernekler ortamından uzak kaldığım dönemlerde yayımlanmaya başlayan "Yeni Kafkasya" Gazetesi ile tanışmış olmam üçüncü mutlu olayımdır. Gazetenin yayın kurulunu oluşturan isimler arasında sevgili dostlarım Ali Çurey, Faruk Cimok, Mahinur Tuna, Murat Papşu gibi isimlerin, Kuzey Kafkasya kültürüne gönül vermiş kültür emekçilerinin varlığı, benim için bir umut ve sevinç kaynağı olmuştur.

Gazeteyi büyük bir keyif ile okurken, sevgili arkadaşım Mahinur Tuna'nın "Yeniden Merhaba"

başlıklı yazısında beni "müfteri" olarak, "kötü söz sahibi" olarak, "kendisi kara, yüreği kara, beyazdan korkan kara bir akrep" olarak tanımlamasını üzüntü ile öğrendim. Otuz beş yıllık yazın yaşamımda karşılaştığım ilk, çirkin ve hak etmediğim bir saldırı idi. Şaşırdım, ben bu kadar aşağılanmak için ne yapmıştım.

Dünyaya bir demokrasi dersi vererek özgürce seçimler yapan Abhazya'nın bu başarısını yüreğimizde kutlarken, nihayet sınıfsal yapıyı geride bırakıp "Ulus Oluyoruz" sevincini yaşarken, Soçi'de düzenlendiği duyurulan "Abhaz-Abazin Soyluları Kongresi" üzerine Nart Dergisi'nin (41-42.) sayısında eleştirel bir yazım çıkmıştı. "Çağdışı Bir Organizasyon Haberi Üzerine" başlıklı yazımı kaleme alırken, sevgili arkadaşımız Mahinur Tuna'nın bu kongre ile ilgisini de, kongreye katıldığını da bilmiyordum. Bu yazımı Mahinur Tuna'yı eleştirmek için de yazmamıştım. Hedefim kesinlikle sevgili arkadaşım değildi.

Olaylar böyle gelişince düşündüm. Mahinur Tuna'nın daha önceleri yayınladığı Abhazya tarihi ile ilgili çevirisinde, Türk dilinin imkanlarının yanlış kullanıldığı gerçeğine, güzelim tarih kitabının tatsızlaştırıldığına bakmaksızın, onu yazı yolu ile tek destekleyen kişinin ben olmuş, hatta "hakkında övücü eleştiriler yaptığın Mahinur Tuna hakkında bak başkaları neler yazıyor" şeklinde maruz kaldığım eleştirileri de görmezlikten gelmiştim.

KAF-DAV bilim kurulunun, içinde benim isminin de bulunduğu listesini hakaret dolu bir şekilde, "bilim kurulu dediğin de bu mu..?" sözleri

ile sayın Muhittin Ünal'ın suratına fırlatmasını da önemsememiştim.

Ama, Yeni Kafkasya Gazetesi'ndeki yazısında beni "müfteri olarak, karalama yapan araştırmacı olarak, kötü söz sahibi olarak" tanımlaması, giderek beni "aydınlıktan, beyazdan ödü patlayan, kendi gibi kalbi de kara, akrep" olarak nitelendirmesini, daha önceki olaylarda olduğu gibi uysallıkla karşılayamayacağımı belirtir, sertleşecek olan ifadelerimden dolayı sayın okurdan şimdiden özür dilerim. Bu konuda uğradığım hakaretleri tacizleri yargıya taşımayı düşünmeden önce, sayın Nart okurlarının ve sayın Yeni Kafkasya okurlarının hakem olmalarını diliyorum.

Sayın Mahinur Tuna'yı aşağıdaki sorulara yanıt vermeye çağırıyorum;

1) Sayın Tuna, Soçi'deki Abhaz-Abazin Aristokratları Kongresi'ne katılıp katılmadığınızı bilmediğim halde, yazımın sizi hedef aldığını nereden çıkardınız?

2) Eğer bu kongrenin toplanmasına katkılarınız varsa (ki feveranınız bunu kanıtlamaktadır) bilirsiniz, sizin Abazacınız iyidir. Abazacada "Guiguere zimo Yimp'ı Akukiup = Kuşkusu olan ona elini örter" şeklinde bir atasözü vardır. Türkçedeki anlamdaşı "Yarası olan gocunur" şeklindedir. Yani gocunmuyorsanız, bu çağdışı kongreyi düzenleyenlerin içerisinde bulunduğunuzu neden açıkça belirtmiyorsunuz? Neden bu kongreye, hariçten haber alıp katılmış havasını yansıtıyorsunuz?

3) Sevgili Mahinur Tuna, güzel kardeşim. Bu kongre sizin yapmak istediğiniz araştırmaların kaynağı mıdır? Denis Çaçkhalia, sırf "Mahinur bacım gelsin de rahat rahat araştırmasını yapsın" diye mi bu organizasyonu düzenledi? Kongreye Abhaz feodal tarihini iyi bilenler mi çağrılı idi? Deniz Çaçkhalia'nın, taşıdığı hanedan isminden yararlanarak para kazanmak, ya da aristokratik ünvanları kullanarak burjuvalaşmak, bu yolla para kazanmak gibi bir amacı yok muydu? Zira, bu toplantıyı, sayın Abhaz Prens'i'ne (!) ait, Moskova'da kurulu bir turizm acentasının düzenlediğiyle ilgili yazınızda hiçbir söz bulunmamaktadır. Abhaz tarihini iyi bilmenin kriteri aristokrat olmak mıdır?

4) Siz yazınızda, bu kongreye kaynak sağlamak için gittiğinizi belirtirken, kongreyi sanki

size kaynak sağlamak için toplanmış bir kongre imişçesine savunmanız niye..?

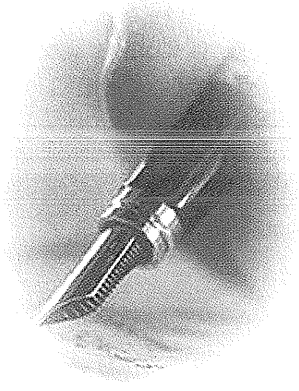
5) Abhaz feodal tarihi, Abhaz ulusal tarihinin bir bölümü iken, neden aristokratik bir tarih yazma gereksinimi duyduunuz?

Madem ki kongrede turizm amacı, para kazanmak amacı yoktu, o halde bu kongre Abhaz tarihi, Abhaz etnolojisi üzerine toplanmış bir kongre olamaz mıydı? İyi kötü bu konulara kafa yoran bir kişi olarak (her ne kadar aristokrat listenizde (!) yoksam da), ben ve bana benzer kişilere haber veremez miydiniz? Bu gizlilik neden?

Abhazya tarihini neden salt soyluların hafızasında arıyorsunuz? Salt Aristokrasinin hafızasına ve anılarına dayanan bir tarih araştırmasının ne denli bilimsel olabileceği kuşkusunu hiç taşımadınız mı? Yanlış anlaşılmasın, Aristokrat düşmanı değilim. Ama yazınızda "beyazdan korkan akrep" yakıştırmaları ile bunu mu kastettiniz? Eğer öyle ise yanıldınız, zira ben toplumumuzun hiçbir katmanına karşı değilim, kongreye çağrılan birçok kişiden daha aristokrat bir kökten geliyorum, hatta kongrenin organizatörü sayın Çaçkhalia ile aynı genleri taşıyoruz. Zira büyük dedemin babası Yismeyl Yeldar, Çaçba Hamit Bey'in halasının oğludur. Ama ben bu tarihi geçmişimle değil, çağımızda toplumumuza bir şeyler katabilmişsem onur duyarım. Ben toplumumun her katmanının hafızasından ve anılarından yararlanarak bir şeyler yazmayı yeğ tutarım. Bu açıklamadan sonra da beni "beyazdan korkan kara akrep" olarak hala suçlayacak mısınız?

Sayın Tuna; Yazınızdaki "yüreği kara", "kendisi kara", "karadan başka renk bilmez", "beyazı görünce yüreği çatlar" şeklindeki "akrep" benzetmesi ile, bir Kafkasyalı hanımefendiye yakışmayacak derecede hakaret dolu, düzensiz sözlerinizi kınıyorum.

Yazınızda belirttiğiniz özür dileme beklentinizi hak etmediğinizi belirtir, "beyazdan korkmayacak kadar sağduyulu olduğumu, hele halkımın kültürü söz konusu olduğunda soylu - halk tabakası demeden sağduyulu olduğumu size hatırlatır, daha sevecen, daha yumuşak dilli, daha munis olmanızı dilerim.

Çerkes yemek kültüründe “yarım baş” gelenegi...

Türkiye'deki Abhaz yemek kültüründe koyunun yarım başının sunuluş şekli şöyledir:

Öncelikle değer verilen kişiler için koyun kesilir ve bunu ispat etmek için de koyunun sağ yarım başı yemekten önce getirilir.

Hazırlanışı: Tüm baş alevde alazlanır, yıkanır, bıçakla et ve deri arasındaki beyaz tabakaya kadar temizlenir. Kafa bıçakla ortadan iz yapacak şekilde kesilir. Bütün olan baş iyice haşlanır. İkiye bölünen başın her iki tarafındaki beyinin kalmasına özen gösterilir.

Başın sağ tarafı masanın thamadesinin önüne tabak içinde ve keskin bir bıçakla birlikte ecbi Ecbi: Abhazcada bugünkü anlamda garson, hakiki anlamında nöbetçi. tarafından sunulur. Thamade toplantının nedeni hakkında konuşur. Masanın ecbisi thamade müsaade ederse oturabilir. Tahamade ailede kendinden büyük varsa, kırması için isterse gönderebilir.

Thamade önce kulağı keser ve bıçağa takılı olarak ecbiye uzatır, ecbi de yarım başı kırar ve etleri masada bulunanlara ikram eder.

Türkiye'deki Adige (Kaberdey) yemek kültüründe koyunun yarım başının sunuluş şekli:

Onore edilecek misafir için koyun kesilir ve bu seremoni yemekten sonra yapılır.

Koyunun tüm başı özel bir demirle dağlanarak tüyleri tütsülenir, yıkanır ve etle deri arasındaki beyaz tabakaya kadar bıçakla temizlenir. Alt çene ayrılır. Üst taraf bıçakla ikiye bölünür. Beyinler yerinden çıkmayacak şekilde iyice haşlanıp, soğutulur.

Yemeğin sonunda tabak içinde ve keskin bir bıçakla birlikte sağ baş thamadeye sundurulur.

Thamade solunda oturan pşafe Pşafe:

Thamade'nin yardımcısı.sine başı kırmayı için talimat verir. Pşafe beyin tarafı kendine gelecek şekilde sol avucuna alır. İlk önce kulağı keser, bıçağa takılı olarak şağente uzatır. O da iki avucunun arasına sıkıştırarak alır. Şağent Şağent: Adıgecede bu günkü anlamda garson, hakiki anlamda nöbetçi. kulağı orada veya dışarı çıkarak yer veya yemez. Pşafe yarım başın taraklı olan kısmını bıçakla kesip, başın ön çene tarafını sağ eliyle kanırtarak kırar. Göz, beyin ve dili herkese paylaştırıp neticelendirir. Yarım başı kıracak olan kişinin babası sağsa kıramaz. Bu töre Kafkasya'daki Adigelerde aynen devam etmektedir.

Derleyenin notları:

Koyun yarım başı, Kafkasya ve diasporada yaşayan Adigelerin kültüründe adeta mihenk taşı gibi önemlidir.

Sayın Hayri Ersoy'un Ankara'daki kitap imza töreninde anlattığı, başın Orta Asya kökenli olduğu düşüncesine katılmıyorum. Yazar kendi halkının kökünün derinliklerine inecek olursa, Abhaz-Adige menşeli olduğunu görecektir.

Kuzey Kafkasya halklarında koyun adeta mübarek bir hayvandır. Değerli ve asil insanlar onuruna kesilip, ispatı olarak da sağ yarım baş, yemeğin başında veya sonunda sunulur.

Özellikle sağ başın sunulmasının nedeni de, yaşlılara ve bayanlara daima sağ yan verilerek onore edilmesinden kaynaklanmaktadır.

İBRAHİM ALHAS (Abaze)

Kaynaklar:

- Abhazlarda yarım baş töreni / Bülent Şir
- Adigelerde yarım baş töreni / Sey Naci Aslan

2005 Kurultayı'nda önce düğünlerde serseri kurşunlarla ölenlerin anısına saygı duruşunda bulunuldu, sonra atalarımızın da yaptığı gibi bu tür toplantıların ulu ağaçların altında gerçekleştirilmesi geleneğine uygun olarak görüşmelere başlandı.

Sakarya Kararları - II

Geçtiğimiz yıl, Bolu-Kocaeli arasındaki Abaza-Adıge köyleri büyüklerinin temsilcilerinin), Hendek/Kayalar köyünde toplanarak, "Köylerdeki Düğünlerde İçki ve Silah Kullanmayı Yasaklama" konusunda tarihi kararlar almasının ardından, yine aynı yörenin köy temsilcileri biraraya geldiler.

Bu yıl 2 Temmuz 2005 Cumartesi günü Hendek/Kalayık köyünde yapılan ikinci toplantının amacı, geçen yıl alınan tarihi kararların uygulaması gözden geçirmek ve ek kararlar almaktı.

Organizasyon komitesinin hazırlamış olduğu programa göre bir konuşma yapan, köy halkından olan ve uzun yıllardır Amerika'da yaşamakta olan Burhan Satar; "Hiç kimse bu toplantılara başkaca anlam yüklemesin. Bizler, bu ülkenin öz vatandaşlarıyız.

Bu yıl Hendek'e bağlı Kalayık köyünde yapılan kurultayda, 2004 yılında alınan "Düğünlerde silah atmama ve içki içmeme" kararı, gözden geçirildi ve ek kararlar alındı

Antik çağlardan kalma güzel bir kültürün sahipleriyiz. Kaybolmaya ve yozlaşmaya başlayan o büyük kültürümüzü koruyup, yaşatmak istiyoruz. Aynı za-

manda ülkemizin önemli sorunlarından birisi olan güvenlik sorununun çözümüne de katkıda bulunmak istiyoruz. Bu toplantıları başlatanlara emek veren ve katkıda bulunan herkese gönülden saygılar sunuyorum" diyerek toplantıyı saat 14:00'de açtı.

Verilen tek önerge oylanarak Sakarya Kafkas Demeği Başkanı Doç. Dr. Hüseyin Aykut başkanlığında Muharrem Saran, Alper Kobaş, Şaban Uz ve Oktay Tatarcan'dan oluşan 5 kişilik heyet seçilerek gündeme geçildi.

Divan Başkanı, kendisine gösterilen güvene teşekkür ettikten sonra, üç konuya açıklık getirmek istediğini belirtip şu hususları ifade etti:

- Bu organizasyon Kafkas Demeği'nin bir organizasyonu değildir,

- Ben, yaş bakımından en küçüklerinizden biriyim. Burada bulunan her birinizin bu görevi çok daha yapabileceğinin de bilincindeyim,

- Üniversite öğretim üyesi olup yıllarca sınav yapmış olmama rağmen bugün ben kendimi bir öğrenci heyecanı içerisinde görüyorum.

Geçen yıl alınan kararların bir yıllık süre içindeki uygulamaları hakkında bilgi vermek üzere ilk organizasyon komitesinden Enver Batak söz alıp özetle şunları söyledi:

"Bir yıl içerisinde istisnai küçük aksamalar dışında Allah'a çok şükür bir yaralanma veya ölüm olayı olmamıştır. 63 köyün tüm yetkilileri gerçekten özveriyle

kararları tatbik için çalışmışlardır. Gösterilen hassasiyete teşekkür ediyorum. Bu tarihi kararları, her yıl toplanıp gözden geçirmek suretiyle gündemde tutmalı ve bozulmasına fırsat vermemeliyiz."

Daha sonra uygulamalar konusunda söz alan katılımcılar ise özetle şunları söylemişlerdir:

Nihat Bey (Acı Elma temsilcisi): Geçen yıl alınmış olan kararları %99 başarıyla tatbik etmemizdeki en büyük pay gençlerimizindir. Tümünün gözlerinden öpüyor ve kutluyorum. Gençlerimize özel bir fon yardımıyla daha fazla imkan kazandırdığımız takdirde, bunun gibi bir çok şeyi başarıyla yapacaklardır.

Aykut Ardızınba (A. Bıçkı temsilcisi): Kalayık'a davetinize teşekkür ediyorum. Geçen yıl kararlara büyük oranda uyulmuştur. Ama buna rağmen hala benimseyemeyen ve silah atmaya arzu edenler vardır. Nişanda, asker uğurlamada, damadın evine dönüşünde, ...vb. Düğünde bunlar adet iken birden bire terkedince, yapılan şeylerde bir eksiklik varmış gibi görenler vardır. Her şeye rağmen geçen yıl alınan kararlar artık topluma mal olmuş kararlardır ve uygulanmaktadır.

Talat Atırşba: Geçmişte silah kullanmanın ve içkinin bedelini ödeyen çok oldu. Cehaletin bedelini artık ödememeliyiz. Silah atmama uygulamasına karşı olanlar da zamanla alıacaklardır.

Şükrü İnci: Aleysha bizim anayasamızdır. Ona uygun olarak başlatılan bu kararlar oldukça yararlıdır. Bardağın hep boş tarafına değil de, dolu tarafına da

TOPLANTIYA KATILAN KÖYLER VE TEMSİLCİLERİ

Acı Elma Nihat Bedia,

Adapazarı Dilmen Mah. Mesut Argun,

Erdoğan Pekin

Adapazarı Yenikent Şöhrettin Mercan, Fikri Aslan, Cumhur Akman

Balballı Cevdet Özden, Şafak Can, Nail Barçın

Beyköy (Düzce) İlhami Aşba, Aydın Zorlu (Eyüzba)

Beynevit Kemal Hormal, Sabahattin Kap, Recai Sabay

Bıçkıdere Burhan Eylasırbay, Burhan Yılmaz, Orhan Gül, Ruhi Hünc, İsmail Cankur

Büyük Bıçkı Zihni Akozba, Kenan Çalışkan, Kasım Kap, Aykut Özkurt, Recep Mete

Büyükderbent Hikmetiye Bahtiyar Atan, Hasan Konca

Caferiye Köyü Selami Sakin, Kadir Abuhan

Cebeş Köyü Aydın Zengin, Orhan Gündüz

Cicibeyköy Muzaffer Ciciamişba, Yılmaz

Özdemir, Canan Ceylan

Çayköy Hicran Ayar, Neşet Taş, Nazmi Ayaz, Bahattin Anaşba,

Çukurhan Köyü Taner Azun (Pınpa), Olcay Azun (Pıtpa)

Derdin Köyü Tuncay Özbay, Eyüzba Talat, Acuhdar Fettah

Efteniye Elbuzbey Köyü Necati Akbaş, Ekrem Akbaş

Esmahanım Köyü Aykut Kappa, Fetullah Kap, Emrullah Kap, Yusuf Turhan

Harmantepe Aşanba Engin, Aşanba Erdinç, Aşba Faruk, Namık Arzia

Karaçökek Köyü Atırşba Talat, Sinan Şirinel, Cemil Kuşak Atırşba

Kayalar Memduhiye Enver Batak, İhsan Özkoç

Kobaşlar Köyü Alper Kobaş (Abgınba)

bakmak lazım. Bir gencin bilinçsizce sıkıldığı bir mermi arkadaşlıkları, dostlukları çoğu kez zedelemiştir. Gençleri gönülden kutluyorum. Onlar daha iyisini yapacaklardır onlara güvenim tamdır.

Aydın Zengin: Gençlerimizi gönülden kutluyorum. Hem kararlara uyuldu, hem de ekonomik olarak önemli oranda tasarruf sağlandı. Bu da oldukça önemli bir şeydir.

M. Emin KAYNAR: Yörenin büyüklerince alınmış olan bu güzel kararları uygulamada tavizkar davranmayan gençleri ve diğer yetkilileri kutluyorum.

Silah sıkmanın psikolojik ve sosyolojik nedenleri araştırılabilir, eminim ki o itiraz edenler de kabulle-neceklerdir.

Şaban Gencay: Bizim geçen yıl aldığımız kararlara yöresindeki Karadenizliler de uymaya başladılar. "Çerkes komşularımızın almış oldukları kararlara saygı duyuyor ve onlara uyuyoruz" demekteler ve kendi düğünlerinde de uygulamaktadırlar."

Sami KORKUT: Kalayık köyüne teşekkür ediyorum. Eskiden olduğu gibi büyük ağaçlar altında bizleri bir araya getirdiler. Kocaeli'nin 14 köyünden 5-6 tanesinde biz çoğunlukta, yani silah atılmıyor. kararlara %99 oranında uyulmuştur. Hiçbir köyde geçen yıl alınan kararların delinmesine izin vermemeliyiz.

Necati Akbaş: Bu organizasyonu düşünen ve bu noktaya getirenlere teşekkür ediyorum. Biz köy

olarak uygulamaların kontrolünden gençleri sorumlu ve yetkili tuttuk. Gençler öylesine titizlik gösterdiler ki onları takdir etmemek mümkün değildir. Karadenizli gençler de bu kararlardan etkilendiler.

Bu konuşmalardan sonra divan başkanı, divan üyesi avukat Muharrem beye, geçen yıl alınan kararları okuyarak bir kez daha hatırlanmasını istedi. Ve alınan kararların tamamı bir kez daha okundu.

Katılımcılardan Engin Çakar, okunan geçen yılki kararlardaki yaptırımlardan, "yasağı ihlal edenin cenaze törenlerine katılmama" uygulamasının ağır olduğunu ve kaldırılmasını önerdi. Divan başkanı bu konuda geçen yıl prensip kararı alındığını ve istisna tutulduğunu, burada resmileştirmek istediklerini söyleyip öneriyi oyladı. Oy birliğiyle cenaze konusunun geçen yıl ki ana metinden çıkartılması kararlaştırıldı. Buna karşın, Aykut beyin dile getirdiği alanlarda yani, nişan, asker uğurlama, mevlit, kına gecesi, sünnet toplantıları ve gelin odası düğünü de geçen sene alınan kararlara ilaveten silah ve içki konusunda uyulması zorunlu yerler olarak oy birliğiyle kabul edilerek tereddütler giderildi.

Divan Başkanı, kararların uygulanmasında daha etkin olabilmek bakımından yeni öneriler bulunup bulunmadığını sordu.

Sami bey, köy temsilcilerinin derneklerle koordineli olmasında yarar gördüğünü söyledi. Divan başkanı da "Bu organizasyon derneklerin değildir.

Kurudil Şaban Uz, Recep Atak, Kadir Erkaya, Nedret Ülkü

Kuzuluk Köyü Kadir Geç, Recep Akalsba, Sadettin Ashara, Hasan Abaş, Tayfun Kalsba, **Maşukiye Köyü - İzmit** Şükrü İnci, Yemin Berzek,

Nüfren Cihat Kazan, Beyhan Yavuz, Erdoğan İçtürk

Sarıyer Cevat Şıkok, Alaattin Eylağırba, Yaşar Aleyba, Faruk Eylağırba,

Sazköy Nedim Cengiz (Asugba), Beyhan Yılmaz (Tınpı), Haluk Asugba

Sivritepe Turan Huş, Mutlu Bakır,

Soğuksu Öner Yıldırım, Recai Çalışkan, Turan Siba, Aşba Savaş, Halis Aguma, Emin Kula

Süleymanbey Köyü Birkan Yıldırım (Azınba), Şenol Arkan (Yaşba)

Tavak Köyü Şenol Gümüş, Kenan Yücel

Togerek Köyü Reyhan Azak, Ferruh Zeren, Hakan Azak, Ramazan Yaş

Uzunca Orman Önder Bagapş, Özay Erkut, Hüseyin Şeyh, Yüksel Göksel Küçük, Ergün Küçük

Yarıca Köyü Muammer Erdoğan, İlhan Koç, İrfan Saniye, Vecdi Cengiz, Oktay Halvaş, Erkan Çoruhlu, Adil Gacipa, Ferit Erdoğan, Necdet Kuas (Agos), Zafer Kuas (Agos), Hasan Ural, Şenol Erdoğan

Kafkas Dernekleri Federasyonu Muhittin Ünal, M. Emin Kaynar

Kocaeli Kafkas Kültür Derneği

Sami Korkut (Adıge Gugoj), Selami Özcan (Eyüzba), Emrah Hazar (Meretugo), Hilal Atan (Atanıpha), Erdal Çatan (Çatama)

Sakarya Kafkas Kültür Derneği Kadir Erkaya, Ali Can, Mesut Akman

Demekler ancak burada mevcut, değerli kurulun kararını emir telakki eder ve katkıda bulunur" diyerek konuyu görüşmeye açmadı.

Toplantının gelecek yıl nerede yapılacağına dair üç sözlü öneri geldi. Kemalettin Acar Altındere, Zihni Akozba Büyükbiçki, Ekrem Akbaş da Düzce-Efteniye köyü adına talip oldular. Önce Zihni bey Kemalettin bey lehine, sonra Kemalettin bey de Ekrem Akbaş lehine feragat ettiler ve gelecek yıl Düzce'nin Efteniye köyünde yapılmasına karar verildi.

Gündemin son maddesinde dilek ve temennilere geçildi. Bu bölümde söz alanlardan Kafkas Demekleri Federasyonu Başkanı **Muhittin Ünal şunları söyledi:** "Toplumsal yapımız değişiyor. Bunca saygın büyüğümüz

burada iken, genç bir divan başkanı toplantıyı mükemmel yönetti. Bu ekip, aynı zamanda Sakarya Kafkas Demekleri'nin de yöneticileridirler. Onlara güvenenlere teşekkür ediyorum. Geçtiğimiz günlerde Hendek'te yapılan bir toplantıda konuşan Valeri Arşba, "Biz devlet iken bile sizin uyguladığınız kararları uygulayamadık" demişti. Katılıyorum, geçen yıl alınan kararları büyükler ve gençler elele verdiğiniz için bu denli başardınız. Böylesi ileri görüşlü büyükler heyetini yüce Tanrı her topluma nasip etsin. Kafkas halklarının tarihteki

farklılıklarını burada da gösteren siz büyükleri-mize sonsuz saygı duyuyorum. Federasyon olarak bu kararları diğer bölgelerimize de taşımak ve oralarda da uygulamaya başlamak istiyoruz. Geçen yıl ertelenen bir maddenin bugün burada karara bağlanmasını bekliyorduk. Ama gündeme gelmedi. Hiç kuşkusuz her kültür ve o kültürün sembolü olan enstrümanlar saygıdeğerdir. Ama biz toplum olarak düğünlerimizde asla davul, zurna, tef gibi aparatları kullanmamalıyız. Komşumuz ya da köylümüz olan halklar bunları kullanıyorsa onlara saygı duyalım, düğünümüze gelirken kendi enstrümanları ile gelebilirler, ama asla bize ait olmayan müzik enstrümanlarını kullanmayalım. İnşallah gelecek sene bu konu da bir karara

bağlanır. Sami beyin önerdiği 63 köy temsilcisinin diğer yöre temsilcileriyle Ankara'da toplanması ve ülke içinde birlik sağlanması önerisini önemsiyorum. Ancak buradaki eksiklikleri de tamamladıktan sonra konu kendiliğinden gündemimizde yer bulacaktır. Umarım gelecek yıl tamamlanır. Düğünlerde mermi kullanılmayışı sonunda, yüz milyarlarla ifade edilen bir tasarruf söz konusu olduğuna göre, Dünya Abhaz-Abazin Kongresi'nde sözü edilen "Fon Kurma" olayının yetkili mercilerde usulüne göre ele alınması mümkündür. O olmazsa bile 63 köyde yaşayan tüm insanlarımız ayda 5.00 YTL. aidatla mutlaka Kafkas Kültür Demeklerine üye olmalıydılar. Öylece tabana dayalı örgüt, mali imkanı olan yapılar doğacaktır ki,

folklor eğitimci ve dil öğreticisi gibi ihtiyaçlar o zaman rahatlıkla karşılanabilir. Son olarak Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'ndeki Abaza kardeşlerimizin arazilerinin ellerinden alınma girişime karşı göstereceğimiz yazılı tepki ve taleplere bu güzide topluluğun da destek vermesini diler, hepinize saygılar sunarım" dedi.

Divan Başkanı, içki yasağının davul zurna kullanımını önemli oranda ortadan kaldırdığını, bu nedenle konunun gündeme alınmadığını, gelecek yıl tekrar değerlendirilebileceklerini söyledi. Karaçay-Çerkes Abazalarına destek ko-

nusu ise yapılan oylama sonunda oy birliğiyle kabul edilirken, bu konuda Federasyon'a yetki verildi.

Son konuşmacı Şöhretin Mercan da "Bolu'dan Kocaeli'ye kadar olan geniş bölgede silahı yasaklayarak trilyonlarla ifadesini bulan paranın ceplerimizde kalmasını sağladınız. Aslında kovana çomak soktunuz. Birkaç yıl sonra ekonomik olarak daha güçlü ve daha bilinçli bir toplum olacağımızdan asla kuşku duymuyorum. Sağ olun, var olun." şeklinde konuştu.

Divan Başkanı, kapanış konuşmasını yapmak üzere yine Burhan Satar'a söz verdi. Burhan hoca özetle, "Toplumumuza yakışan bir toplantı yaptınız köyümüz adına hepinize teşekkür ediyorum" diyerek toplantıyı kapattı

Geçtiğimiz yıl alınan kararlara % 99 oranında uyulduğu tespit edilirken, silah atılmaması ve alkollü içki içilmemesi uygulamasının kına gecesi, gelin odası düğünü, nişan ve sünnet törenlerinde de geçerli olmasına oybirliğiyle karar verildi.

Adıgelerde sofra adabı

Yaşamın içerisinde çeşitli nedenleri olabilecek sevinçlerimizi mutluluklarımızı, davetlere, kutlamalara dönüştürdüğümüz zamanlar çoktur.

Düğün, dua, doğum günü, milli bayramlar ve günler, aile içinde meydana gelen sevinçli olaylar, bir yere misafir olarak gitmek, bir yerden misafir gelmesi, eski dostların karşılaşması, toplantı, iş hayatındaki başarının ödüllendirilmesi ve bunlara benzer pek çok nedenle yapılan toplantılar (хъузхъу) temenni konuşması yapılmadan olmaz.

Adıgeler her zaman хъузхъу / h"ueh"u sofrasında bir araya gelen grubun töreye uygun, yakışır şekilde toplanıp dağılmasına önem verirler.

Sofradaki büyüğün söyledikleri can kulağı ile dinlenir, onun izni olmadan konuşulmaz söze girilmez, gruplar halinde veya iki kişi arasında konuşma yapılmaz, toplantının başından sonuna kadar toplantıya vesile olan sevinçli olay paylaşılır, iyi dileklerde temennilerde bulunulur asla tartışma ve sürtüşmelere müsaade edilmez. Eski bir Adige sözü "iyi temenniler ile toplanıp, ağıtlarla dağılmayın". der.

İşte bu düşünceden dolayı da Adige sofrasında uyulacak kurallar çok açık ve çok katıdır, herkes de bu kurallara harfiyen uymak zorundadır.

Kurulmuş olan o sofranın töreye uygun sümesinden ve topluluğun sorunsuz dağılmasından o sofranın

Çeviren: ERGÜN YILDIZ

Kaynak: Adige Xeku

**Düğün, doğum,
kutlanacak herhangi
bir olay için
düzenlenen
yemekte biraraya
gelen Adıgeler'in, bu
sofrada
uyguladıkları
geleneksel
kurallarda
kültürlerinin bir
özetini görmek
mümkündür**

thamadesi sorumludur.

Her yaşlı thamade olarak seçilmez. Bir topluluğa thamade olacak kişide herkesin saygısını kazanmış olmak, kuralları ve töreyi bilmek ve uygulamak, dikkatli zeki ve pratik düşünebilmek, cemiyete hitap edebilmek ve sözünü dinletebilmek, tam ve uygun kararlar alabilmek, yaşlı olmanın dışında aranan özelliklerdir.

Genç nesil çeşitli vesilelerle tertip edilen bu tür toplantılı yemeklere sık sık rast gelmektedirler.

Bu nedenle, buralara katılacak genç nesil bu tür toplantıların kurallarını ve uyulması gerekli prosedürünü bilmek durumundadır. Gençlere bir bilgi olması açısından bu konuda duyduklarımı bildiklerimi okuduklarımı ve yaşadıklarımı yazacağım.

Öncelikle toplanan

insanların içerisinde saygın, nisbeten yaşça büyük ve toplantıya vesile olan konu hakkında bilgi sahibi bir kişi (bu kişi gelen misafirlerden değil o çevreden ve o cemiyetin içinden birisi olacak) thamade olarak jant'eye (başköşe) oturur.

Jant'e, sofranın kurulduğu o odanın içine girer ve çıkarı görebileceği tüm odaya hakim noktadır. Thamadenin sağında ve solunda kalan oturma yerleri, thamadeden sonra gelen büyüklerin yeridir.

Grupta misafirler varsa bu misafirlerin yaşlısı thamadenin soluna, yerli grubun ikinci yaşlısı ise thamadenin sağına oturur. Diğer sofraya oturacak olanlar misafir ve yerliler, karışık olarak yaşlarına uygun

GELENEĞİMİZ - KÜLTÜRÜMÜZ

biçimde otururlar.

(хъузхъу)H"ueh"u sofrasında hizmet etmek, sofradakilerin ihtiyaçları ve istekleri ile ilgilenmek, yemeklerin içeceklerin uygun zamanda sofraya getirilip götürülmesi işlerini yapmak üzere genç bir grup (şh'eğent- шхъзгъзрыт) görev alır.

(şh'eğent- шхъзгъзрыт) yerlilerden, aileye yakın gençlerden seçilir, sofranın büyüklüğüne göre daha az veya daha fazla genç görevlendirilir. Fakat genç olsa da bu kişinin güler yüzlü, saygılı, sofra kurallarını bilen birisi olmasına dikkat edilir. (şh'eğent- шхъзгъзрыт) sofrada thamadenin sağ koludur demek pek de abartı olmaz, bu kişiler genç olsalar da büyük bir erkek sorumluluğu ve davranışı göstermek durumundadırlar.

Sofrayı thamade açar. Thamade açılış konuşmasında toplantıya neden olan konuya da değinerek, sofrada bulunanlara davete icabet ettikleri için teşekkür eder ve kadeh kaldırır (бжъз - bj'e).

Themade kadehini bıraktıktan sonra, diğerleri onun bu konuşması için kadeh kaldırarak içerler.

Yemeğe ilk uzanması gereken de thamadedir, diğerleri bundan sonra yemeğe başlayabilirler.

Thamadeden hemen sonra misafir grubun thamadesi olarak oturan kişi kadeh kaldırarak konuşmasını yapar. Diğerleri, yani yaşlılardan isteyen veya gençlerden konuşmak isteyip izin verilen kişiler sırası ile konuşmalarını yaparlar.

İçkili toplantılarda h"ueh" söylenmeden kadeh kaldırılmaz, bu esnada (yani хъузхъу-h"ueh"u söylenirken) ilk kadeh kaldıran da kadehi ilk bırakan da sofranın büyüğüdür. Gençler ondan sonra içmekte serbest olurlar.

Gençler için yakışanı her (хъузхъу- h"ueh"u) söylenişinde elindeki kadehten bir yudum alarak bırakmaktır, çünkü içkiyi alt etmiş kimse yoktur. Bu nedenle aşırıya kaçarak sofrada adabına yakışmayan bir davranışta bulunmak cemiyete karşı saygısızlık olduğu gibi toplantının amacına da gölge düşürür ki, bu da büyük ayıp olarak kabul edilir.

"Evinde kendini eğit, sonra cemiyete gir" sözü bu tip nahoş durumlara sebebiyet verenler için

söylenmiş bir sözdür.

Sofraya birisi geç kalmışsa gelen kişi cemiyete katılmak için izin ister buna gupmahuebj'e denilir. Thamadenin veya büyüklerin izni ile bu kişiye gupmahuebj'e (гупмахуэбжэз -iyi dilek kadehi) verilir, gelen kişi bunu içerek hizmet eden gence tekrar doldurtup kendisine ikram edene geri verir.

Bundan sonra ancak geç kalan kişi sofradakileri selamlar ve yaşına mevkiine uygun bir yere oturtularak sofradakilere katılır.

Bu tür toplantılarda olmazsa olmaz kural saygı ve sofrada adabına uymaktır. Kendi başına sofradan kalkıp oturmak içeri girip dışarı çıkmak, yüksek sesle bağırarak konuşmak, kendi arasında fısıltı ile konuşmak veya gruplaşarak konuşmak geleneklere ve kurallara aykırıdır, dolayısıyla ayıptır. Sofrada ne olup bitiyorsa her şey thamadenin veya onun yardımcısı olan yaşının izni ile olmalıdır.

Kişi bu tür yerlerde temsil ettiği aileyi içerisinde yaşadığı cemiyeti utandırmamak için azami gayreti ve özeni göstermelidir, sofrada iken sağa sola yaslanarak kaykılıp yayılarak oturmak ayıptır, o cemiyete ve temsil ettiği aileye karşı saygısızlıktır.

Bu tür toplantıları güzelleştiren en önemli şey Adige geleneğine uygun edep dairesinde toplantının sürüp gitmesi ve her şeyin olması gereken şekilde geleneğe uygun olmasıdır.

Sofra geleneğinin iki önemli ayağı (хъашэны- h'aş'eniş ve шхъаныкъуэз - şh'anık''ue (misafire kesilen hayvan eti ve sofraya getirilen yarım baş)tır.

Bu iki adet başlı başına bir seremonidir Adige sofrasında. Haş'eniş sofraya en son getirilir, bu gelmeden misafirler sofradan kalkmaz, grup dağılmaz çünkü h'aş'eniş adından da anlaşılacağı üzere gelen misafirler, toplanan cemiyet için kesilmiş hayvanın etidir ve bu şekilde gelenler için hayvan kesilmesi o gruba ve gelen misafirlere değer verilmişliğin göstergesidir.

Misafirler artık kalkmak için isteklerini göstermeye ve yavaş yavaş gitmek için izin isteyip hareketlenmeye başlayınca h'aş'eniş thamadenin talebi ile sofraya getirilir.

Bundan ayrı olarak thamadeye saygının bir göstergesi olarak da kesilen hayvanın sağ yarım başı ve göğüs kafesi ayrı bir tabakta thamadenin önüne getirilir. Bundan sonra thamade sofraya getirilen bu etin kesilme nedeni olan konuklara

ve konukların toplanma nedeni olan konuya ilişkin bir konuşma yapar ve hep birlikte kadeh kaldırılır.

Thamade önüne gelen bu yarım başı kendisi kırar veya yanında oturan misafirlerin thamadesine ikram eder ki, bu durumda misafir thamade gösterilen nezakete teşekkürle bu yarım başı tekrar thamadeye iade eder, çünkü o sofranın büyüğü ve sofrada düzenin sorumlusu olarak yarım baş thamadenin hakkıdır.

Sonuç olarak bu yarım baş, burun kısmı, göz çukuru ve başın arka kısmı olmak üzere üç parçaya bölünür (buna neh''ij' ah'e —нэхъыжъахъз) büyük hakkı denilir. Ayrıca kulak (нэхъышзахъз- neh''iş'e ah'e) genç hakkı olarak verilir.

Başın dağıtılması şöyle olur: önce kulağı kesilerek sofraya hizmet eden gence (şh'eğert) verilir ve duyduğu güzel gelenekleri ve kuralları kendisine örnek alarak hayatına uygulaması temennisi ile hizmeti için kendisine teşekkür edilir.

Thamade başın arka kısmını kendisine bırakarak burun ve göz çukurunu sağında ve solunda oturanlara ikram eder.

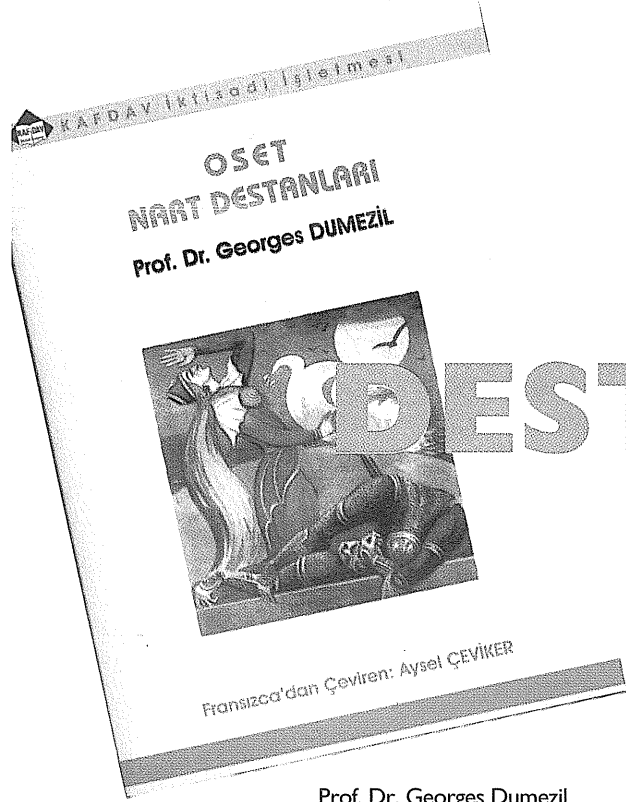
Bundan sonra misafir grubun thamadesi veya bir başka yaşlı, thamadeye bir teşekkür konuşması yaparak, bu tür nice güzel toplantıda cemiyetin önünde ve içinde bulunması, onları yüreklendirip doğru yolu göstermesi temennisi ile uzun ömürler diler, teşekkür ederler.

Bundan sonra leps (et suyu) içilmeden önce sofrayı açan thamade (şesijib'e —uğurlama içkisi) adı ile kadeh kaldırır. Gelen misafirlere sağlıklı selamete evlerine ulaşmaları, güzel bir yaşam sürmeleri ve yine böyle güzel günlerde karşılaşmaları temennisi ile teşekkür konuşmasını yapar.

Eğer toplanan grup için h'aş'eniş kesilmemişse thamadenin önüne kesilen tavuk veya hindi eti ile birlikte ayrı bir tabakta (negeğu-mide) getirilir. Thamade bunu üçe bölerek bir parçayı kendisine diğer iki parçayı sağında ve solundakilere verir. Thamade bu parçayı sofradan kalkma zamanı geldiğinde yer. Diğer iki kişi ancak bundan sonra yerler kendilerine verilen parçayı.

Bundan sonra grup thamadeye saygılarını sunarak yavaş yavaş dağılır. "Cemiyeti bir arada tutabilen kişi, bir cemiyet değerindedir" sözü, bu toplantıları başarı ile yürütebilen thamadeler için söylenir ■

**Sofra
geleneğinin iki
önemli ayağı,
misafire kesilen
hayvan eti ve
sofraya getirilen
"yarım baş"tır.
Bu iki gelenek
başlı başına bir
seremonidir.**

Prof. Dr. Georges Dumezil
Fransızcadan çeviren: Aysel Çeviker
KAFAVAY Yayıncılık
350 s.

“ Delikanlı, hastanın yanına girdi. Genç kız, sıma sağ örgüleri yerlere sarkmış, yatağında yatıyordu. Yüzünde güneşler gülüyor, göğsünde aylar yükseliyordu. Ehserteg'e doğru döndü. Büyük sevinç içindeki Ehserteg gülümsedi ve kuşağındaki ipek kumaştan kan damlalarını çıkarıp yaralının üzerine üfledi. Ve güzel Dzerasşe eskisinden yedi kat daha güzel olarak yataktan kalktı. Ehserteg ve Donbettir'in kızının düğünleri dokuz gün dokuz gece surdu, Gökteki güneş ve oy çifti kadar uyumlu bir çift oluşturuyorlardı. Burada günler ve haftalarca yaşadılar. Ama bir gün Ehsar'ı anımsayarak Ehserteg üzüldü. ”

Kitabın ilk sayfasında şöyle bir not var: “Oset dilinden Fransızca College de France Profesörü Georges Dumezil tarafından çevrilmiştir”

Kültürümüzün değerli bir araştırmacısı ve bilim adamı Dr. Asker Hadağatle'nin Nart Destanları kitabından, Prof. Georges Dumezil tarafından Fransızcaya çevrilen bu kitap, daha sonra Aysel Çeviker tarafından ikinci çevirisi yapılarak Türkçeye kazandırılmıştır.

OSET NART DESTANLARI

Önsöz bölümünde, kitabı yayınlayan Kaf-Dav Yayıncılık İşletmesi'nin şöyle bir notu var: “Bu güne kadar Adıge, Abhaz, Çeçen, Oset ve Karaçay-Malkar halklarının Nart Destanları ayrı ayrı kitaplaştırıldı. Tümünde de kahramanların doğuş anlatılan, kahramanlıkları ve adları oldukça benzerlik arz etmektedir ki, bu da Nart Destanlarının, tüm Kafkas halklarının ortak kültür ürünü olduğunu ve Kafkasya'da üretilmiş ve birbirinden etkilenmiş olduğunu göstermektedir. Kafkas Mitolojisi ve dilleri konusunda uzman olan iki değerli bilim adamının Dr. Asker Hadağatle'ye yazmış oldukları mektuplarda yer alan ifadelerden aşağıya almış olduğumuz satırları bu bakımdan anlamlı buluyoruz:

Sayın Hadağatle,

Nart Destanları kitabınızı aldım... Bu gibi belge niteliği taşıyan eserler, pek çok önem taşımaktadır. Bununla paha biçilemeyecek bir iş yaptığınıza inanıyorum. Bu sonu olmayan büyük bir iş, bununla Adıge Nart bilimi kendine uygun, en saygın yerini alacaktır.

Bu kitabı tercüme etmeyi görev sayıyorum. Bu, benim için bir onurdur. Batının bilim adamlarına kültürünüzden doğan bu önemli eseri tanıtmayı önemli bir görev sayıyorum.

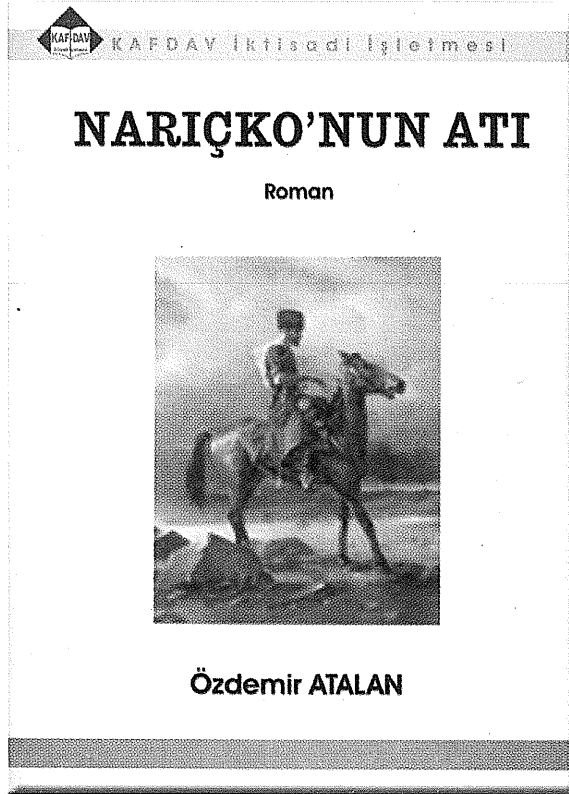
**Prof. Georges Dumezil,
Paris, Fransa 1972**

Sayın Hadağatle Asker'in başardığı işler Adıge kültürüne bitmeyen, tükenmeyen bir ömür verdi. 7 cilt olan Nart mitolojisi, Adıgeleri paradan ve silahtan çok daha iyi koruyacaktır. Kanada 1988,

Prof. Dr. John Colorusso

NARIÇKO'NUN

ATI

Kitabın Adı : NARIÇKO'NUN ATI
Yazarı : Özdemir Atalan
Türü : Roman
Sayfa Sayısı : 337
Yayın : Haziran 2005

Kitap, öncelikle bir romansa da bir yandan destan yer yer de şiire öykünmedir. Eser, dil ve edebiyat kaygısı güdülererek yazılmıştır. Romanın konusu, soylu ve güzel bir at üzerine kurgulanan olaylardır. Başka atlarda var, hepsi destansı çerkes atlarıdır. Fakat sadece atlar değil, onlar kadar, başta çerkesler olmak üzere olaylarda rol alan diğer insanlar da romanın başka konularıdır.

Kısacası, kitap, çerkesler ve çerkes atlarıyla ilgili epik bir eserdir. Kitaptan alıntılar:

"Şimdi de yayılıp gidiyor. Söğütlü Düzlüğü'nde o poyraz. Yayılıp giderken o poyraz Söğütlü Düzlüğü'nde, yine titriyor mısırlar, titriyor çayır otları. Sonra o çayda akıp gidiyor yine. Ve akıp giderken o çay, vurmaktadır üstüne güneşin serin söğütlerin arasından.

Fakat duyulmuyor nal sesleri. Çok mu uzak;

görölmüyor gümüş eyerli, gümüş dizginli o atlar. Yoksa çekip gitmişler midir? Çünkü kalmadı izleri, izlerde silinmiş gibi.

Mısır yeşili Söğütlü Düzlüğü, gümüş beyazı Söğütlü Çayı ve doruklardan gölgeli Söğütlü Köyü! Nerede allar, nerede beyazlar, nerede siyahlar, nerede dorular? Artık görölmüyor gibi.

Ya da bütün bunlar kim bilir, belki de yok olup gitmiş gibi" Sayfa: 3

"Ve sonra toynakları görürdü beyaz dorukları, mavi denizleri. Aşıp giderlerdi masallarının dağlarını kuzeyden, inip düzlüklere kanatlarırlardı düzlüklerin haramilerine karşı.

Koşarlardı deri çizmeli süvarileriyle Kaf dağları'nın atları. Kanatlanıp aşarlardı kale duvarlarından, dönüp gelirlerdi köpüklü boyunlarıyla.

Fakat Kaf dağları'nın ince yüzlü, beyaz tenli o güzel kızı şimdi nerede? Nerede şimdi o masal ülkesi?

Söğütlü'nün ihtiyarları anlatırlardı masalları, masallarının atlarını böyle. Sonra yine anlatırlardı kendilerinin atlarını. Yoksa kendi atları da mı o atlar gibiydi? Bazen öyle derlerdi, öyle anlatırlardı.

Söğütlü'nün çocukları da düşüyorlardı böyle atları kendileri için." Sayfa: 268

"Atlar böyle eşine eşine giderken Söğütlü Düzlüğü'nün yolunda, gençler de söylüyorlardı şu eski şarkıyı:

Kamçısını tutuyordu bir elinde
Savuruyordu yukarıdan aşağıya
Kamçısı yaban domuzu derisindendi.
Vurunca siyah atının sağrısına
Atından saçılan kıvılcımlar
Yayılp gidiyordu gökyüzüne
Hahayra ha, ohayra ha; ohayra ha, hahayra ha

Nasıl bir at ki bu böyle
Burun deliklerinden çıkan alev
Kavuruyor önündeki otları

..... Sayfa: 336

KABARDEY – BALKARYA YAZARLAR SÖZLÜĞÜ:

Işık ve gölgeler

■ ORHAN URAVELLİ

Pisateli Kabardino – Balkarii
XIX – Konets 80 – x gg.
Biobibliografiçeskiy Slovar. /Kabarda – Balkarya
Yazarları.
19. Yy – 20. Yy 80'li Yıllar Sonu.
Biyografi ve Bibliyografya Sözlüğü / 2003,
Nalçık, El-Fa Yayınları,
Rusça, 441 s.

Kuzey Kafkasya'da Sovyet sonrası dönemde yaşanan siyasi gerginlik ve feci olaylar, ne yazık ki yerli halkların kültür ve sanat yaşamındaki gelişmeleri, ayrıca edebiyat olaylarını gölgede bırakmaktadır. Bu bağlamda 2003 yılından Nalçık'te Rusça olarak basılmış değerli kaynak yapıtı kapsamı ve içeriği ile dikkat çekmektedir. Ülkemizde Kuzey Kafkasya ile ilgili Türkçe kitaplar için bile tanıtım ve değerlendirme yazıları yayınlanmadığını düşünürsek söz konusu kitap hakkında kısaca bilgi verilmesi, bizce öncelikli bir zorunluluktur. Yaklaşık 200 yılı kapsayan ve aslında modern Kabardey ve Balkar edebiyatı tarihinin tamamını içine alan kitap, aslında sözlükten çok belirli bir sisteme sahip edebiyat ansiklopedisidir. Şöyle ki kitapta Kabardey ve Balkar yazarlarının sadece kısa yaşam öyküleri ve yapıtlarının bibliyografyalarıyla yetinmeyen araştırma grubu, hem de eserlerin konularını, sosyal, siyasi ve sanatsal içeriklerini geniş şekilde ele almıştır. Örnek verecek olursak Basiyat Şahanov'la (1879 - 1919) ilgili madde,

tam yedi sayfa, Adıl – Girey Keşev (1837 - 1872) maddesi 6, Türkiye doğumlu Kazi – Bek Ahmetukov (1870 - ?) maddesi 6, Batırbek Şardanov (1860 - 1937) makalesi beş sayfa tutmaktadır. Böyle büyük maddeler çoktur ve el kitabının aslında ciddi akademik araştırmaya dönüştüğünü söyleyebiliriz.

Öte yandan her yazarın yayınlanmış bütün kitapları ve hatta Sovyet öncesi Rusya gazete ve dergilerinde çıkan bütün makaleleri ve yazıları titizlikle taranmış ve hepsi, ilgili maddelerin sonunda bibliyografya bilgileri içinde yer almıştır. Her kitabın ve eserin yayınlandığı tarih ve yer belirtildiği gibi makale ve yazıların yayınlanmış olduğu süreli yayınların sayıları, tarihleri de belirtilmiştir. Kabardeyce veya Balkarca eser adları, Rus alfabesiyle tıpatıp verilmiş, ayrıca içinde Rusça tercümesi gösterilmiştir. Üstelik yazarla hakkında yayınlanmış eleştiriler ve araştırmalar üzerine de bibliyografik bilgi verilmiştir ki böylece sözlüğün değeri daha da artmıştır. Arşivler ve kütüphanelerde yatan devasa bir mirası kapsayan kaynak eser, kuşkusuz Kuzey Kafkasya ile ilgilenen araştırmacıların vazgeçilmez kılavuz kitabı olacaktır. Ayrıca eksik olan 1980'li yıllar sonu ve 1990'lı yıllar da eklenerek kitap kolaylıkla son iki yüzyılı kapsayacak duruma getirilebilir.

Şunu belirtelim ki Kabarday – Balkarya Cumhuriyeti (KBC) Hükümeti ve Rusya Bilimler Akademisi Kabardey – Balkarya Bilim Merkezine bağlı Sosyal Bilim Araştırmaları Enstitüsü tarafından yaklaşık on yıl içinde hazırlanmış bu eser, Kuzey – Kafkasya halklarının edebiyat yaşamında önemli kilometre taşıdır. Çalışmaları yöneten ve kitabı hazırlayan araştırma heyetinin başkanı olan

edebiyatçı Prof. Dr. Raisa Halifovna Khaşhojeva (d. 1933) gerçekten muazzam bir bilimsel fedakarlık yapmıştır. Üstelik Sovyet öncesi dönem Adıg yazarlar ve şairler, ayrıca 1920 – 30'lu yıllarda Kabardey edebiyatında yer alan kişiler hakkında maddeleri bizzat Khaşhojeva yazmıştır. Balkar yazarlara ilişkin maddelerin çoğu, Prof. DR. Tamara Şamşudinovna Bittirova (d. 1952, Kazakistan) tarafından hazırlanmıştır. Kitabın hazırlanmasında A. M. Sarbaşeva, S. M. Alhasova, M. A. Hakuşeva, J. K. Kuliyeve, F. T. Uzdenova ve B. A. Berberov'un da önemli katkıları olmuştur. İlginçtir ki bir ansiklopedi kadar kapsamlı ve değerli olan bu kaynak eseri ortaya koyanların neredeyse hepsi kadınlardır.

Yazarların yapıtları üzerine epeyce geniş analiz ve eleştiriler içeren bu kitabı hazırlayanlar, milli tarih ve kültür süreci hakkında kaçınılmaz olarak genel bakış ortaya koymak zorundaydılar. Kabardey ve Balkar edebiyatçıların çoğu, 1930'lu yıllara kadar hem de milli hareketlerde ve siyasi hayatta öncü durumdaydılar ve bunu dikkate alırsak kitapta edebiyat tarihinin, milli tarihle birlikte bir bütün olarak ele alınması kaçınılmazdı.

Yazarların Rus Çarlık rejimine bakışları, soykırma dönüşmüş Çerkes (Adıg) göçü üzerine fikirleri, Kuzey Kafkasya dağlılarının aydınlanma ve milli dayanışması, ortak siyasi ve kültürel birlik görüşü, kuşkusuz bütün yazarların belirli derecede eserlerine yansımıştır. Bunları değerlendirirken kitabı hazırlayanların çelişkiye düştükleri ve Sovyet döneminin kalıplarından ve önyargılarından ne yazık ki kurtulamadıkları görülmektedir. Hatta dağlı halklarının toplu halde sürülmesinden bahsederken onların Rusya'dan sürülmüş olduklarına dair 'ucube' bile söz konusudur (s. 77).

Oysa Kuzey Kafkasya'nın, Rusya idaresine geçişi, zaten sürgünlerle ve soykırımla sağlanabilmiştir. Kaldı ki madem aşağı yukarı yazarların tamamı, Rusya Çar idaresinin dağlılara karşı politikasından bahsetmektedirler öyleyse kitabı hazırlayanlar, mecburen kendi görüşlerini de ortaya koymalıdır.

Madem ki yazarların yapıtları eleştirel tarzda tahlil ediliyor ve edebiyat tarihi düzeyinde esere imza atılıyor o halde Kabardey ve Balkar tarihi üzerine tutarlı ve kararlı bir görüş ortaya koyulması gerekirdi. Kitaptaki değerlendirmelere ve tahlillere bakılırsa onu hazırlayanlara göre, Kabardey ve Balkar yazarların çoğu, genel olarak Rusya ile

birliktelik dışında hiç bir seçenek olmadığı görüşündeymişler. Fakat Rusya işgalini tam bir felaket sayan ve bunun 'çağdaş uygarlıkla bütünleşme' gibi ikiyüzlü demagojiyle ilgisi olmadığına işaret eden yazarlar da vardı ve madalyanın bu yüzü göz ardı edilmektedir.

İlginçtir ki, yazarların Sovyet yönetimine bakışları da kitapta neredeyse aynı felsefe içinde ele alınmıştır. Anlaşılan, Çarlık rejimine karşı eleştiri yapmak serbest, Sovyet rejimine karşı çıkmak ise sakıncalı sayılmıştır. Kabardey ve Balkar yazarlar, Kuzey Kafkasya'da ve İmparatorluk genelinde Çar idaresince uygulanan sömürgecilik politikalarını hep eleştirmişler ve kitabı

yazarlar bu ana fikri daima gündemde tutmaktadırlar.

Aynı sömürgecilik, Sovyet döneminde sanki devam etmedi ve Kabardey ve Balkarların tamamını sanki Sovyet rejimi, toplu halde mezalimle Orta Asya'ya sürgün etmedi. Halklar Hapishanesi olan Rusya'da Bolşevik iktidarı döneminde değişen bir şey yoktu ve kitapta bu konu, edebiyat bağlamında seslendirilmeliydi. Aksi halde bugünkü edebiyatı ve bölgedeki

Kitapta Sovyet döneminde yaşayan yaklaşık 160 yazar ve şair ele alınmış, ancak bunca edebiyat adamının mevcut toplumsal yapıya, ve siyasi gelişmelere ilişkin görüşleri ve yorumları sanki göz ardı edilmiştir

sorunları anlamak mümkün değildir. Üstelik Stalin döneminde yargılanan ve idam edilen yazarlar sanki kurbanlık kuzuydular ve hiç bir muhalefet hareketi yapılmamıştı ve sanki hiç bir farklı görüş ifade edilmemişti.

Oysa Kabardey - Balkar edebiyatı ve milli düşünce süreci tarihi manada öteki Sovyet cumhuriyetlerinde olduğu gibi açıkça bir kıyım uğramış ve milli birlik önemli ölçüde yok edilmiştir. Yeni etnik ve kültürel kimlikler üretilmiş ve milli birlik bilinci baltalanmıştır.

Kitapta Sovyet döneminde yaşayan yaklaşık 160 yazar ve şair ele alınmıştır ve bunca edebiyat adamının mevcut toplumsal yapıya, Stalin rejimine, halkın Orta Asya sürülmesine ve orada geçen 14 yıllık mezalime, Gorbaçev reformlarına,

Sadece 800 adet ve Rusça olarak basılmış olan bu kitap, sadece biyografi ve bibliyografya kısımlarını içermek suretiyle kısaltılarak Türkçe ve İngilizce'ye çevrilmeli; bu haliyle internet sitesine koyulmalı ve basılmalıdır

Sovyetler Birliği'nin dağılmasına ilişkin görüşleri ve yorumları sanki göz ardı edilmiştir. Dağlı yazarların Çar dönemindeki medeni cesaretleri, edebi ve siyasi kişilikleri, Sovyet döneminde ortadan kaybolmuş gibidir; sanki yazarların Bolşevik devrimine, iç savaşa ve Sovyet rejimine yaklaşımları, edebiyatın mevzusu değildir. Bu konuları ele alanlar da hepsi, devrimden, Bolşeviklerden ve Sovyet yönetiminden yana olan bilinçli komünistler olarak karşımıza çıkıyorlar.

Rusya ile tarihi ilişkiler ve sürgün faciasıyla sonuçlanan Kafkasya Savaşı, iç Savaş yıllarında dağlıların başına getirilen belalar, Bolşevik kıyımı ve baskıları, sosyalizm reformları, Stalin döneminin

toplu sürgünleri, eserlerde ve yazılarda az yer almışsa veya ele alınmamışsa bunun başlıca nedenini göstermek, kitabı hazırlayanların göreviydi. Acımasız ön sansür uygulayan totaliter Sovyet rejimi, sadık yazarlar ve sanatçılar yetiştirmekte bayağı ustaydı. Demokrasi bilincinden, tarih ve milli kimlik bilincinden koparılmış ve özgür düşünceden yoksun bırakılmış aydın kuşakları, Sovyet toplumunun en önemli özelliklerinden biriydi ve bu, SSCB'deki halkların edebiyatını olumsuz şekilde etkilemiştir. Kuzey Kafkasya'da uygulanan kültür ve milli politikalar sonucu aynı kökten gelen ve aynı kültürel ve edebi geleneklerden hareket etmesi gereken Adıg – Çerkes edebiyatı değişik halk ve cumhuriyet edebiyatlarına bölünmüştür ve bu kitapta ne yazık ki bu konu, göz ardı edilmiştir.

Çoğu Partinin memurları haline getirilmiş yazarları, kitapta açık ve demokratik tavırla kritik tarzda değerlendirmek varken koskoca 70 yıllık Sovyet döneminde Kabardey ve Balkar şairleri, yazarları, aydınları ve sanatçıların edebi mirası, yüzeysel şekilde yorumlanmış ve anlatılmıştır. Sovyet öncesi dönemin yazarları hakkında maddeler ise daha tutarlı ve derindir. Bunun nedeni, bizce edebiyat araştırmaları ve eleştirisi alanında var olan söz konusu konformist Sovyet geleneğidir ve görünen ki hala etkisini sürdürmektedir.

Öte yandan, yayın heyeti, kitabı iki bölüme ayırarak işin kolayına kaçmıştır ve böylece 19. yy yazarları, 20. yy. yazarlarından ayrı olarak ele alınmış ve alfabe sırası iki defa tekrarlanmıştır. Şu da var ki ilk bölümde yazarlar Adıg sayılırken 20. yy bölümünde artık Kabardey yazarlardan bahsedilmektedir.

Bütün bu hususlarla birlikte söz konusu kaynak eser, içerdiği somut bilgi ve nesnel malzeme açısından ansiklopedik değere sahiptir ve ideolojik ya da siyasi kamburuna bakmaksızın oldukça kıymetli temel akademik çalışmadır.

Kitabın sadece 800 adet basıldığını ve Rusça olduğunu göz önünde tutarsak dünyanın birçok ülkesine dağılmış Çerkes diasporunun kitaba kolay ulaşamayacağını düşünmemiz gerekir. Bizce bu kitap, sadece biyografi ve bibliyografya kısımlarını içermek suretiyle kısaltılmış şekilde Türkçe ve hatta İngilizce'ye çevrilmeli ve bu versiyonu, İnternet sitesine koyulmalı ve basılmalıdır ■

Bölge festivali Göksun'un ev sahipliğinde yapıldı

Adana Kafkas Kültür Derneği'nin AB desteği ile yürütücülüğünü üstlendiği "Doğu Akdeniz Bölgesi Çerkeslerinin Geleneksel Kültür Miraslarının Tespiti, Korunumu, Sürdürümü ve Ailelerin Global Topluma Katılımını Güçlendirmek İçin Bir Program" projesi kapsamında yapılan faaliyetlerden biri de bölgesel festivallerdi.

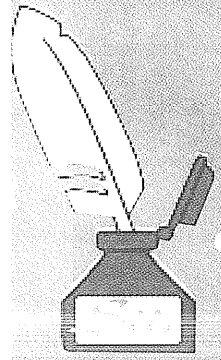
17 Temmuz 2005 tarihinde bölge derneklerinin (Mersin, Osmaniye, Reyhanlı, Kahramanmaraş, Afşin Kafkas dernekleri) desteği ile proje ortağı Göksun Kafkas Kültür Derneği'nin ev sahipliğinde düzenlenen festival oldukça coşkulu geçti.

Mehmetbey Köyü'nde yapılan festivalde ortalama 4 bin kişi Kafkas kültürünü yaşatmak için bir araya geldiler. Festival programına Kaf Fed başkan yardımcısı Günsel Avcı, AB Komisyonu

Yerel Sivil Girişimler Proje Koordinatörü Enver Çapçı, Afşin ve Elbistan ilçe kaymakamları ile birçok resmi ve sivil kuruluş temsilcileri katıldı.

Programda Şoray Şij, Arzu Yanar ve Gülsen Onur'un seslendirdiği woredler izleyicileri büyülerken, Adana Kafkas Halk Dansları Topluluğu "Kamajan", Kayseri Kafkas Halk Dansları Topluluğu "Aşemez" ve Reyhanlı Kafkas Halk Dansları Çocuk Ekibi "Oşhamafe" Kafkas danslarının en güzel örneklerini sergilediler. Festivale katılmak için çevre il, ilçe ve köylerden gelen yüzlerce kişi aileleriyle birlikte Göksun'un en güzel köylerinden Mehmetbey Köyü'nün muhteşem doğasında piknik yaparak, köyün meşhur alabalıklarından tatma imkanı buldular.

• SEMİH
SEYYİD
DAĞISTANLI

Zulümlerden pay

Kör, topal yürüyüp giden bir
coğrafya üzerinde,
Ucuz aşkların çocuklarıyız.

Öksüz ve
turfanda yetiştirdiğimiz acılardan,
çarpık bir ruh atmosferi emanettimiz.
Bakın işte boylarıyla ölçsüz
dev yapıtlarımız, bu koskoca savaşlar!

Birler, ellerimizde haykırışları ak kanatlı
kızların,

Yemiz kan, yüreğimiz gurbet ağlarken,
Çünkü bir yara büyür de,

bin yara kanar
açlıktan kıvrılan öksüz yavraları gördükçe,
morarız göz yavalarımız.

Nararmış bir göğün altında, bir Kafkas aulu,
İnce bir zira almış şimdi cümleler.

nal toplayan eller,
Bir buğa zalime, bir de diavlar,
belki de yetmiş yukarılara...

Yaşamamın anlarını büyük, kötülükse baki kalmaz
bu engin, bu koca gök kubbede.
Zulümlerden pay biçmeliyiz kendimize,
Ağırken mazlumun ahıyla göğüs kafesi.

Hem böyle boş durmamalı, almalı ellere biriler,
Ucuzmalı kuşları göğün tergisine,
Ellere silah sıcaklığında akılcı çözümler,
Dillere sıkı ve tatlılı dizeler.

Cesaret bulmalı yepyeni umutlar,
ki bir her ezilene buharı değeri,

göğüs hissis, dinle,
harta boğazımızda yemleriniz.

Şehiz, classiz,
yurtluzumlar.

Sardık bağrımıza,
Salt insan,

İnce bir dünya kaygısıyla,
Buatık uzun süre,

ki dilbazızdır,
İnanclarımızı sardık yüreklerimizden,
ki Tanrı'ya yakınızdır,

Ne bileyim, vardır bizim de helbet bir düşüncemiz.

Dileyken yakın / uzak demeden
vanosır, koyunuz erdemleri
insanlık meydanında, ta orta yere!

Bundan aşkıyız,
Kendimizi yitirmeyişimiz bundan.
İnsanları küçüksüz severiz biz !..

Biliriz ki en büyük belaya uğrayan,
insanlığı tüm çıplaklığıyla sevendir.
Acılar, zorluklar ve gurbetlerle sıranır
insanlığı tüm çıplaklığıyla sevenler!
İnce bir sınav, zulme rağmen İsevî'ler!

Onun için, sarışın bir düşman çocuğunun
ölümüne ağladık,
ve hüznüldük asher analarının çaresizliğine.

Tutmuşuz, alnımızın kan gayzerini,
Yürümüşüz XXI. yy.ın alanlarına,
Görenler demişler; "İşte gerçek İsa havarileri,
Yoksa Tanrı bizi anımsadı da,
Gönderdi katından, tüm melekleri!"

Çıgırdık meydanlarda, tüm dillerden,
acılı ağıtları ve yak oluşunu insanlığın!

Bir de hem melek, hem şeytandır,
hem yaratılmış ve hem de yaratmış gibi Tanrı'yı!

Bizati var olmuş, duyguları en safı
ve kâhşatların en acınasıdır!

Tutmuşuz, alnımızın kan gayzerini,
Yürümüşüz XXI. yy.ın alanlarına,
Görenler demişler; "İşte gerçek İsa havarileri,
Yoksa Tanrı bizi anımsadı da,
Gönderdi katından, tüm melekleri!"

Yıftız ve Ganj'in suları,
İstise şrabı,
İstise şrabı,
Abından taşandır yüreğimizin!
İstise şrabı, de kanaat eder,
İstise şrabı, de kanaat eder,
İstise şrabı, de kanaat eder,

Biçmeliyiz kendimize

Keskin gözler, ah o keskin gözler,
Şahin bakışlarla avlayacak,
ihramlarıyla güvercin gibi,
tanrısal toplumsallığı kutsayan
ve barıştan yana kutsanan olgunluğu!
Şimdi dilekler, üzerinde bir kurşun gibi
taşır menziline insanlığın,
barışın sönmez ateşini!

Sarp yamaçlarında ağrı var, dünyanın göğünün,
Kimbilir, bir gün kimbilir?
Belki kan yerine süt fışkırır memesinden,
koskoca Rusya anamızın(!)

Bil ki ne nefret, ne sevgi kaldı içinde,
dağlarda çarpışan o gerillanın!

Acımasızlık ve zorbalık törpülerken insanlığımızı,
Yüreklere kaskatı, demir soğukluğunda!

Bil ki, namusu şu toprakların,
kanlı postallar altında!

Bil ki uyuz, sıtma ve kangren
almada avucuna sürgün çocukları!

Ve unutulmuş ne çok şey var şu dünyada,
Hepsi de yemek / içmek, uyumak ve sevmek
kadar önemli!

Huzur evet, hülyalanmak evet, mutluluk evet,
Özgürlük kadar yaşamak,
dostluk kadar var olmak!

Ve barış diye diye bir Başkan'ın,
bir sığınakta düşmesi ölümün pençesine!
Huzur evet, hülyalanmak evet, mutluluk evet,
Özgürlük kadar yaşamak,
dostluk kadar var olmak!

Kalemleri kirdi yine, Rusya anamız (!)
Bir zalim var ardında, anamıza azmettiren.
Kanı kanıma dokunmuyor da zalimin,
acıyor içimi kardeşim, zorbalığa rıza gösteren!

Hey sen, ses ver! Kaldır başını!
Akıl iste.
Çalıştıramıyorsan, merhem iste
tarihin derslerinden!

Biliyorum bunun sebebi acık.
Bir düşman gibi yetiştirildik matematiğe,
Nefret ezberlettirildik,
Oysa zordan terslik doğar.
Kalem koyamadık çocukların parmakları arasında
Kitap okutamadık yumuk gözlere,
Şimdi çözüm yok bu hain savaflara!

Aydınlara çok is düşüyor bu çağda.
Kendini bilmezlerin çağını kapatmak için,
Doğruların ve haklıların emanetini
kaldırmak kanlı postallar altından!

Neferler düşüyor yere, tükenebilirler,
Çocuklar dahi küsebilirler yaşama.
Şairler susmamalı, yükseltmeli dizeleri,
zalim sofraları dağıtmak ve haramilere
yedirmemek için doğmamış çocukların haklarını

Şimdi sızlayan bir yürekle,
sürünerek de olsa menzile,
bir anahtar bulmak bu kilide,
insanlığını yaşatan bilim ve kültür çevrelerine,
bir borç, savaş karelerinde!
Acı harelerinde!

Şimdi atesten muzdarip Kafkas'ın çocukları,
Onlar da ahşap ve tebeşir kokan sınıflarında,
özgür bir ülkede nasıl yaşarır
görsünler diye
huzur ve barış içinde!

Şimdi sızlayan bir yürekle,
bir borcu ödemek, savaş karelerinde!
Acı harelerinde!..

Şimdi sızlayan bir yürekle,
Sürünerek de olsa menzile,
Bir anahtar bulmak, bu kilide!..

O, gelmiş geçmiş en iyi
jokeylerden biriydi...

EKREM
KURT

(1934 - 1997)

Ekrem Kurt, 1934 yılında Salihli / Süleymaniye Köyü'nde doğdu. Şapsığ boyundandı. İlkokulu köyünde okudu. Ata binmeyi çok seven ve jokey olmayı kafasına koyan Kurt, 1948 yılında İzmir'e giderek, Şirinyer Hipodromu'nda Apranti (çırak) olarak biniciliğe başladı. Çocukluğunda en büyük arzusunu, "Ata binip seyise teslim edeceğim günü görmek istiyorum" diyerek anlatırdı. Ünlü at sahiplerinden Sadık Eliyeşil, Mehmet Karamehmetoğlu ve Simsaroglu'nun uzun süre jokeyliklerini yaptı.

Kendisi için, "Gelmiş geçmiş en değerli jokeylerden olan Ekrem Kurt çalışkanlığı, efendiliği, dürüstlüğü ve ilginç stili ile herkesin gönlünü kazanmış, en iyi jokeylerin bile örnek aldığı bir isimdir" demişti Ömer Moravaoğlu.

Jokeylik hayatı boyunca, at sırtında 45 yıl geçiren ve 600 bin km. yol kateden Ekrem Kurt, bu başarıyla Guinness Rekorlar Kitabı'na girmeyi hak kazanmıştır.

18 Nisan 1948 tarihinde koşuya başlayan ve 42 yıl aktif jokeylik yapan Ekrem Kurt'un Guinness Rekorlar Kitabı'na giriş nedeniyle ilgili olarak, bu

konuda yapılan incelemelerde ve dünya yarışçılığına bakıldığında, bu rekorun kırılmayacağı ve böyle bir jokeye rastlanamayacağı söylenmektedir (Sprint Dergisi Eylül 1990 sayısı röportajında).

Her sabah saat 4:30'da kalkıp, gece 22:00'de yatmayı prensip edinen Kurt'un, antrenmanlarda 10-12 kat giysi giydiği ve günde 2 kg. kaybettiği; çeşitli mineraller alarak eski kilosuna tekrar kavuşarak yaşamını devam ettirdiği anlatılır.

Jokeyliği çok seven Kurt, "Dostlarım beni bırakmıyor, gençlerden ne eksikim var" diyerek ölümüne kadar at sırtından inmemiştir.

Hipodrom camiasında "profesör" olarak anılan ünlü jokey, bu lakabı kendisine verilmiş sebebinin, huysuz atların hep kendisine verilmesi ve onları en iyi şekilde finişe getirmesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Zaman zaman koşularda bariyerleri de saydığı bilinen Kurt, kendisine sorulduğunda, bunu yaparken atın hızını ayarladığını söylemiştir.

Ekrem Kurt'un başta Gazi Koşusu olmak üzere, Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve diğer koşularda birçok birincilikleri vardır.

Türkiye Jokey Kulübü, bir ara bir apranti okulu açmış ve başına Ekrem Kurt'u getirmişti. Burada apranti yetiştirilmesi için hocalığa başlayan Kurt, bir süre sonra bu görevinden ayrılmıştır. Okulun adı "Ekrem Kurt Apranti Okulu" adını almış ve o şekilde kalmıştır.

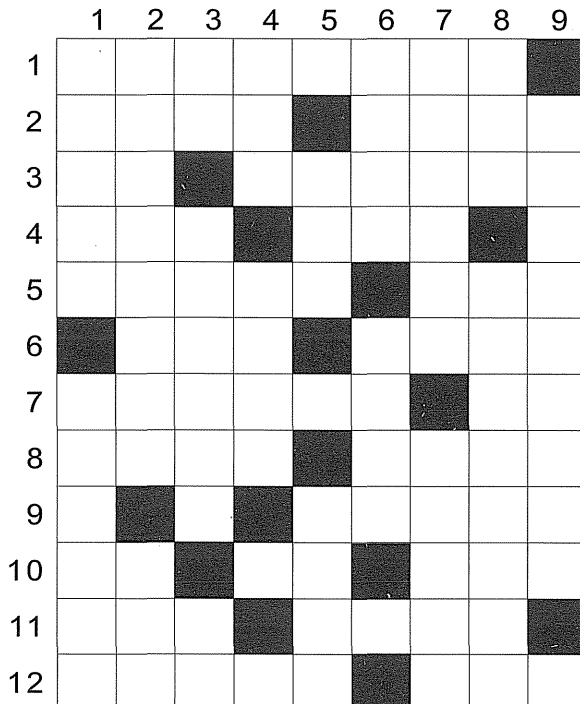
Ekrem Kurt'un katıldığı kupalı koşular ve aldığı birincilikler şöyledir:

- T.B.M.M. Kupası - 1959 ilk kupayı kazandı,
 - Dişi Tay Deneme Kupası - 7 defa ile en fazla kazanan oldu,
 - Cumhuriyet Kupası - 5 defa kazandı,
 - Başbakanlık Kupası - 12 defa ile en fazla kazanan oldu,
 - Gazi Koşusu - 7 defa kazandı (3 yıl üst üste ile kazanan tek jokeydir),
 - Ankara Koşusu - 11 defa kazandı,
 - Erkek Tay Deneme Koşusu - 10 defa,
 - Hatay Kupası - 9 defa kazandı,
 - Kırak Kupası - 6 defa kazandı,
 - Çaldıran Kupası - 11 defa kazandı.
- Ekrem Kurt'u 1997 yılında kaybettik.

BULMACA

Hazırlayan:
ŞAMİL YURDUSEVER

SOLDAN SAĞA

- 1-"Valeri" (Kabardey-Balkar İnsan Hakları Derneği Başkanı).
- 2-Türlü ses kalıplarından oluşan divan edebiyatı nazım ölçüsü- Çerkesçe "iş".
- 3- Eski dilde su- Ululuk, büyüklük.
- 4- Kanşık renkli- Ağabey.
- 5- Sin- Alkollü, sert bir içki.
- 6- Bir master eki- Danslı gece eğlencesi.
- 7- Bir sure- Vilayet.
- 8- Çerkesçe "vı" sözcüğü- Çeşitli parçalardan oluşan oyuncak.
- 9-Akarsu üzerine yapılan bent.
- 10- Çerkesçe "al" manasında bir kelime- Rusça "evet"- Türkiye'nin plaka imi.
- 11-Tavır, davranış- Ceset.
- 12- Kesilmiş olan yer- Mimaride duvar içinde bırakılan oyuk.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

- 1-Ağ yatak- Taksim etmek.
- 2- Yarı açmak- Çerkesce bir ünlem.
- 3- Çerkesce "iki" sayısı- Sayı boncuğu- Kakım.
- 4- Argoda "haydi git" manasında bir sözcük-Uyarı.
- 5- İnce perde veya örtü- Parklarda ve bahçelerde oturulacak yer.
- 6- Haberci- Yavru, çocuk.
- 7- Gemilerde oda- Bir erkek ismi.
- 8- Tınak boyası- Siyasal gücün bir grubun elinde toplandığı yönetim şekli.
- 9-Köken bilimi.

GEÇEN SAYIDAKİ BULMACANIN CEVAPLARI

1	B	J	E	M	A	T	E	O
2	J	S	E	T	E	N	E	Y
3	I	R	A	A	L	E	T	
4	N	A	T	O	A	R	A	L
5	M	Y	Y	J	I			
6	A	S	A	L	F	I	L	M
7	T	E	U	L	U	A	A	
8	A	S	A	M	A	T	S	
9	M	D	A	Y	K	O		
10	A	M	I	R	E	M	E	L
11	N	I	G	A	R	E		
12	M	E	A	S	K	E	R	

Mısır Memluk İmparatorluğu'nda Çerkesler dönemi

Prof. Dr. MARCEL ERDAL
J.W. Goethe Üniversitesi / Frankfurt
(Bir konferansından alınmıştır)

Değerli arkadaşlar, sevgili dostlar,
Bu konferansta, Çerkesler'in de bir bölümünde yer aldığı ve parlak bir tarihi dönemin yazıldığı, tarihin en ilginç ve çok özel bir bölümünden bahsedeceğim.

Burada konu; Mısır, Suriye, ve Filistin'de yüzyıllarca hüküm süren Memluk İmparatorluğu'ndaki Çerkesler'in dönemi. Memluklar'ın 14. ve 15. yüzyıllarında hüküm süren Çerkes elitleri, nasıl Arapların bölgesine gelmişler ve nasıl mutlak hakimiyeti ele almışlardır? Bunu burada kısaca anlatmaya çalışacağız.

Batı-Kuzey Kafkasya'da eski çağlardan beri oturmakta (yerleşik halk) olan Çerkesler 13. yüzyılın başlarında Moğol istilasına uğramıştır. Moğol İmparatorluğu Pekin'den Polonya'ya ve Sibiry'a'dan İran Körfezi'ne kadar olan yerleri istila etmişti. Cengiz Han öldükten hemen sonra imparatorluk parçalanarak bir-kaç devlet ortaya çıktı. Doğu-Avrupa, Batı Sibiry, bugünkü Batı Kazakistan ve Kuzey Kafkasya sınırları içinde Altınordu Devleti kurulmuştu. Buna karşılık, Güney Kafkasya, İran ve Doğu Anadolu bölgelerinde düşman devleti olarak, İlhanlı Devleti ortaya çıkmıştı. Diğer taraftan, İlhanlı İmparatorluğu'na karşı, ama Altınordu İmparatorluğu ile dostluk bağları olan Memluklu Devleti vardı. Memluklu İmparatorluğu ise, Güneydoğu Anadolu bölgesinden başlayıp, bütün Akdeniz'in doğu bölgesindeki ülkeleri de içine alan ve Mısır bölgesi de dahil geniş bir alana yayılmıştı.

Memluk, Arapçada "köle" anlamına gelmektedir; Ortadoğu'da Osmanlıların son zamanlarına kadar köle ticareti vardı. Mısır'da uzun yıllar hüküm süren Eyyubii-Hanedanlığı'nın Ordusu, büyük bir bölümü dışardan getirilen müslüman olmayan genç askerlerden oluşuyordu. Aynı şekilde 9. yüzyıldan itibaren Abbasilerin de başkent Bağdat'ta bulunan orduları,

müslüman olmayan Orta-Asya Türklerinden oluşuyordu. Ve daha geç dönemlerde benzeri şekilde Osmanlı elit birlikleri, balkanlarda yaşayan ve müslüman olmayan ailelerden toplanarak yetiştirilen (devşirme) çocuklarından kuruluyordu. Bir müslüman, kurallar gereği (müslümanlıkta) 'köle' olarak kullanılamaz. Onun için Mısır'a müslüman olmayan birçok halklardan 'köle' olarak getirilenler vardı. Örneğin; Moğollar ve Çinliler, Yunanlılar ve Ruslar, Ermeniler ve Osetler, Lazlar ve Abazalar. Artı, iki büyük köle grubu daha vardı ki bunlar; Ukrayna, bugünkü Güney-Rusya veya Kuzey Kafkasya'dan Kıpçak Türklerinden ve Çerkesler'den getirilenlerdi. Çok sert ve hızlı hareket kabiliyetlerinin yanı sıra, inançları ve uygun vücut yapıları, güvenilir olmaları ve kendilerine olan öz güvenlerinden dolayı Türkler ve Çerkesler en çok tercih edilen askerlerdi.

Kafkasya ve Ukrayna bölgelerinde sosyal yaşam ve ekonomik şartlar o kadar ağırdı (kötüydü) ki, aileler, vergi yerine çocuklarını vermeyi daha uygun görüyorlardı, çünkü onların bakım ve beslenmelerini sağlayamıyorlardı. Moğollar da ordularını, yaptıkları akınlarda kullandıkları yöntem, bu yöntemle topladıkları köleler ve de etnik gruplar arasından kaçırılanlardan oluşturuyorlardı. Çünkü toplanan köleler sayıca büyük rakamlara ulaşmıştı. Orta Doğu'da Memluk-Kölemenlerin yaşamı, geldikleri anayurtlarındaki durumdan çok daha iyiydi. Nedeni ise, İslam toplumunun o zamanlar dünyanın en ileri toplumu durumunda olmasıydı. Getirilen bu insanlar askeri kazemelerde İslami kurallara göre yetiştirildikten sonra bunların içinden bir kısmı da elit-asker olarak özel yetiştiriliyordu. Belli bir bilgilenme süresinden sonra müslüman olan bu kölelerden çoğunluğu özgür- serbest bırakılıyordu ve bunların içinden yetenekli olanlar Memluk İmparatorluğu'nun en üst makamlarına gelebiliyordu. O yüzden burada Memluk olabilmek oldukça büyük bir şans sayılıyordu.

Türk asker kölemenleri, yalnızca Eyyubiler tarafından Mısır'a ve Abbasiler tarafından da Irak'a götürül-

medi; onlar Özbekistan'da, Afganistan'da ve Doğu-İran'daki Samaniler'de ve Kuzey-Hindistan'daki Guridiler'de de sayıca fazlasıyla bulunmaktaydılar. Bu iki devlette de, Orta-Asya Türkleri, yönetim gücünü ele almışlardı; Türk Elitlerinin yönettiği 1000 yılında Gazneviler Devleti ve 1200 yılında da Delhi'deki Köle-Krallığı denen sultanlık, bu şekilde ortaya çıkmıştı. Mısır'da ise, Memluklar 1250 ve 1260 yıllarında çok güçlü olduklarından, önce hristiyan haclı seferlerini, daha sonra İlhanlı İmparatorluğu'ndan olan şamanist Moğollar'ı yenmişler ve bu sayede tüm İslam dünyasını korumuşlardır. Yukarıda bahsedilen iki devlette olduğu gibi Mısır'da da dışarıdan ithal edilen köleler, devlet yönetimini ele geçirmişlerdi.

Mısır'da Elit durumundaki Memluklar, yalnızca savaş işleri ile uğraşıyorlardı ve bölgedeki halk ile kanşımıyorlardı. Devamlı yeni memlukları Doğu-Avrupa kırsal bölgelerinden getiriyorlardı ve yerli Arap halklarından kadınlarla evlenmiyorlardı.

Memluk ordusu iki ayrı etnik gruba ait ayrı kışlalar şeklinde organize olmuştu; Kıpçak Türklerine ait olana "Bahriye Alayı", Çerkesler'e ait olana da "Burciyya Alayı" denilen iki kışladan oluşuyordu. Bu kışla organizesi ise; Sultan Kala'un tarafından 1280 yılında kurulmuştu. Memluk Devleti'nin ilk 130 yılı, bu Memluk Devleti'nin hüküm sürdüğü sürenin yansıma eşittir ki, devlet yönetiminde bilfiil Kıpçak-Türkleri bulunuyordu. Değişik askeri alaylar birbirleri arasında oldukça büyük rekabet içindeydiler. Çerkesler bu değişik alaylar için en çok korkulan gruptu, çünkü onlar çok hırslı ve güçlüydüler.

Çerkesler'in girişimi bu rekabeti sona erdirdi, 1382 yılında Çerkes Sultan Bärkuk, hükümdarlığı ele geçirdi ve 17 yıl süreyle yönetimde bulundu. Bu sıralarda ordu için Kıpçaklardan satın alınan-toplanan köle sayısı çok azalmıştı, çünkü Kıpçak-Türklerinin çoğu müslüman olmuştu. Ayrıca, bu kölelerin toplanıp satılmasında ve getirilmesinde en önemli kaynak olan Altınordu İmparatorluğu'nun parçalanması ve dağılması, bu azalmaya, en büyük etken olmuştu. Bundan böyle yalnızca Çerkes Memlukları tercih edildi, böylelikle

Çerkes-Elit kitle güçlendirildi. Çerkesler kendi aralarında büyük bir dayanışma içindeydiler ve devletteki bütün görev yerlerini kendi halklarından olanlara veriyorlardı. 1412 yılında yazar Al-Kalqaschandi yazısında, kendi zamanında bütün komutanların ve askerlerin Çerkesler'den oluştuğunu ve Türklerin çok az sayıda kaldıklarını dile getiriyordu.

İlginç olan şu ki; Çerkesler'in hüküm sürdüğü dönemlerdeki sultanlığın (krallığın) halefiyet şeklinde, babadan oğluna geçen hanedanlık (dynastie) şekli hiç yoktu denecek kadar azdı. Hükümdarlık çoğunlukla, hükümdardan (sultandan) özgürlüğünü kazanmış (bu işe ehil) olana ve ondan da kendisinden sonraki özgürlüğüne ulaşmış köleye geçiyordu. Yani hanedanlık sistemi yoktu.

Memluklar, 1426 yılında Kıbrıs'ı almalarıyla askeri seferlerindeki başarılarını duyurmuşlardı. Fakat, Memluk İmparatorluğu Osmanlılar tarafından tehdit ediliyordu. Daha sonra Memluklular'ın olan Elbistan, Diyarbakır gibi eyaletleri de kendi topraklarına katmışlar ve sonunda tüm ülkeyi kendi topraklarına katarak işgal etmişlerdi. Memluklulara düşman olan bir başka devlet ise İran'daki Safaviler'di. Diğer bir üçüncü düşman devlet olan Portekizler ki,

o zaman Hint-Okyanusu'nda güç onların eline geçmişti ve Memluklular'ın elinde olan "Baharat Ticareti"ni tehdit ediyorlardı. 1517 yılı içinde Osmanlı Sultanı Selim I. Suriye ve Mısır'ı işgal ederek Çerkes-Memluklu Devleti'ne son vermiştir. Bundan sonra da, Çerkesler, devlet yönetiminde ve ordu içindeki görevlerine 18. yüzyıla kadar Osmanlıların yönetiminde devam etmişlerdir. Bu nedenle Çerkesler bir müddet daha kendi ülkelerinden (Kafkasya) acemi erler getirdiler, ama zamanla bu ilişkiler de azaldı ve yavaş yavaş kayboldular. Çerkeslerin bir kısmı ana yurtlarına geri döndüler, kalanlar da müslüman oldular ve müslümanlıkta da kural gereği köle sınıfı olmadığı için izleri kaybolmuştur.

Bizlere çok daha farklı olan bir ortamdan gelen bu konuyu, dikkatinizi vererek dinlediğiniz için sizlere teşekkür ederim... ■

İlginçtir;
Çerkeslerin hüküm
sürdüğü dönemde,
krallıkta hanedanlık sistemi
yok denecek kadar azdı.
Hükümdarlık çoğunlukla
babadan oğula değil, sultandan
özgürlüğünü kazanmış, işinin
ehli olan köleye, ondan da
aynı özellikteki diğerine
geçiyordu.

MÜRŞİDE FİDAN ŞEN (Bidanikue)

Eskişehir'e 24 km. uzaklıkta, yaşayanların hiçbir zaman vazgeçemeyecekleri güzellikte bir köy Uluçayır.

İçinden geçen derenin her iki yanında birbirine dolanmış dalları ile yüz yaşını aşmış asırlık ağaçların yeşilliğinden ve gölgesinden evler görünmüyor.

Büyük Sürgün'den sonra 1870-1880 yılları arasında Balkanlar'dan gelen Çerkesler tarafından kurulmuştur Uluçayır. Yunan Savaşı'nı gören en eski ev Hakkı Angı'ya aittir. Dere kenarında ahşap kalapşenin ardında bugün torunların kahkahaları yükselmekte. Kalapşeden girince yapılar arasında ilk göze çarpan küçücük, sımsıcak tümseği ile haku. Metekoay ile yapılmış haku halujelerin kokusu avluya yayıldığında, yaşamını burada tamamlayanlar toprağında huzurla yatıyor olmalı.

Avlunun vazgeçilmez bölümü haşbak ile aynı duvarı paylaşan tek katlı iki oda birbirinin içinden geçilecek şekilde düzenlenmiş. Taş malzemenin kalın ve serin varlığı camların derinliğinden gözleniyor. Ahşap çatı oldukça alçak.

Kalapşenin karşısında küçük bir çit arkasından yeşil yapraklı dallar insanlara doğru uzanıp 'keblağ' demeye hazırlanmakta. Burası eski eş (hayvan bahçesi) yeridir. Avlunun sol tarafındaki yapılar ilginç bir özellik gösteriyor. Gerekğinde eklenen bu yapılar iki katlı. Alt kattaki serin ve tertemiz ambarda kimbilir kimler uneledi, şelame yaptı, konuk ağırladı. Merdivenlerden çıkılarak üst kata varıldığında, küçük bir cumba çıkıntısı koridoru oluşturmuş. Tek odaya yüksek bir eşikten geçilerek giriliyor. Bezemesiz ahşap kapılar, tavanlar, çok düzgün ve ustaca yapılmış; çeşitli büyüklükteki dolap kapakları tavan ahşabına birleştirilmiş. Kapının tam arkasında bir de banyo kapısı var. Pencere avluya bakmak için küçüklü büyüklü gözlerini kırptırmakta.

Cumbanın ucundan uzayan duvarlara baktığımızda dimdik bir dış merdiven çıkıyor karşımıza. Ambardan uzanarak çatıyı tutan ahşap sütun, özel bir nedenle dikilmiş anıt gibi duruyor. Bu anıt yeni bir hanenin açılışına tanıklık ettiği gibi Yunan Savaşı'na da kanışmış. Ev daha tamamlanmadan köyü terk eden Yunan askerleri bu evin tahtalarını alıp gitmişler. Bu bilgilerle eklenen bölümün tarihlemesi yapılabilir. 1920'lerde ev bugünkü görüntüsüne kavuşmuş olmalı. Bu bölme leğune(gelin evi) olarak hazırlanmıştır. Merdivenin bitiminde küçük bir ahşap balkon, yüksek

eşikli bir kapı, alçak eşikli ikinci bir kapı yer alır. Burası, yeni evlenenlerin bütün gereksinimlerini karşılayacak şekilde düzenlenmiştir. Oda, banyo, tuvalet burada aynı bir bölmenin elemanlarıdır. Bu evlerde en dikkat çeken özellik, pencerelerin değişik büyüklükte olmasıdır. Pencerelerin simetrik ve aynı ölçüde olmaları için hiçbir kural gözetilmemiştir. Evde yaşayan yeni nesiller, iç dekorasyonda kendi gereksinimleri ve beğenileri doğrultusunda değişiklik yapmışlardır.

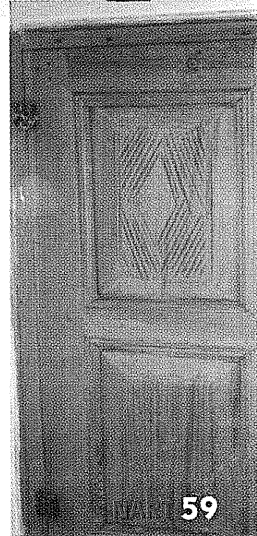
Uluçayır Köyü'nde diğer eski evlere bakıldığında avlu biçimlenmesi, malzeme ve eklentiler yönünden aynı özellikleri gösterirken, biçimler gereksinimlere göre değişim göstermektedir. İç döşemeler çoğunlukla günün gereklerini yansıtırken, gelin odalarının görüntüsünü korumak adına, eskiyen dantelleri yenisi ile değiştirerek geçmişi yaşatanlar da vardır.

Uluçayır Köyü'nde geçmişi konuşan kerpiçlerin, samanlı sıvaların arasında anıları inatla saklamaya çalışan bir kaç eski ev daha incelenmeye değer.

Köy kendi içinde yaşayan özelliklerinden hiç vazgeçmedi. Kış günlerinin soğuk ve sessiz süreci yazkışlar tarafından bozuluyor. Her yıl gelip onardıkları evlerinde, yaşama sevinci ile dolarak yaz boyunca da olsa çocuklarına Çerkes kültürünü aktarmaya, yaşatmaya çalışıyorlar ■

Eski Çerkes evlerinin geleneksel mimari yapısına göre, odalarda ahşap işçiliğinin güzel örneklerine göre dizayn edilmiş bir tavan ve bu tavanın hemen altından veya zemin hizasının biraz üstünden başlayarak simetrik olarak yerleştirilmiş gömme dolaplar yer alıyordu. Avlularda ise gelen misafirlerin oturması için bir düzen mutlaka olur, bunun son anda oluşturulması saygısızlık sayılırdı.

Kapaklı köylüler şenlikte biraraya geldi

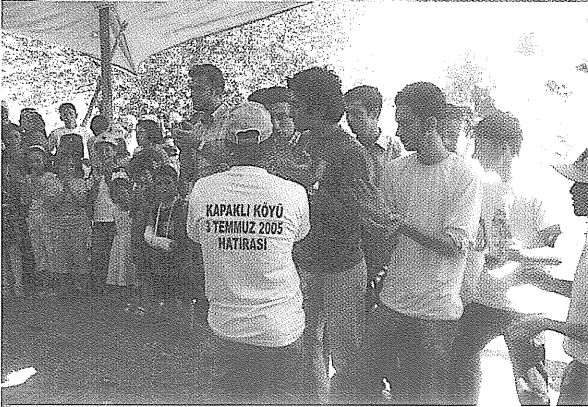

LEVENT YAVAN

Her yıl yapılan ve geleneksel hale gelen Çorum, Kapaklı (Altagoeyhable) köyü pikniğinin üçüncüsü bu yıl 3 Temmuz 2005 tarihinde gerçekleştirildi.

Köyden ayrılan insanların şenlik sebebiyle de olsa, senede bir gün köylerine gelmeleri, akraba ve diğer insanlarla tanışıp kaynaşmasını, böylece bağlarının kopmamasını amaç edinen şenlik amacına uygun ve oldukça coşkulu geçti.

Her yıl daha fazla ilgi gören şenlikte bu yıl yaklaşık olarak 200 kişi bir araya gelme imkânı buldu. Geleneksel oyunlarımızın oynandığı, sohbetlerin yapıldığı bu toplanma gününün sürprizi, Kapaklı köyünde ilk öğretmenliğine başlayan ve Kapaklı köyünün de ilk öğretmeni olan Şeref Çağlayan'ın Almanya'dan gelerek bu pikniğe katılması oldu. Çağlayan yaşlılarla ve gençlerle yaptığı sohbetlerle eski günleri tekrar yaşattı.

NART ÇOCUK

Hazırlayan: ADNAN ÖZVERİ

Bu bölümdeki bütün soruları doğru cevaplayanların arasında yapılacak çekilişte kazanan 10 kişiye çocuk öykü kitabı armağan edilecektir.

Cevaplarınızı lütfen, 15 Ekim 2005 tarihine kadar (0312) 212 52 40 no.lu faksa veya nartdergisi@kafkasfederasyonu.org adresine gönderiniz.

KAÇ ÇOCUĞU VAR?

Adamın biri eski bir dostuyla karşılaşmış. İki dost, hal hatır sorduktan sonra sohbe başlamışlar. Dostu adama kaç çocuğu olduğunu sorunca aralarında şöyle bir konuşma geçmiştir:

- Sana şöyle söyleyebilirim. Büyük oğlumun kız kardeşleriyle erkek kardeşlerinin sayıları birbirine eşit.
- Ooo, çok çocuğun varmış.
- Evet, çok çocuğum var. Büyük oğlumun en büyük kız kardeşinin, kız kardeşlerinin sayısının iki katı kadar erkek kardeşi var.
- Haa, şimdi anladım.

**Sevgili çocuklar;
Acaba siz adamın kaç çocuğu olduğunu anladınız mı?**

SAYI BULMACA

Aşağıdaki sayı dizisinde soru işaretleri yerine gelmesi gereken sayıları bulunuz

1-1-2-3-5-8-13-21- ?

1-5-13-29- ?

SÖZCÜK YAKALAMA

G Ü L İ K İ B

--	--	--	--	--	--	--	--

R İ A Ğ

--	--	--	--	--

F E D E Y O N R A S

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

İ G E D A

--	--	--	--	--	--

A T R N C U K O Ç

--	--	--	--	--	--	--	--

D İ R İ Ğ

--	--	--	--	--	--

Bulduğunuz sözcüklerdeki daire içine alınmış harfleri okuyun ve aşağıdaki kutucuklara yazın

--	--	--	--	--	--

Ardıç kuşunun yuvası

Günlerden bir gün, ağaç kesen insanlar, ardıçkuşunun yuvasını bozmuştu. Ona ve yavrusuna yeni bir yuva gerekiyordu. Ardıçkuşu, Zıpzip Sincap'ın methini çok duymuştu. "Bulsa bulsa derdimize o çare bulur" diye düşündü. Yavrusunu alıp onun yaşadığı ormana gitti. Zıpzip Sincap'tan yardım istedi:

- Zıpzip Sincap , Zıpzip Sincap, dedi.

İnsanlar, benim yuva yaptığım ağacı kesti. Küçük yavrumla ortada kaldım. Ne olur, bana yardım et. Bu ormanın en akıllısı sensin.

Bana yeni bir ardıç ağacı bul.

Zıpzip Sincap, hemen ardıç ağacının yanına gitti.

- Ardıç ağacı, ardıç ağacı! Dalları güzel ardıç ağacı! dedi. Ardıçkuşu çok zor durumda. Sen yapraklarını ardıçkuşuna açarsan, onun da yeni bir yuvası olacak.

Ardıç ağacı çok üzgündü:

- Çok isterdim ama, dedi, yapamam. Yapraklarım susuzluktan kurumak üzere. Karşı dereden bana su getirirsen, ben de yapraklarımı ardıçkuşuna açarım.

Zıpzip Sincap hemen dereye koştu:

- Güzel dere, sevimli dere! Ardıç ağacının yaprakları kurumak üzere. Biraz su verirsen ona götüreceğim. O da yapraklarını ardıçkuşuna açacak. Ardıç kuşunun da bir yuvası olacak.

Dere:

- Ben de çok isterdim ama, dedi. Benim suyumu götürmen için sana bir kova lazım. Sen bana sütçü kadından kovayı getir. Ben sana suyu vereyim.

Zıpzip Sincap hemen sütçü kadına koştu:

- Sütçü kadın, sütçü kadın! Sütü baldan tatlı kadın! Ne olur bana bir kova ver. Kova ile dereden su alayım. Suyu ardıç ağacına vereyim. Ardıç ağacı, yapraklarını ardıçkuşuna açsın. Ardıçkuşunun da bir yuvası olsun.

- Ben de çok isterdim ama, dedi süt   kad n. Benim  ocuklar m a , ekmek bekler. Sen bana fır nc  dan ekmek getir. Ben de sana kova vereyim.

Z pz  Sincap, hemen fır nc ya ko tu:

- Fır nc  amca , fır nc  amca! dedi. Bana bir ekmek ver. Ekmeęi s t   kad na g t recek m. S t   kad ndan kova alacağım. Kovayı dereye g t recek m. Dereden su alacağım. Suyu ard   ağacına g t recek m. Ard   ağacı, yapraklarını ard  ku una a acak. Ard  ku unun da bir yuvası olacak.

Fır nc :

- Ben de  ok isterdim ama, dedi . Benim ekmeęe katacak tuzum yok. Bana tuz getir. Ben de sana ekmek vereyim.

Z pz  Sincap, hemen tuzcuya ko tu.

- Tuzcu Amca, Tuzcu Amca, dedi. Sen bana tuz verirsen, ben bu tuzu fır nc ya verecek m. Fır nc  dan ekmek alacağım. Ekmeęi ,s t   kad na g t recek m. S t   kad n, bana kova verecek. Kova ile dereden su alacağım. Suyu ard   ağacına verecek m. O da yapraklarını ard  ku una a acak. Ard  ku u da yuvasına kavu acak.

Tuzcu:

- Ben de  ok isterim ama, dedi. Benim paraya ihtiyacım var. Sen bana t ccardan para getir. Ben de sana tuz vereyim.

Z pz  Sincap, kemen t ccarın yanına ko tu:

- T ccar Amca , T ccar amca, dedi. Sen bana para verirsen ben parayı tuzcuya verecek m. Tuzcu bana tuz verecek. Tuzu fır nc ya g t recek m . O, bana ekmek verecek. Ekmeęi s t   kad na g t recek m. S t   kad n, bana kova verecek. Kovayla dereden su alacağım. Suyu, ard   ağacına g t recek m. Ard   ağacı, yapraklarını ard  ku una a acak. Ard  ku u da yuvasına kavu acak.

- Olur ama, dedi t ccar, ben parayı, bir mal kar ılığı veriyorum. Senin ,bana satacak neyin var?

Z pz  Sincap biraz d    nd . Aklına cevizleri geldi. Bu sene  r n bereketliydi.

Z pz  Sincap, bol bol ceviz depolamı tı.

- Benim cevizlerim var, dedi. Ben sana ceviz satarım.

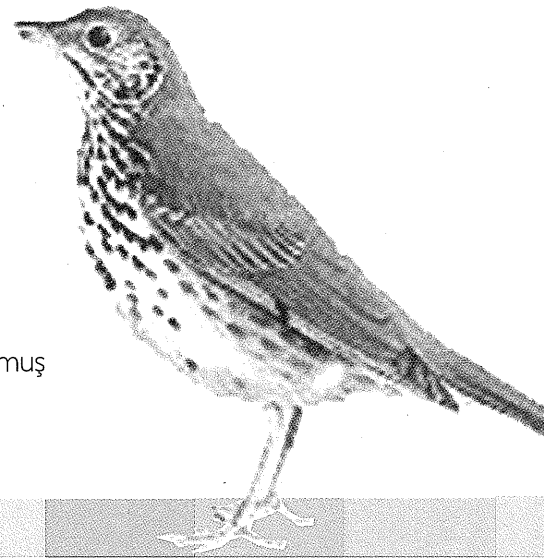
- Tamam o zaman, dedi t ccar. Git, cevizlerini getir.

Z pz  Sincap hemen gitti. Cevizlerini getirdi.

T ccara verdi. T ccardan aldığı parayı,

tuzcuya g t rd . Tuzcudan aldığı tuzu, fır nc ya g t rd . Fır nc  ona ekmek verdi. Ekmeęi s t   kad na g t rd . S t   kad n ona kova verdi. Kovayı dereye g t rd . Dereden su aldı. Ard   ağacına g t rd . Ard   ağacı yapraklarını ard  ku una a tı.

B ylelikle ard  ku u, yavrusuyla ortada kalmaktan kurtulmu  oldu. Z pz  Sincap'a sar lıp  ok te ekk r etti.

KART GÖRÜK
BOYAMA

UYARI DERSHANELERİ

"Aydınlık geleceğiniz için"

**2005 Başarı
Oranlarımız;**

OKS

(Ortaöğretim Kurumları Seçme Sınavı)

% 97,4

ÖSS

% 85,3

UYARI'mız başarınız için

G.M.K. Bulvarı No: 19 Kızılay - ANKARA

Tel: (0 312) 232 13 10 • 232 22 10 Faks: (0 312) 229 23 56

web: www.uyaridersanesi.com • e-mail: info@uyaridersanesi.com

Gözleriniz bizim
Net görmeniz kadar
istiyoruz. Her şeyi
yaşamak güzel

Gözleriniz bizim için önemlidir.
Net görmeniz kadar zararlı güneş ışınlarından da
korunmanızı istiyoruz... Her şeye rağmen yaşamak güzel
yerine herşeyi görerek yaşamak güzel diyorsanız,
hem estetik hemde sağlık konusunda size
25 yıldır çözüm üretiyoruz.
Seçkin markaların en yeni modelleriyle
2005'te de hizmetinizdeyiz.

OPTIMAX OPTİK
CENTER

OPTimum imaj **MAX**imum sağlık...